

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 85/2020

Tenojoen lohen aluetaloudelliset vaikutukset ja kalastusmatkailun kehittäminen

Marja Knuuttila, Tuija Lankia, Maija Länsman, Eija Pouta, Eero
Vatanen ja Riikka Venesjärvi

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 85/2020

Tenojoen lohen aluetaloudelliset vaikutukset ja kalastusmatkailun kehittäminen

Marja Knuuttila, Tuija Lankia, Maija Länsman, Eija Pouta, Eero Vatanen ja Riikka Venesjärvi

Luonnonvarakeskus, Helsinki 2020

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Viittausohje:

Knuuttila, M., Lankia, T., Länsman, M., Pouta, E., Vatanen, E. & Venesjärvi, R. 2020. Tenojoen lohen aluetaloudelliset vaikutukset ja kalastusmatkailun kehittäminen. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 85/2020. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 57 s.

ISBN 978-952-380-087-8 (Verkojulkaisu)

ISSN 2342-7639 (Verkojulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-087-8>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Marja Knuuttila, Tuija Lankia, Maija Länsman, Eija Pouta, Eero Vatanen ja Riikka Venesjärvi

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2020

Julkaisuvuosi: 2020

Kannen kuva: Eero Niemelä

Tiivistelmä

Marja Knuuttila¹⁾, Tuija Lankia¹⁾, Maija Länsman¹⁾, Eija Pouta¹⁾, Eero Vatanen²⁾ ja Riikka Venesjärvi¹⁾

¹⁾ Luonnonvarakeskus (Luke), etunimi.sukunimi@luke.fi

²⁾ Itä-Suomen yliopisto, eero.vatanen@uef.fi

Tutkimus selvitti Tenojoen lohenkalastuksen taloudellista merkitystä Utsjoen kunnassa, kalastusmatkailijoiden tyytyväisyyttä kalastusmatkaan, alueen vetovoimatekijöitä ja palveluiden tärkeyttä.

Tutkimustiedon hankkimiseksi lähetettiin kysely 2 594 kalastusmatkailijalle, jotka olivat hankkineet Tenojoen lohenkalastuslupan Suomen lupakaupasta kaudelle 2018. Kyselyn vastausprosentiksi tuli 71,4. Lisäksi käytettiin Luonnonvarakeskuksen ja Lapin ELY-keskuksen tilastoja sekä eri verkkopyydyksiä käyttäneiltä paikalliskalastajilta ja yrittäjiltä kerättyä tietoa. Lohenkalastuksen välilliset tulovaikutukset laskettiin panos-tuotosmallilla kansantalouden tilinpidon tilastointiperiaatteilla.

Kalastusmatkailijat käyttivät rahaa Utsjoella noin 2,6 milj. euroa, mikä jakaantui puoliksi kauppatavara- ja palveluhankintoihin. Tästä paikallistuotantoa oli noin 1,6 milj. euroa ja noin miljoona euroa valui muualle kaupasta ostettuina tavaroina. Kalastuslupia kalastusmatkailijat ostivat lähes 0,6 miljoonalla, paikalliset vajaalla 30 000 eurolla. Kalastuslupien tulostuksesta kalastusmatkailijat maksoivat arviolta vajaat 30 000 euroa. Teno-Inarijoen pääuoman noin 18 tonnin lohisaaliin arvoksi Itämeren lohen kalastajahinnalla saatiin lähes 95 000 euroa. Paikalliskalastajien tavara- ja palveluhankinnoista jäi paikallistuloksi noin 2 000 euroa. Yhteensä näistä kertyi välitöntä tuotosta noin 2,3 milj. euron edestä, mikä oli noin 5 % arvioidusta Utsjoen paikallistalouden 46 milj. euron kokonaistuotoksesta.

Lohenkalastuksen kerrannaisvaikutukset huomioiden välitön 2,3 milj. euron tuotos kertautui yli 4 milj. euroksi, mikä poistuisi Utsjoen tulonkierrosta, jos Tenon kalastusmatkailu loppuisi kokonaan. Suuret kerrannaisvaikutukset olivat seurausta siitä, että kalastusmatkailijat käyttivät paikallispalveluja. Vapaa-ajankalastusta ja kotitarvekalastusta ei työllisyydeksi tilastoida, joten Tenon kalastuksen välittömän työllistävyyden arvioitiin olevan viisi henkilötyövuotta. Välillisesti Tenon lohenkalastus työllisti 19 työvuoden verran. Kalastusmatkailijamäärä Suomen puolella vähentyi kolmannekseen kalastussäännön muutosta edeltävistä vuosista. Jos kalastusmatkailijoiden rahankäytön oletetaan vähentyneen samassa suhteessa, ovat lohenkalastuksesta syntyvät kokonaisvaikutukset Utsjoen taloudessa vähentyneet yli 5 milj. euroa kalastuskiintiön seurauksena.

Tenon kalastusmatkailijoille tärkeimpiä palveluita ja vetovoimatekijöitä ja siten myös tekijöitä, joiden ylläpitäminen on olennaista kalastusmatkailuelinkeinon ylläpitämiseksi, olivat luonnonvaraisen lohen kalastusmahdollisuus, luonnonmaisema, kalastuslupien saatavuus ja lupajärjestelmän toimivuus. Myös majoitus- ja ruokakauppapalvelut koettiin melko tärkeiksi. Muita syitä Tenolle matkustamiseen olivat vahva perinne, paikkakuntalaisten ja muiden kalastajien tapaaminen sekä alueen tuttuus.

Tärkein kehittämistarve liittyi kalastuslupien saatavuuteen ja lupajärjestelmän toimivuuteen. Tyytyväisimpiä oltiin Tenojokivarren luonnonmaisemaan, saaliin laatuun ja majoituspalveluihin. Uudet aktiviteetit eivät herättäneet suurta kiinnostusta kalastusmatkailijoissa mutta tulosten perusteella nimenomaan palvelumyynti kasvattaisi tuloja alueella.

Rahoittajat: Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 -Suomen rakennerahasto-ohjelma

Asiasanat: Tenon lohi, kalastusmatkailu, luontaiselinkeino, aluetalous

Sisällys

1. Tutkimuksen tausta ja toteutus.....	5
1.1. Tenojoen lohenkalastus tulolähteenä	5
1.2. Tutkimuksen tavoitteet.....	5
1.3. Tutkimusaineistot.....	5
1.3.1. Tenojoen kalastusmatkailuyrittäjyys	6
1.3.2. Tenojoen kalastusmatkailijat.....	6
2. Tenon lohenkalastukseen liittyvät tulot ja paikallistaloudelliset vaikutukset vuonna 2018.....	7
2.1. Tenon lohenkalastukseen liittyvät tulot.....	7
2.1.1. Kalastajaryhmät ja kalastuslupatulot.....	7
2.1.2. Lohisaaliin taloudellinen arvo.....	11
2.1.3. Tulot soutuohienpuolikkaista.....	13
2.1.4. Paikalliskalastuksen hankintamenot.....	14
2.1.5. Kalastusmatkailijoiden rahankäyttö.....	15
2.1.6. Tenon lohenkalastukseen liittyvät tulot yhteensä.....	15
2.2. Tenon lohenkalastuksen paikallistaloudelliset vaikutukset.....	16
2.2.1. Utsjoen paikallistalouden kuvaus.....	16
2.2.2. Tenon lohenkalastuksen välitön vaikutus.....	20
2.2.3. Tenon lohenkalastuksen kokonaisvaikutukset.....	23
2.3. Teno-Inarijoen lohisaalis-, lupa- ja kalastajamäärien vertailua edellisvuosiin.....	25
3. Kalastusmatkailijoiden näkemykset Tenon matkoista	29
3.1. Kalastusmatkailijakyselyn toteutus	29
3.2. Tenon kalastusmatkailijat ja matkat 2018.....	30
3.2.1. Tenon kalastusmatkailijat 2018.....	30
3.2.2. Tenojoen kalastusmatkat, -perinne ja sidokset	32
3.2.3. Lohisaalis.....	35
3.2.4. Muut harrastukset Utsjoella.....	36
3.3. Tenon kalastusmatkailupalvelut kalastusmatkailijan silmin.....	37
3.3.1. Palveluiden tärkeys ja tyytyväisyys palveluihin.....	37
3.3.2. Kokonaistyytyväisyys viimeisintä matkaa kohtaan ja kokonaistyytyväisyyteen vaikuttavat tekijät.....	40
3.3.3. Tenon kalastusmatkojen määrät tulevaisuudessa.....	42
3.3.4. Kalastusmatkailijoiden ajatuksia Utsjoen matkailun yleisemmästä kehittämisestä.....	43
3.3.5. Kalastajien avoimia palautteita Tenon kalastuksesta.....	44
4. Johtopäätökset.....	47
4.1. Paikallistaloudelliset vaikutukset.....	47
4.2. Kalastusmatkailijoiden näkemykset Tenon kalastusmatkoista	48
Liitteet	53

1. Tutkimuksen tausta ja toteutus

1.1. Tenojoen lohenkalastus tulolähteenä

Pohjois-Lapissa sijaitseva Teno on Pohjois-Euroopan suurin, latvoilta rannikolle eniten saalista antava luonnontilainen lohijoki. Se on lisäksi yksi maailman tärkeimmistä Atlantin lohen lisääntymisjoista. Parhaimmillaan Tenon lohisaalis on vastannut noin kolmannesta Norjan lohijokien yhteenlasketusta jokisaaliista.

Pohjoisten kuntien asukkaiden toimeentulo on hyvin paljon riippuvainen luontaiselinkeinoista. Utsjoella Suomen ja EU:n pohjoisimmassa kunnassa lohenpyynti eri muodoissaan luo tuloja monelle kuntalaiselle. Luontaiselinkeinoille on myös tyypillistä, ettei koko tuotanto mene markkinoille vaan osa tuotteista hyödynnetään jo omassa kotitaloudessa. Virallinen tilastointi ei erottele luontaiselinkeinojen merkitystä aluetalouksille. Elinkeinoon kasvun edellytykset ovat sattumanvaraiset, kun lohenkalastuksen taloudellista merkitystä eikä kehittämispotentiaalia tunneta.

1.2. Tutkimuksen tavoitteet

LOHITA – hankkeen tavoitteena oli selvittää Tenojoen lohenkalastuksen taloudellinen merkitys Utsjoen kunnassa vuonna 2018 kalastuksen välilliset vaikutukset mukaan lukien. Tämä tehtiin selvittämällä, mitä erilaisia tuloja ja kuinka paljon lohenkalastukseen liittyy. Kalastussäännön muutos vuonna 2017 toi muutoksia Tenon lohen kalastukseen ja vaikutti myös kalastusmatkailuun. Tutkimuksessa arvioitiin tilastojen ja saadun tutkimustiedon perusteella karkeasti kalastussäännön muutoksen vaikutusta paikallistalouden tuloon.

Tenojoen lohenkalastus tulolähteenä perustuu luonnonvaraan. Lohi aineellisena myyntituotteena on kuitenkin rajallinen, joten on tärkeää pohtia uusia tapoja tuotteistaa kalastusta. Kalastuksen veto-voimana voisi saaliin ohella toimia pohjoinen kulttuuriympäristö ja perinteet, joiden esiin nostaminen voisi luoda uusia ansaintamahdollisuuksia. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisena kalastusmatkailijat näkevät Tenojoen lohenkalastuksen vuonna 2018, kuinka tärkeinä he pitävät erilaisia matkailijoille tarjottuja palveluja ja vetovoimatekijöitä kuten luonnonoloja ja kuinka tyytyväisiä he niihin ovat. Tavoitteena oli myös selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat kalastusmatkailijoiden aikomuksiin tehdä Tenon matkoja tulevaisuudessa ja millaisia kehittämissuhteita heillä on.

Tutkimustulokset Tenojoen lohenkalastuksen aluetaloudellisesta merkityksestä vuonna 2018 esitetään luvussa 2 ja tulokset kalastusmatkailijoiden näkemyksistä Tenojoen kalastusmatkoista luvussa 3.

1.3. Tutkimusaineistot

Tietoa kalastusmatkailijoiden rahankäytöstä, tyytyväisyydestä matkoja kohtaan ja tulevaisuuden näkymistä Tenon kalastusmatkailun suhteen kerättiin sähköisellä kyselytutkimuksella keväällä 2019. Kutsu kyselyyn lähetettiin yhteensä 2 594 Tenojoen lohenkalastusluvun kaudelle 2018 Suomen lupa-kaupasta hankkineelle ulkopaikkakuntalaiselle. Kyselyn toteutus on esitelty tarkemmin luvussa 3.1.

Teno-Inarijoen paikallista lohenkalastusta selvitettiin kalastuskaudella 2019 kirjanpitokalastuksen kautta. Kirjanpitokalastukseen osallistui seitsemän lohenkalastajaa Inarijoelta Tenon alajuoksulle edustaen koko vesialuetta. Kaikilla kalastajilla oli ns. tilakohtainen kalastusoikeus, joten heillä oli mahdollisuus käyttää vapapyyntin lisäksi kaikkia verkkopyyntitapoja.

Kalastajat kirjasivat päivittäin kirjanpitomakkeille tietoja kalastukseensa liittyvästä ajankäytöstä (varsinainen kalastus, pyyntivälineiden huolto/kunnostus, vene/moottorinhuolto, saaliin käsittely)

sekä saadun lohisaaliin. Kirjanpitokalastajien kautta voitiin todentaa myös Tenojoen perinteistä kulttuuria jaetusta lohisaaliista yhteiseltä pyydykseltä sekä nykypäivän soutupalvelua, jossa niin ikään lohisaalis jaetaan ja paikallisen saalisosuus myydään suoraan soudettavalle kalastusmatkailijalle.

Ulkopaikkakuntalaisten rahankäytöstä ja paikalliskalastajien kalastusta varten tekemistä hankinnoista aiheutuvat välilliset vaikutukset laskettiin panos-tuotomallilla kansantalouden tilinpidon laskentaperiaatteita noudattaen. Lohenkalastuksen paikallistaloudellisen merkityksen toteamiseksi Utsjoen kunnan tuotannon arvo johdettiin Tilastokeskuksen tilastoista koska kuntien tuotannosta ei virallista tilastotietoa julkaista. Aluetalousvaikutusten laskennasta kerrotaan tarkemmin luvussa 2.2.

1.3.1. Tenojoen kalastusmatkailuyrittäjyys

Hankesuunnitelman mukaisesti Tenon kalastusmatkailuyrittäjille järjestettiin Työpaja 1 Utsjoen kirkonkylässä (28.10.2019), jossa käsiteltiin aihepiiriä ”*Millaisena kalastusmatkailijat näkevät Tenojoen lohenkalastuksen nyt ja sen tulevaisuuden*”. Työpajassa esitettiin kalastusmatkailijoille tehdyn kyselyn alustavia tuloksia. Työpajaan osallistui 12 yrittäjää (8 yritystä), kaksi henkilöä Saamelaiskäräjiltä ja Utsjoen kunnan kehittämis- ja elinkeinopäällikkö. Saamelaiskäräjien edustaja esitteli hanketta, jossa on tehty ohjeistus matkailupalveluja tarjoaville toimijoille mm. vastuullisen ja eettisesti kestävän saamelaismatkailun toimintaperiaatteista. Utsjoen kunnan puheenvuorossa taustoitettiin kuntastrategiaa, jossa matkailun kehittämisen keskiössä on kulttuuri ja luonto. Työpaja oli vuorovaikutteinen, monia näkökantoja herättävä.

Hankkeen Työpaja 2 muutettiin luonteeltaan yrityshaastatteluiksi, joissa kerättiin taustatietoja yritysten palveluista ja taloudesta vuodelta 2018. Työpaja-muotoisena pienyritysten luottamuksellisia tilinpäätöksiä ym. ei olisi voinut toteuttaa. Yrityshaastattelut tehtiin helmikuussa 2020. Ennen yritystaapaamista kuudelle yrittäjälle annettiin täytettäväksi lomake, jossa kysyttiin mm. tietoja yritysten palveluista, niihin liittyvistä menoeristä (polttoaineet, huollot, vesimaksut, kiinteistöverot) ja työllistävyydestä sekä investoinneista. Yrityshaastatteluilla saatiin kuva kalastusmatkailuyrittäjyyden kausiluontoisuudesta ja erityisestä herkkyydestä Tenojoen kalastussäädöksiin.

1.3.2. Tenojoen kalastusmatkailijat

Tutkimusvuosina Lapin ELY-keskus vastasi Teno-Inarijoen rajajokialueen ulkopaikkakuntalaisten kalastusmatkailijoiden ja paikkakuntalaisten kalastuslupamyynnistä. Jo hankkeen suunnitteluvaiheessa, keväällä 2018 varmistettiin, että mm. ulkopaikkakuntalaisten verkkolupakaupasta ostamiin/varaamiin kalastuslupiin kirjautuvia henkilötietoja saadaan tutkimuskäyttöön (Tietosuojalaki 1050/2018).

Tenojoen lohenkalastusta harrastavien, kalastusmatkailijoiden ja heihin osittain verrattavan uuden ryhmän ”ulkopaikkakuntalaisten kiinteistönomistajien” henkilö- ja osoitetiedot tallentuivat verkkokaupassa yhtenäiseksi lupatiedostoksi, jossa yksikkönä oli kalastusvuorokausi. Ko. tiedosto, yhteensä 10 556 kalastusvuorokautta, tiivistettiin kalastajakohtaiseksi sisältäen 2 476 ulkopaikkakuntalaista kalastajaa, joista 220 oli ulkopaikkakuntalaisia kiinteistönomistajia. Tilastoidussa kalastajamäärässä ja tutkimusaineistossa ei ole huomioitu 16–18 vuoden ikäisiä nuorisokalastajia (noin 100 henkilöä) eikä alle 16-vuotiaita lapsia (Luonnonvarakeskus, Tenojoen lohiseuranta 2018).

Tutkimuksen eri osioissa saatetaan käyttää yleisnimitystä ”kalastusmatkailijat”, jolloin heihin sisältyy myös ulkopaikkakuntalaiset kiinteistönomistajat eli loma-asunnon omistavat, varsinaiset loma-asukkaat ja Utsjoelta kotoisin olevat henkilöt, jotka kalastavat synnyinkotiensa pihapiireissä. Asiakohteisesti näitä kalastajaryhmiä voidaan käsitellä myös erikseen.

2. Tenon lohenkalastukseen liittyvät tulot ja paikallistaloudelliset vaikutukset vuonna 2018

2.1. Tenon lohenkalastukseen liittyvät tulot

2.1.1. Kalastajaryhmät ja kalastuslupatulot

Suomen puolella Tenojoen pääuomassa kalastaa neljä erilaista kalastajaryhmää. Paikallisia lohenkalastajia ovat paikkakunnalla vakituisesti eli määritellysti vähintään seitsemän kuukautta vuodessa asuvat (Tenojoen kalastussääntö 42/2017, Kotikuntalaki 201/1994 2 §). Paikalliset lohenkalastajat jaetaan kahteen kalastajaryhmään eli kalastusoikeudellisiin ja niihin, joilla ei ole tilakohtaista kalastusoikeutta. Kalastusoikeudellisia paikallisia lohenkalastajia ovat vesialueen omistajat ja kalastusoikeuden erityisperustein kuten ylimuistoisella nautinnalla tai tilojen perustamisasiakirjalla saaneet (HE 239/2016). Kalastusoikeudelliset paikkakuntalaiset saavat käyttää lohenpyynnissään kaikkia verkko-pyyntitapoja, kuten kulkutus- eli ajoverkkoa, seisovaa lohiverkkoa ja lohipatoa sekä vapapyyntiä. Paikkakuntalaiset, joilla ei ole tilakohtaista kalastusoikeutta voivat kalastaa lohta vain vapapyyntillä.

Ulkopaikkakuntalaisia lohenkalastajia ovat ne, jotka eivät asu vakituisesti Utsjoella, ts. Tenojokilaaksoissa. Myös ulkopaikkakuntalaiset jaetaan kahteen kalastajaryhmään mahdollisen kalastusoikeuden mukaan. Muualta Tenolle kalastamaan saapuvat ovat enimmäkseen ”tavallisia” kalastusmatkailijoita, joilla on ensisijaisesti vain lohenkalastusharrastukseen liittyvä kytkentä Utsjoelle. Toinen ryhmä muodostuu vuoden 2017 uudistetun Tenojoen kalastussopimuksen mukaisesti niistä ulkopaikkakuntalaisista, joilla on tilakohtainen kalastusoikeus, joka liittyy esimerkiksi perittyyn, lohkaistuun määräalaan tai ostettuun loma-asuntonttiin, mikä mahdollistaa lohenkalastuksen ns. erityiskiintiöluvulla. Tilan saantotavasta (perintö, lahja, osto) riippumatta ulkopaikkakuntalaisilla on oikeus kalastaa Tenojoen rajajokialueella vain vapapyyntimuodoilla.

Paikkakuntalaisten kalastuslupia ei ole kiintiöity, joten enimmillään niitä voisi lunastaa kaikki Utsjoen kuntalaiset (n. 1 200 asukasta). Ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajaryhmien luvat ovat vuorokausilupia, jotka on vuodesta 2017 lähtien kiintiöity vuosittain sekä lisäksi ryhmäkohtaisesti, kalastustapa-kohtaisesti (vene- ja rantakalastus) kalastuskauden eri viikoille.

Taulukossa 1 näkyvät eri kalastajaryhmien ja lupien määrät, lupien hinnat ja lupatyypit vuonna 2018. Kalastusoikeudellisten kausi- ja vuorokausiluvat olivat kalastusoikeudettomien kalastuslupia edullisempia. Paikallisista ne, joilla on kalastusoikeus voivat lunastaa kausiluvan, joka vuonna 2018 oli 40 euroa. Ne paikalliset, joilla ei ole kalastusoikeutta lunastivat vapakalastukseen oikeuttavan kausiluvan 150 eurolla.

Kalastusmatkailijoiden kalastusvuorokausien hinnat vaihtelivat kalastustavan ja kalastusajankohdan mukaan, venevuorokausi oli 60–80 euroa ja rantavuorokausi 25–50 euroa. Vuonna 2018 alueen osakaskunnilla oli mahdollista määrätä tavallisten kalastusmatkailijoiden lupahintoja omalla vesialueellaan. Paikkakuntalaisten ja ulkopaikkakuntalaisten kiinteistönomistajien kalastuslupien hinnat oli määritelty sitä vastoin kiinteiksi kalastussopimuksessa.

Ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeudellisten kiinteistökohtaiset luvat olivat tavallisia kalastusmatkailijalupia edullisempia, venevuorokausi 10 euroa ja rantavuorokausi 5 euroa. Ulkopaikkakuntalaisten kiinteistönomistajien vuorokausiluvat lunastettiin erityiskiintiöstä, joka oli 33 % (3 630 vuorokautta) Suomen 11 000 vapavuorokausikiintiöstä.

Tutkimusvuonna 2018 ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien 11 000 vapalupavuorokaudesta lunastettiin 10 556 lupaa eli 96 %.

Ulkopaikkakuntalaisten erityiskiintiön 3 630 lupavuorokaudesta 220 henkilöä lunasti 732 vuorokautta (20 %). Erityiskiintiölupien vähäinen lunastaminen johtui mahdollisesti uusista lupien varaus- ja myyntikäytännöistä sekä kiintiövuorokausien vähäisyydestä osakaskalastajalle sopivimpina kalastusajankohtina. Edellä mainittujen syiden vuoksi erityislupakiintiöön kuuluvista kiinteistönomistajista 110 henkilöä osti lupia myös tavallisten kalastusmatkailijoiden vuorokausikiintiöstä. Lupakäytännön mukaan lunastamattomat erityiskiintiövuorokaudet vapautuivat viikoittain kalastusmatkailijoiden ostettaviksi, joten Suomen puoleisen kokonaiskiintiön korkea käyttöaste (96 %) kertoo kalastusmatkailijoiden käyttäneen vapautuneet erityiskiintiöluvut hyväkseen.

Tenojoen ulkopaikkakuntalaisten kiinteistönomistajien ryhmää on tarpeen identifioida tarkemmin, koska usein heillä oli loma-asunto tai muu tavallista kalastusmatkailijaa tiukempi sidos Tenojokivarteen. On kuitenkin huomattava, että omistuksessa oleva kiinteistö saattoi tarkoittaa myös rakentamattomaa määrää ja kiinteistö saattoi sijaita myös Inarijoen tai Tenojoen sivuvesistöjen alueella.

Aluetaloudellisessa tarkastelussa ulkopaikkakuntalaisten kiinteistönomistajien kalastajaryhmästä käytetään nimitystä ”loma-asukkaat”. Loma-asukkaisiin kuuluu seuraavat kaksi, toistaan poikkeava kalastajaryhmä:

- syntyperäiset utsjokiset, jotka ovat muuttaneet alueelta. He ovat perineet useimmiten suuria määräaloja eli huomattavan paljon tilakohtaista kalastusoikeutta. Osa heistä on rakentanut seudulle oman loma-asunnon. Osalla perintömääräala on vielä kaikkien perillisten yhteisomistuksessa, jolloin loma-aikaa vietetään syntymäkodeissa, mummuloissa.
- aktiivisimmat kalastusmatkailijat, jotka ovat aikojen kuluessa ostaneet kalastusoikeudellisen määräalan ja rakentaneet oman loma-asunnon tai yhteisomistuksen ”kimppakämpän”. Kauppa-saannolla siirtyneiden kiinteistöjen määräalat, kalastusosakkuudet ovat useimmiten pieniä, ”perillisten” osakkuuksia vähäisempiä, oikeuttaen vain muutamaan erityiskiintiövuorokauteen.

Vuonna 2011 ulkopaikkakuntalaiset perilliset omistivat noin 290 kalastusoikeudellista kiinteistöä, joihin oli sidoksissa 16 % Tenon vesistöalueen kokonaiskalastusosakkuudesta. Vastaavasti muilla ulkopaikkakuntalaisilla kiinteistönomistajilla oli 480 kiinteistöä, joissa oli kalastusosakkuutta 9 % (Länsman 2012). Vuoteen 2018 mennessä tilojen omistajuuksissa on tapahtunut muutoksia, jolloin aiemmin jakamattomien perikuntien yhteistiloista (200 tilaa, 30 % kokonaisosakkuudesta) on lohkotu sekä paikallisille että ulkopaikallisille perillisille tiloja. Myös tilakauppoja on vuosien varrella edelleen tehty. Tutkimuksessa ei ollut käytettävissä ulkopaikkakuntalaisten omistamien tilojen nykyistä määrää, mutta arviolta noin 1 000–1 500 kiinteistöllä olisi oikeus erityiskiintiön kalastusvuorokausiin.

Ne ulkopaikkakuntalaiset loma-asukkaat, joiden kiinteistöön ei liity lainkaan kalastusoikeutta, voivat ostaa vain tavallisen kalastusmatkailijan kalliimman vuorokausiluvan. Heitä on kuitenkin lukumääräisesti vähän, koska ostettuunkin kiinteistöön sisältyy useimmiten yleensä sen verran kalastusosakkuutta, että se oikeuttaa ainakin yhteen erityiskiintiövuorokauteen.

Yksittäisen ulkopaikkakuntalaisen tilakohtaisen enimmäisosakkuuden (erityiskiintiövuorokausien) määrä ei ole tiedossa. Säädöksissä mainitaan, että ulkopaikkakuntalainen suurosakas on veloitettu maksamaan enintään 150 euroa ostamistaan erityiskiintiövuorokausista (esim. 15 venevuorokautta à 10 €). Jos em. suurosakkaalla olisi vielä jäljellä ”kalastamattomaa osakkuutta” ja tarjolla erityiskiintiövuorokausia, hän saisi lunastaa niitä veloitusetta. Säädos perustuu yhdenvertaisuus -käsitteeseen, jossa suhteutetaan ulkopaikallisen kalastusoikeudellisen kalastuslupakustannukset enintään yhtä suureksi kuin paikkakuntalaisen vapakalastajan kausiluvan hinta.

Taulukko 1. Tenojoen lohenkalastajat, kalastusluvut ja lupahinnat kalastajaryhmittäin vuonna 2018. Lähde: Luonnonvarakeskus, Tenojoen lohiseuranta 2018.

Kalastajaryhmä	Venevuoro- kausi, euroa (vapakalastus)	Rantavuoro- kausi, euroa (vapakalastus)	Kausilupa, euroa	Kalastajamäärä, lkm
Paikalliset:				
Paikkakunnalla vaki- tuisesti (määritellys- ti 7 kk/vuosi) asuva, jolla kalastusoikeus			Yleinen paikka- kuntalaislupa, kattaen kaikki pyyntitavat 40 €	435 lupaa/kalastajaa
Paikkakunnalla vaki- tuisesti (määritellys- ti 7 kk/vuosi) asuva, jolla ei kalastusoi- keutta			Paikkakuntalaisen vapakalastuslupa 150 € alle 18-v: 40 €	72 lupaa/kalastajaa
Ulkopaikkakuntalai- set:				
Ulkopaikkakuntalai- nen kiinteistönomis- taja, jolla kalastus- oikeus (erityislupa- kiintiö)	10 €	5 €		Erytiskiintiöluval- liset 220 kalastajaa/ 732 vrk
Tavallinen kalas- tusmatkailija	60–80 €	50 €, Teno 25 €, Inarijoki		2 476 kalastajaa/ 9 824 vrk

Taulukon 2 mukaan lohenkalastuksen lupatulot olivat yhteensä 621 850 euroa vuonna 2018 (ELY-keskus 2018). Tämän verran kalastajat maksoivat lohen kalastusmahdollisuudesta Teno-Inarijoella. Summassa on mukana kalastusmatkailijoiden peruuntuneiden lupien maksuja 9 610 euroa. Lupatuloissa ei ole mukana kalastonhoitomaksua, joka Tenon luvan lisäksi kalastajilla tulee olla suoritettu. Kun lupamaksuihin lisätään kalastusmatkailijalupien arvioidut tulostuspalkkiot 29 472 euroa, niin yhteensä kalastuslupien myynnin tulot olivat 651 322 euroa.

Tulostuspalkkiot arvioitiin kalastusmatkailijoiden lupamäärän ja tulostuksesta perittävän palkkiomäärän avulla. Kalastusmatkailijaluvat myydään kalastusvuorokausina (1 lupa = 1 kalastusvuorokausi). Lupaverkkokaupasta ostetut luvat tulostetaan Utsjoella Tenojokivarren lupapisteissä. Tulostettaessa luvan ostaja maksaa kolmen euron tulostuspalkkion lupaa kohden.

Vuonna 2018 ulkopaikkakuntalaisten kalastusvuorokausia myytiin yhteensä 10 556. Kun tästä vähennetään erityiskiintiöläisten 732 lupavuorokautta, niin tulostusmaksullisia lupia oli 9 824. Paikkakuntalaisten ja erityiskiintiöläisten luvat myydään Utsjoella Lapin ELY-keskuksen järjestämänä ”virkatyönä”, joten niistä ei peritä tulostuspalkkiota. Taulukon 2 mukaan tulostuspalkkiotuloksi saadaan 29 472 euroa (9 824 kalastusvuorokautta/lupaa*3 euroa). Luku on arvio, koska todellisuudessa yhdellä tulos-

tuspalkkiolla on voitu tulostaa useampi kalastusvuorokausi. Luku sisältää vain kalastusmatkailijoiden Suomen puolen lupaverkkokaupasta ostamien lupien tulostuspalkkiot. Kalastusmatkailijoiden tulostuspalkkiot ovat samaa suuruusluokkaa Utsjoen paikkakuntalaisten kausilupien ostotulojen (435 lupaa*40 euroa + 72 lupaa*150 euroa = 28 200 euroa) kanssa.

Suomen ja Norjan lupakiintiö on samansuuruinen, 11 000 vuorokautta. Suomalaiset kalastusmatkailijat voivat kalastaa myös Norjan puolella, Norjan verkkolupakaupasta ostettavalla luvalla. Käytännössä Suomen puolella toimiva Tenojokivarren yrittäjä voi tulostaa Norjan vapaluvan suomalaiskalastajalle ja tehdä myös vaadittavan saalisilmoituksen kalastajan puolesta.

Vuonna 2018 Norjan 11 000 luvan kiintiöstä myytiin yhteensä 5 981 lupavuorokautta. Edeltävinä vuosina 2010–2016 norjalaiset kalastusmatkailijat ostivat keskimäärin noin 770 lupavuorokautta (Luonnonvarakeskus/Tenojoen lohiseurantaan toimitetut vuositilastot Norjasta). Jos norjalaisten ostamien lupavuorokausimäärien, kalastuspaineen oletetaan säilyneen samalla tasolla myös vuonna 2018, niin suomalaisten kalastusmatkailijoiden Norjan verkkolupakaupasta hankkima lupamäärä oli noin 5 200 lupavuorokautta. Perustellusti voidaan arvioida, että suomalaiset kalastusmatkailijat ostivat suurimman osan (vähintään 80 %) Norjan puolelta lunastetusta vapavuorokausimäärästä, koska Tenjoella, Norjan puolella ulkopaikkakuntalaisten lohienkalastus on ollut perinteisesti hyvin vähäistä.

Suomalaisten kalastusmatkailijoiden Norjasta ostamat luvat olivat arviolta enimmäkseen venelupia (3 800 vrk), koska ennen kiintiöintiä Norjan puolella lunastettiin vuosittain noin 60 venevuorokautta. Vuonna 2018 Norjan puolella myydyistä rantakalastusluvista (2 000 vrk) suomalaiset kalastusmatkailijat ostivat arviolta 1 400 lupavuorokautta, mikä arvio perustuu myös norjalaisten aiempina vuosina ostamiin rantalupamääriin (600 vrk) (Luonnonvarakeskus/Tenojoen lohiseurantaan toimitetut vuositilastot Norjasta).

Tarkemmin ei kuitenkaan tiedetä, kuinka moni suomalaisista kalastusmatkailijoista osti luvat itsenäisesti Norjan verkkolupakaupasta ja kävi tulostuttamassa ne kymmenien kilometrien päässä Norjan puolella tai kuinka moni sai ko. lupa-asiat hoidettua Suomen puolen yrittäjien kautta. Voidaan arvioida, että useimmat suomalaisten Norjan verkkolupakaupasta ostamat vuorokausiluvat (4 000–5 000) tulostettiin Suomen matkailuyrittäjien toimesta. Tarkkaa tilastotietoa Tenojokivarren suomalaisyritysten kautta tulostetuista Norjan vapaluvista ei kuitenkaan ole, joten tätä tulostuspalkkiota ei huomioida erillisenä tulonlähteenä. Norjan lupavuorokausien ostoon liittyvien palvelujen (kiintiölupien varaaminen, osto, tulostus, saalisilmoitukset) tulot Tenojokivarren yrittäjille saattoivat olla Suomen vapalupien tulostuspalkkioiden suuruusluokkaa ja ratkaisevan tärkeitä joillekin yrittäjille.

Taulukko 2. Kalastuslupatulot ja arvioidut tulostuspalkkiot (€) sekä näiden jakaantuminen ulkopaikkakuntalaisten ja paikkakuntalaisten kalastajien kesken vuonna 2018. Lähde: ELY-keskus 2018, LOHITA-hanke

	Paikkakuntalaiset kalastajat	Ulkopaikkakuntalaiset kalastajat	Yhteensä
Kalastuslupatulot	28 200	593 650 ¹	621 850
Tulostuspalkkiot (arvio)	-	29 472 ²	29 472
Yhteensä	28 200	623 122	651 322

¹ Luku sisältää peruuntuneiden lupien 9 610 euroa

² 9 824 lupavuorokautta (ei sisällä erityiskiintiön 732 lupavuorokautta, joista ei peritä tulostusmaksua) * 3 € = 29 472 €

2.1.2. Lohisaaliin taloudellinen arvo

Tenojoen lohenkalastus paikallisena luontaiselinkeinona poikkeaa muista aloista siinä, että itse tuotetta, lohta ei juuri myydä. Kalansaaliilla on kuitenkin taloudellinen merkitys, koska lohi käytetään kotitalouksissa ja tuotantoon kansantaloudessa luetaan kotitalouskäyttöön otetut tuotteet. Samoin vapaa-ajankalastuksen saalis luetaan osaksi kansantalouden tuotantoa (Tilastokeskus 2008, Tilastokeskus 2020a, Lindberg 2020).

Koska Tenon lohta ei kaupallisen kalastuksen tavoin myydä, sille ei ole markkinoille muodostunutta hintaa. Mahdollisissa muissa myyntikäytännöissä tai vaihdossa hintaan vaikuttavat lohen merikaluokkaan liittyvän koon ja käsittelyn lisäksi esimerkiksi se, ovatko ostaja ja myyjä tuttuja keskenään (Ely-keskus 2016a). Markkinahinnan puuttuessa Tenon lohen saalisarvo on määriteltävä muista lähteistä.

Seuraavassa Tenon lohen paikalliskalastuksen ja ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajankalastajien lohisaaliin arvoa tarkastellaan muutamalla eri hintaperusteella asian monitahoisuuden esiin tuomiseksi. Paikallistaloudellisen merkityksen toteamiseksi lohi tulisi arvottaa samaan arvoon kuin se on arvotettu virallisessa aluetilinpudossa. Käytännön merkitys lohen hinnalla on, mikäli Tenojoen kalakorvauslakisäätöä aletaan käytännössä toteuttaa (HE 239/2016, Tenon kalakorvauslaki 501/1991).

Kalastustilastoinnissa yleisesti ammattimaisen kalastuksen saalisarvo saadaan kalastusyritysten liikevaihtoista. Vapaa-ajankalastuksen tilastollinen saalisarvo puolestaan saadaan ammattikalastajien kalan keskihinnalla (Vapaa-ajankalastus 2018, Kalan tuottajahinta 2018).

Suomessa rannikon ammattikalastajien Itämeren lohen keskihinta perattuna oli 6,08 euroa kilo vuonna 2018 (Kalan tuottajahinta 2018). Hintatilastossa kalan hinta ilmoitetaan perattuna. Tenon Inarijoen pääuoman vuoden 2018 lohisaalis ilman sivujokisaalista (3 400 kiloa) oli 18 265 kiloa. Ammattikalastajan Itämerenlohen hinnalla Teno-Inarijoen pääuoman lohisaaliin arvo on 94 394 euroa (18 265 kiloa * 0,85 perkauskerroin * 6,08 euroa/kilo) (taulukko 3).

Vuoden 2018 lohisaalisarvosta kuten saaliistakin noin 60 % oli peräisin paikkakuntalaisten kalastuksesta. Useina aiempina vuosina lohisaalis on jakautunut noin puoliksi paikalliskalastajien ja kalastusmatkailijoiden kesken, mutta vuonna 2018 paikallisten osuus lohisaaliista nousi noin 10 prosenttiosuudeksi edeltävistä vuosista (Luonnonvarakeskus/Tenojoen lohiseuranta).

Vuonna 2016 Tenon lohen kalastajahintojen muutosta on arvioitu Luonnonvarakeskuksen Lapin ELY-keskukselle antamassa lausunnossa ”...koskien mm. luonnonvaraisen /villin lohen hintaa Tenojoella...” (Lapin Ely-keskus 2016a). Em. lausuntoon lohen hintatietoja on kerätty lähinnä ostajilta, kalastusmatkailijoilta, koska ammattikalastajia ei Utsjoella juurikaan ollut, mutta lohen suoramyynni matkailijoille oli yleistä. Tenon isokokaisen lohen kalastajahinnaksi on arvioitu noin 10 euro/kilo, jota käytetään indeksillä korjattuna, jos Tenon korvauslain myötä aletaan menetettyjä lohisaaliita korvata (Tenon kalakorvauslaki 501/1991, Leskinen 2020). Saaliskorvaukset eivät tule kohdistumaan lohisaaliiseen, joka on saatu vapapyyynnillä.

Taulukon 3 mukaan isokokaisen lohen kymmenen euron kilohinnalla Teno-Inarijoen pääuoman lohisaaliin arvo on 182 650 euroa (18 265 kiloa * 10 euroa/kilo). Arvo on laskettu perkaamattomalle lohisaaliille.

Taulukko 3. Teno-Inarijoen lohen saalisarvo eri kilohinnoilla (€) vuonna 2018.

Hintaperuste ja hintälähde	Hinta, €/kg	Saalis ja saalisarvo paikkakuntalaiset	Saalis ja saalisarvo ulkopaikkakuntalaiset (kalastusmatkailijat + loma-asukkaat)	Saalis ja saalisarvo yhteensä ¹
		11 500 kg	6 765 kg	18 265 kg
Lohen ammattimaisen rannikkokalastuksen tuottajahinta Lähde: Kalan tuottajahinta 2018 (perattu kala, perkauskerroin 0,85)	6,08	59 432 €	34 962 €	94 394 €
Tenon korvauslain lunastushinta, Tenon isokokoinen lohi Lähde: ELY-keskus 2016, Leskinen 2020	10	115 000 €	67 650 €	182 650 €
Kustannusperusteinen lohen paikalliskalastajahinta (ilman pitkävaikutteisia vene- ym. hankintakustannuksia): käsittelemätön lohi Lähde: LOHITA-hanke, kirjanpitokalastustiedot 7 hlöä	39,41	453 215 €		
Kustannusperusteinen lohen paikalliskalastajahinta (ilman pitkävaikutteisia vene- ym. hankintakustannuksia): käsitelty lohi Lähde: LOHITA-hanke, kirjanpitokalastustiedot 7 hlöä	44,31	509 565 €		
Ulkopaikkakuntalaisen (kalastusmatkailijat+loma-asukkaat) kustannusperusteinen saalishinta Lähde: LOHITA-hanke, kalastusmatkailijakysely	714		4 845 213 €	

¹ Ei sisällä sivujokien lohisaalista 3 400 kg, joka sisältää sekä paikallisten että ulkopaikkakuntalaisten saaliin (Luonnonvarakeskus, Tenojoen lohiseuranta 2018).

Jos tuotannolle ei ole markkinahintaa, arvonmääritys voidaan tehdä myös kustannusperusteisesti. Tällöin tuotannon arvo on kaikkien sen hankkimiseksi käytettyjen menojen summa. Kustannusperusteista arvonmääritystä käytetään myös virallisessa tilastoinnissa kansantalouden tilinpidossa.

Tenon lohien kalastuskustannuksia voidaan arvioida hankkeen kirjanpitokalastajien kirjanpitotiedoilla. Kirjanpitokalastajat kalastivat pääasiallisesti eri verkkopyyntimuodoilla, mutta osa heistä kalasti lisäksi myös vapapyynnillä, lohta soutamalla (kts. kohdassa 2.1.4. paikalliskalastuksen hankinnat). Tällä otoksella lohien kustannusperusteinen kilohinta oli 39,41 euroa, kun saaliin käsittelyyn kulunutta aikaa ei luettu työaikaan. Kun myös saaliin käsittelyaika otetaan mukaan, niin kilohinta on 44,31 euroa. Työaikaan luettiin varsinainen kalastusaika sekä kalastusvälineiden pyyntikuntoon saattamiseen kulunut aika. Mahdollista matkaan kalastuspaikalle kulunutta aikaa ei luettu työaikaan.

Taulukon 3 mukaan kustannusperusteisella 39,41 euron kilohinnalla Tenon paikalliskalastajien Tenon-Inarijoen pääuoman lohisaaliin arvo oli 453 215 euroa (11 500 kiloa * 39,41 euroa/kilo) vuonna 2018. Peratun ja osin vakuumpakatun lohien arvo puolestaan oli 509 565 euroa (11 500 kiloa * perkauskerroin 0,85 * 44,31 euroa/kilo).

Kustannusperusteinen kalastajahinta kuvaa ennen kaikkea kalastukseen käytetyn työajan kustannusta, koska kalastaminen on aikaa vievää. Työajan kustannuksena käytettiin 14 euroa tunnilta. Pitkäkestoisien hankintojen, kuten veneiden poistokustannuksia ei tässä huomioitu ja niiden mukaan otettavien nostaisi kustannusperusteista kilohintaa.

Taulukon 6 mukaan Tenolle muualta kalastamaan saapuvien ulkopaikkakuntalaisten lohisaalis on arvotettavissa kustannusperusteisesti kalastusmatkasta aiheutuvilla kustannuksilla. Kalastusmatkakustannukset olivat yhteensä 4 845 213 euroa. Kun matkakustannukset jaetaan lohisaaliilla (4 845 213 euroa / 6 765 kiloa), lohien kilohinta on 714 euroa (taulukko 3).

2.1.3. Tulot soutulohenpuolikkaista

Tenojokivarren perinteisen tavan mukaan lohensoudussa saalis jaetaan puoliksi soutajan ja ”vapamiehen” kesken. Vastaava käytäntö on myös paikallisen soutajan ja kalastusmatkailijan soutupalvelussa. Asiasta sovittaessa kalastusmatkailijan on mahdollista lunastaa soutajan osuus, jolloin hinta sovitaan erikseen soutajan ja soudettavan kesken. Paikalliskalastajien ja yrittäjien haastatteluissa soutulohipuolikkaan hinta vaihteli kymmenestä eurosta 25 euroon kilolta.

Ajantasaista tietoa suotupalvelussa jaetun lohisaaliin määrästä ei ole, joten sitä on arvioitava saalistilastosta. Ulkopaikkakuntalaisten kalastajien (kalastusmatkailijoiden ja erityiskiintiöllä kalastaneiden) lohisaaliskiloista veneluvulla saatiin 57 % ja rantaluvulla 43 % (taulukko 4). Kalastussäännön muuttuessa suotupalvelujen käyttö väheni yritysasiakasryhmien poistuttua, joten suotupalvelun kautta saatu lohimäärä pienentyi. Länsman ym. (2020) mukaan vuonna 2008 kalastusmatkailijat saivat 18 % lohisaaliistaan suotupalvelun myötä, joten tässä yhteydessä voidaan arvioida, että noin 10 % eli 345 kiloa ulkopaikkakuntalaisten suotulohikiloista voisi tulla paikallisten suotupalvelujen avustamina. Mikäli soudettava lunastaa kaikki lohipuolikkaat, niin yleisesti mainitulla 25 euron kilohinnalla suotulohesta muodostuisi tuloa noin 4 300 euroa (345 kiloa/2 * 25 euroa/kilo).

Taulukko 4. Tenojoen ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien ilmoittamat lohet (kpl ja kg) Luonnonvarakeskuksen saalisrekisteriin kalastuskautella 2018. Lähde: Kalahavainnot, Luonnonvarakeskus (Huom. ilmoitettu lohisaalis 6 039 kg, vrt. Luonnonvarakeskus/Tenojoen lohiseuranta: tilastoitu lohisaalis 6 765 kg)

	Lohet (kpl)	Lohisaalis (kg)	Kpl-%	Kg-%
Rantasaalis	1 193	2 589	53	43
Venesaalis	1 057	3 450	47	57
Yhteensä	2 250	6 039	100	100

2.1.4. Paikalliskalastuksen hankintamenot

Kalastusta varten tehdään hankintoja tavaroina ja palveluina. Hankinnoista kalastajalle aiheutuvat menot ovat tuloja tavaroiden ja palvelujen tuottajille.

Paikalliskalastajien kalastusta varten tekemiä hankintoja voidaan tarkastella kirjanpitokalastajien kirjaamien tietoihin perustuen. Seitsemän paikalliskalastajaa piti vuoden 2019 kalastuskaudella hankkeelle kirjaa kalastuksen hankinnoista, työajoista ja saaliista. Kalastus oli pääasiassa seisovaa verkko-kalastusta, omaa lohensoutua ja soutupalvelua sekä vähemmän vapapyyntiä rannalta ja ajoverkkokalastusta eli kulkutusta. Vuoden 2019 tilastoitu lohisaalis Suomen puolella oli 48 vuoden seuranta-ajanjakson pienin ja ko. vuonna etenkin verkkopyyntisaaliit olivat poikkeuksellisen vähäiset. Paikkakuntalaisten lohisaalis jakautui lähes tasan verkkopyyntien ja vapapyyntien välillä, 4 tonnia kummallakin pyyntitavalla (Luonnonvarakeskus/ Tenojoen lohiseuranta). Kirjanpitokalastajien otos ei ollut laaja, tavoite oli saada yleiskuvaa lohienkalastuksen tarvehankinnoista.

Hankinnat sisälsivät ensisijaisesti perämoottorin ja auton polttoaineistoja sekä perämoottoireiden huoltoa. Nämä kirjanpitokalastajien lyhytkestoiset hankinnat olivat keskimäärin 2,44 euroa saatua lohikiloa kohden. Paikallisten, pyyntitavasta riippumattomaan lohisaaliiseen suhteutettuna nämä lyhytkestoiset hankinnat ovat yhteensä 28 060 euroa (2,44 euroa/kilo *paikallisten lohisaalis Teno-Inarijoesta 11 500 kiloa, sivujokisaalis 3 400 kiloa pois lukien).

Hankintoja tehdään myös ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien soutupalveluihin, joten lukuun pitäisi lisätä myös niistä aiheutuvat kulut esimerkiksi polttoaineostot ja kelluntavarusteet. Näitä kuluja ei ole tässä arvioitu.

Lyhytkestoisten tavaroiden ja palvelujen lisäksi kalastusta varten hankitaan pitkäkestoisia tavaroita esimerkiksi veneitä, moottoreita sekä kalankäsittelyn ja pakastuksen laitteita.

Paikalliseen kalastusoikeudelliseen ruokakuntaan sai rekisteröidä enintään kolme venettä ja kalastusoikeudettomaan yhden veneen. Matkailuyrittäjän ruokakuntaan sai rekisteröidä enintään 15 venettä. Uuden kalastussäännön aikana, vuodesta 2017 lähtien myös ulkopaikkakuntalainen kiinteistönomistaja on voinut rekisteröidä tilakohtaisesti yhden veneen.

Taulukon 5 mukaan Tenojoen kalastuksessa käytettävien veneiden määrä vähentyi 1 226 veneeseen vuoden 2018 lopussa, kun Liikenteen turvallisuusviraston, Trafikin ylläpitämä venerekisteri ajantasaisesti ja siitä poistettiin muun muassa paikallisten perikuntien veneitä. Vaikka samana vuonna veneiden lukumäärä väheni edellisvuodesta, niin veneitä omistaneiden ruokakuntien määrä lisääntyi neljällätoista. Yhden veneen omistaneiden ruokakuntien määrä on kasvanut 419 veneenomistajaan (14 %) vuoden 2019 loppuun mennessä. Tämä liittyy ulkopaikkakuntalaisen kiinteistönomistajan eli nykyisin myös muun kuin perintönä siirtyneen kalastusoikeudellisen tilan/tilallisen oikeuteen rekisteröidä oma vene lohensoutuun. Tutkimusvuonna 2018 ensirekisteröintejä tehtiin 31 veneeseen. Omistajanvaihdoksia tehtiin yhteensä 50, ulkopaikkakuntalaisille tai paikallisille, jotka ostivat muun muassa paikallisilta yrittäjiltä myyntiin tulleita veneitä. Veneitä vuokraavien yrittäjien määrä (yli kolmen veneen omistajat) ei venerekisterin mukaan ole juurikaan vähentynyt (44/40/41 yritystä).

Kun ensirekisteröidyt veneet ajatellaan uusiksi hankinnoiksi, niin vuonna 2018 venehankinnat olivat yhteensä 86 800 euroa. Tällöin Tenon perinneveeneen hinta on 2 800 euroa (kansikuva).

Taulukko 5. Tenon kalastuksessa käytettäviä veneitä rekisteröineet ruokakunnat ja veneiden kokonaismäärä vuosina 2016–2019. Lähde: Trafi /Tenojoen venerekisteri.

Venelukumäärä/ ruokakunta (rkk)	rkk, jossa 1 vene	rkk, jossa 2-3 venettä	rkk, jossa 4-15 venettä	Veneet yhteensä, kpl	Muutos edelliseen vuoteen kpl	Uudet rekis- teröinnit, kpl
31.12.2016	368	188	44	1 241
31.12.2017	1 242	+1	..
31.12.2018	401	187	40	1 226	-16	31
31.12.2019	419	182	41	1 229	+3	..

.. tietoa ei saatavilla

2.1.5. Kalastusmatkailijoiden rahankäyttö

Ulkopaikkakuntalaisten lohenkalastajien rahankäyttöä selvitettiin kysymällä heidän kalastusmatkansa menoja vuodelta 2018. Kohdejoukko sisälsi ulkopaikkakuntalaiset kalastusmatkailijat sekä erityiskiintiöllä kalastaneet loma-asukkaat. Ulkopaikkakuntalaiset lohenkalastajat käyttävät rahaa kalastuslupiin, matkoihin Utsjoelle ja takaisin sekä paikan päällä Utsjoella (Liite 1).

Suomen verkkolupakaupasta hankittuihin kalastuslupiin rahaa käytettiin yhteensä 623 122 euroa, lupien tulostus Utsjoella mukaan lukien (taulukko 6). Matkoihin Utsjoelle ja takaisin rahaa käytettiin yhteensä 1 569 342 euroa, josta polttoaineiden ja matkalippujen osuus oli 90 % ja majoittuminen matkan varrella kymmenen prosenttia. Utsjoella rahaa käytettiin 2 638 142 euroa. Yhteensä Tenojoen kalastusmatkoihin rahaa kului 4 830 606 euroa.

Taulukko 6. Ulkopaikkakuntalaisten lohenkalastajien Teno-Inarijoen kalastusmatkojen rahankäyttö (€) vuonna 2018. Lähde: ELY-keskus 2018, LOHITA-hanke kalastusmatkailijakysely

	Euroa	%
Suomen lupakaupan kalastusluvut ja tulostuspalkkiot	623 122	13
Matka- ja mahdolliset yöpymiskustannukset Utsjoelle ja takaisin (polttoaineet, matkaliput)	1 569 342	32
Rahankäyttö Utsjoella	2 638 142	55
Yhteensä	4 830 606	100

2.1.6. Tenon lohenkalastukseen liittyvät tulot yhteensä

Taulukon 7 mukaan Tenon lohenkalastukseen liittyvien tulojen arvioitiin olevan yhteensä noin viisi miljoonaa euroa (4 957 360 euroa) Käytännössä Tenon loheen liittyvä tulonmuodostus aiheutuu kalastusmatkailijoiden rahankäytöstä. Lohisaaliin arvo, 94 394 euroa, on laskennallinen, Suomen rannikkokalastuksessa merilohen ammattimaisen kalastajan tuottajahinnalla arvotettu. Tenon kalakorvauslain mukaisessa toimituksessa mahdollisesti sovellettavan kymmenen euron kilohinnan mukainen lohisaaliin arvo olisi lähes kaksinkertainen, 182 650 euroa.

Taulukko 7. Tenon lohenkalastukseen liittyvät arvioidut tulot (€) vuonna 2018.

	Euroa	%
Paikallisten kalastusluvut	28 200	1
Kalastusmatkailijoiden kalastusluvut ja tulostuspalkkiot (Suomen lupakauppa)	623 122	12
Lohisaaliin arvo (ammattimaisen rannikkokalastajan lohen tuottajahinta 6,08 €/kilo)	94 394	2
Soutulohenpuolikastulot	4 300	0,1
Paikalliskalastuksen hankinnat (ilman pitkävaikutteisia vene-, moottori- ym. hankintoja)	28 060	1
Kalastusmatkailijoiden rahankäyttö ilman kalastuslupia ja tulostuspalkkioita	4 207 485	84
Yhteensä	4 985 561	100

Tenon lohenkalastukseen syntyvistä tuloista merkittävä osa on kalastusmatkailijoiden matkakustannuksia Utsjoelle ja takaisin. Samoin Utsjoella tehdyistä ostoista osa kohdistuu alueen ulkopuolella valmistettuihin tavaroihin (esim. polttoaineet, päivittäistavarahankinnat), joten niistä saaduista maksuista vain osa jää Utsjoelle tuloksi ja osa ”vuotaa” ulos muihin kuntiin, muualle maailmaan. Seuraavassa luvussa tarkastellaan Tenon loheen liittyvien tulojen kohdistumista Utsjoen paikallistalouteen sekä niiden välillisiä eli kerrannaisvaikutuksia.

2.2. Tenon lohenkalastuksen paikallistaloudelliset vaikutukset

2.2.1. Utsjoen paikallistalouden kuvaus

Utsjoen kunnan paikallistaloudesta ei ole olemassa virallista tilastotietoa. Tilastokeskuksen väestötilastoista löytyvät tiedot Utsjoen kunnan väkiluvusta ja työllisistä. Vuoden 2019 lopussa Utsjoella asui 1 212 henkilöä, joista 55,3 % kuului ns. työlliseen väestöön eli työvoimaan (Tilastokeskus 2019a). Työssäkäyntitilaston viimeiset tiedot ovat vuoden 2017 lopulta, jolloin työssäkävijöitä oli 486, yli 90 % työvoimasta (Tilastokeskus 2017). Heistä naisia oli 51,6 %. Eniten työssäkävijöitä oli julkisen palvelun toimialoilla (terveys- ja sosiaalipalvelut, koulutus ja hallinto). Näillä toimialoilla oli töissä kaikista työntekijöistä 37,3 % ja heistä naisia oli lähes 72 %. Miehistä eniten töissä oli maa- ja metsätalouden, kaupan, hallinnon ja rakentamisen aloilla. Viimeksi mainitulla alalla miesten osuus kaikista työntekijöistä oli liki 95 %.

Työllisyysluvut osoittavat, että julkisilla palveluilla on suurin merkitys Utsjoen paikallistaloudessa. Työlliset tuovat paikalliseen talouteen suurimmat tulot. Palkka- ja yrittäjätulojen lisäksi merkittävä osa tuloja kertyy eläkkeistä. Yli 64-vuotiaiden osuus Utsjoen kunnan väestöstä on noin 30 %. Heistä suurin osa on eläkeläisiä, joita on myös nuoremmassa ikäluokissa.

Tilastokeskuksen laatima kansantalouden tilinpito kuvaa yhteiskunnan (valtion) talouden toimintaa ja sen keskeisiä tilastolukuja ovat tuotos, arvonlisäys, työllisyys (Tilastokeskus 2019b). Niistä Tilastokes-

kus julkaisee myös maakuntien ja seutukuntien tilastotietoja, joista johdettiin Utsjoen paikallistaloutta kuvaavat tiedot (Tilastokeskus 2018).

Utsjoen talouden tiedot ovat osana Pohjois-Lapin seutukunnan (Inari, Sodankylä ja Utsjoki) tietoja. Näistä tai Tilastokeskukselta erikseen tilattavasta, kahden kunnan aluetilinpidon aineistosta voidaan johtaa Utsjoen toimialojen tietoja käyttämällä hyväksi Tilastokeskuksen kuntakohtaista työssäkäyntitilastoa, maa- ja metsätaloustilastoja ja Utsjoen kunnan tilinpäätöstietoja.

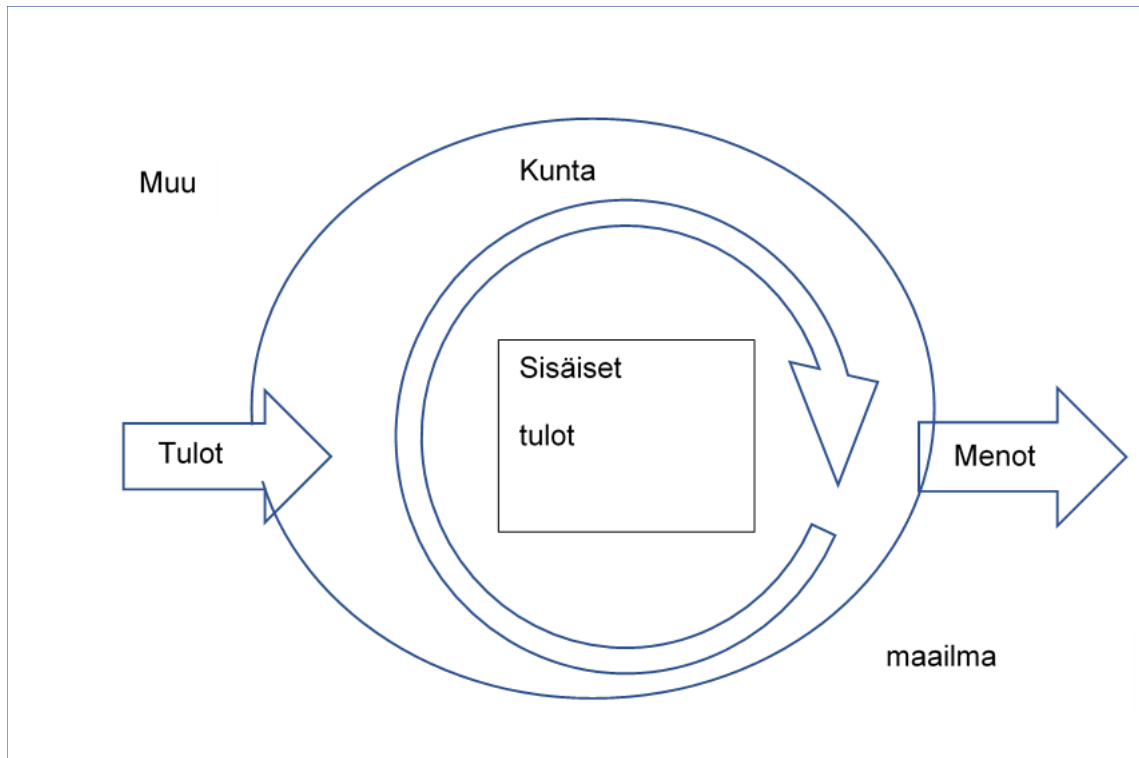
Käytettävissä oli Utsjoen ja Inarin yhteinen aluetilinpito vuodelta 2016 ja Utsjoen-Inarin panos-tuotostaulukko, joka on laadittu Metsähallituksessa tehdyn kansallispuistojen ja muiden merkittävien suojelualueiden paikallistaloudellisia vaikutuksia laskevan menetelmän yhteydessä. Tästä panos-tuotostaulukosta johdettiin Utsjoen kunnan paikallistalouden panos-tuotostaulukko (taulukko 8) kuntaa kuvaavien muiden tilastojen avulla (työllisyys-, maa- ja metsätaloustilastot). (Lisätietoa menetelmästä: Vatanen ja Kajala 2020, Kietäväinen ym. 2013, Vatanen 2011)

Panos-tuotostaulukossa 8 Utsjoen paikallistalouden toiminnat on ryhmitelty 10 toimialaksi (liite 2), joista yksi toimiala on tutkimuksen kohteena oleva, Tenon lohien pyyntiin liittyvät taloudelliset toiminnot.

Utsjoen paikallistalouden toimintaa kokonaisuutena kuvaava tuotos on tämän tutkimuksen arvion mukaan noin 46 miljoonaa euroa. Tuotos kuvaa Utsjoella vuoden aikana tehtyjen tavaroiden ja palvelusten arvoa. Yksityisen tuotantotoiminnan tuotoksen arvo on tuotteiden määrä kertaa tuotteiden hinta (ilman arvonnisäveroä). Yksityisen kaupan tuotos on kaupan kate; myytyjen tavaroiden myyntiarvosta vähennetään niiden hankinta-arvo. Katteesta kauppias maksaa palkat, kaupankäynnin muut kulut ja saa yrittäjätulon. Julkisen sektorin (kunta ja valtio) tuottamista palveluista ja tuotteista ne, joilla ei ole markkinahintaa, lasketaan tuotokseen mukaan kustannusperusteisesti. Eli niiden arvo on sama kuin, mitä niiden tuottamiseen käytettyihin panoksiin (työvoima, raaka-aineet, puolivalmisteet, ostetut palvelut, pääomakustannukset) kuluu rahaa.

Kuvassa 1 ja panos-tuotostaulukossa (taulukko 8) kuvataan kunnan talouden sisäistä tulo-kiertoa ja tulo-kiertoa sen ja muun maailman välillä. Kunnan sisällä tulo kiertää kunnassa olevien kesken. Tulo-kierrossa samanaikainen osto- ja myyntitapahtuma saavat tulo (rahan) kiertämään. Kunnan sisäisessä kiertokulussa osto-/myyntitapahtuma tapahtuu kuntalaisten kesken. Kun paikalliset (kuntalaiset) ostavat paikallisista liikkeistä, he luovat tuloa paikalliselle kauppiaille, joka puolestaan jatkaa tulo-kiertoa maksamalla paikalliselle työntekijälleen palkkaa tai ostamalla paikalliselta tuottajalta tavaraa.

Jokainen osto- ja myyntitapahtuma laittaa tulo-kiertämään kunnassa, mutta osa tulosta vuotaa kunnan ulkopuolelle muualle maailmaan. Vuodot ovat ostoja muualta tai palkanmaksua muualla asuville työntekijöille. Vastaavasti, jos muualta ostetaan kunnan tuotteita tai muualta tulee kuntaan matkailijoita, kuntaan tulee tuloja. Myös eläketulot ja valtionavut ovat muualta tulevaa tuloa kuntaan.

Kuva 1. Tulon kiertokulku kunnassa (Vatanen 2001, 2011).

Taulukossa 8 kuvataan Utsjoen paikallistalouden toimintaa toimialoittain panos-tuotosvirran muodossa. Utsjoen kuntaan määriteltyjen kaikkien toimialojen tuotos arvioidaan tämän tutkimuksen mukaan olevan noin 46 miljoonaa euroa. Tuotos syntyy määriteltyjen toimialojen vuosittaisesta liikevaihdosta/toiminnasta. Kansantalouden tilinpidossa tuotos on yritystoiminnan arvonlisäveroton liikevaihto. Tuotoksen tuottamiseen on osallistunut 475 työllistä.

Panos-tuotostaulukon solun luku osoittaa sarakkeessa olevan toimialan oston ao. rivin osoittamalla toimialalta. Se on samanaikaisesti sarakkeen toimialalle syntyvä meno panoksen hankinnasta rivin toimialalta, jolle siitä syntyy tulo. Panos-tuotostaulukosta nähdään sarakesuuntaisesti, kuinka tuotos muodostuu ostetuista panoksista ja rivisuuntaisesti, kuinka tuotoksesta saadaan tuloja myymällä se muille toimialoille Utsjoella ja lopputuotekysynnäksi. Suurin osa Utsjoen paikallistalouden toimialojen tuloista tulee lopputuotekysynnän seurauksena. Kotitalouksien tulojen käyttö sisältyy lopputuotekysyntään, johon kuuluvat myös investoinnit ja vienti. Tässä selvityksessä Utsjoen kunnan asukkaiden kotitalouksien tulojen saantia ja käyttöä ei ole eritelty. Suurin osa kaikkien Utsjoen toimialojen tuloista saadaan lopputuotekysynnästä. Paikallisten toimialojen laskennallinen toistensa tuotteiden käyttö on vain 6,4 milj. euroa, vähän alle 14 % koko tuotoksesta. Utsjokelaisten väliset taloustoimet ovat soluissa, jotka ovat alleviivattuja.

Julkiset ja yksityiset palvelut sekä kauppa ovat luoneet eniten tuotosta ja työllisyyttä. Tenon lohen kalastuksen tuotoksen arvoksi arvioidaan 2 340 477 euroa, joka on Utsjoen paikallistalouden tuotoksesta noin 5 %. Tenojoen lohen kalastuksen tuotoksen arvon määrittäminen kerrotaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Taulukko 8. Utsjoen kunnan panos-tuotostaulukko vuonna 2018 (1 000 euroa).

	Maa- ja metsätalous	Tenon lohi	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Liikenne	Majoitus- ja ravitsemistoiminta	Yksityiset palvelut	Julkiset palvelut	Taiteet, viihde ja virkistys; Muu palvelutoiminta	Paikallinen välituotekäyttö yhteensä	Lopputuotekysyntä ¹	Tuotos = Tulo
Maa- ja metsätalous	<u>196</u>	<u>40</u>	<u>40</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>12</u>	<u>2</u>	<u>23</u>	<u>1</u>	<u>315</u>	1 435	1 750
Tenon lohi	<u>0</u>	<u>76</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>11</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>87</u>	2 252	2 340
Teollisuus	<u>32</u>	<u>40</u>	<u>133</u>	<u>81</u>	<u>57</u>	<u>20</u>	<u>18</u>	<u>84</u>	<u>62</u>	<u>26</u>	<u>553</u>	1 949	2 502
Rakentaminen	<u>25</u>	<u>2</u>	<u>19</u>	<u>104</u>	<u>14</u>	<u>6</u>	<u>2</u>	<u>102</u>	<u>31</u>	<u>4</u>	<u>310</u>	2 462	2 772
Kauppa	<u>42</u>	<u>313</u>	<u>25</u>	<u>77</u>	<u>76</u>	<u>51</u>	<u>15</u>	<u>64</u>	<u>49</u>	<u>28</u>	<u>744</u>	4 543	5 287
Liikenne	<u>2</u>	<u>7</u>	<u>35</u>	<u>20</u>	<u>138</u>	<u>77</u>	<u>4</u>	<u>41</u>	<u>92</u>	<u>26</u>	<u>441</u>	826	1 267
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	<u>1</u>	<u>883</u>	<u>1</u>	<u>4</u>	<u>48</u>	<u>11</u>	<u>20</u>	<u>36</u>	<u>182</u>	<u>45</u>	<u>1 235</u>	2 619	3 854
Yksityiset palvelut	<u>19</u>	<u>311</u>	<u>43</u>	<u>132</u>	<u>455</u>	<u>58</u>	<u>64</u>	<u>433</u>	<u>309</u>	<u>89</u>	<u>1 912</u>	6 357	8 269
Julkiset palvelut	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>15</u>	<u>12</u>	<u>62</u>	<u>15</u>	<u>8</u>	<u>67</u>	<u>363</u>	<u>55</u>	<u>600</u>	15 007	15 607
Taiteet, viihde ja virkistys; Muu palvelutoiminta	<u>1</u>	<u>16</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>33</u>	<u>6</u>	<u>12</u>	<u>26</u>	<u>56</u>	<u>27</u>	<u>180</u>	2 537	2 717
Panokset alueelta	<u>322</u>	<u>1 688</u>	<u>313</u>	<u>433</u>	<u>884</u>	<u>245</u>	<u>164</u>	<u>855</u>	<u>1 169</u>	<u>300</u>			
Panosten tuonti, arvonlisäys ja pääoman kuluminen	1 428	652	2 189	2 340	4 403	1 022	3 690	7 414	14 438	2 417			
Tuotos	1 750	2 340	2 502	2 772	5 287	1 267	3 854	8 269	15 607	2 717	6379 (n. 6,4 milj. €)	40 011	46 390
Työlliset	21	5	13	19	79	12	42	55	200	29			475
% tuotoksesta	3,8	5,0	5,4	6,0	11,4	2,7	8,3	17,8	33,7	5,9			100
% työllisyydestä	4,4	1,1	2,8	4,0	16,5	2,6	8,9	11,5	42,1	6,1			100

¹ Lopputuotekysyntä = paikallinen lopputuotekysyntä (kotitalouksien kulutus ja yritysten investoinnit) sekä vienti muualle

Välittömän työllisyyden arvioiminen on hankalaa. Utsjokelaisten kirjanpitokalastajien työtunneista kertyy noin yksi henkilötyövuosi. Kaikkien paikalliskalastajien kalansaaliin pyytämiseen kesällä 2018 olisi kulunut kirjanpitokalastajien työtuntien ja saaliin perusteella laskettuna aikaa 30 työvuoden verran. Paikkakuntalaisten lohenkalastus on kuitenkin suureksi osaksi kotitarvekalastusta tai vapaa-ajan toimintaa, jota ei työllisyydeksi tilastoida, vaikka se tuo paikallista herkkua ruokapöytään ja luo hankintojen kautta jonkin verran työtä muilla toimialoilla. Tenon lohen kalastuksen välittömän työllistyvyyden arvioidaan olevan viisi henkilötyövuotta

2.2.2. Tenon lohenkalastuksen välitön vaikutus

Tässä luvussa esitetään ja selitetään, mitkä osat Tenon loheen liittyvistä tuloista, noin 5 miljoonasta eurosta (taulukko 7) ovat Utsjoen paikallistaloudessa tuotosta, tuloa (taulukko 9).

Taulukossa 9 esitetty lohenkalastukseen oikeuttava kalastuslupatulo, yhteensä 621 850 euroa on iso Tenon lohesta aiheutuva tuloerä. Lupatuloista 593 650 euroa eli 95 % tulee kunnan ulkopuolelta ja loput 28 200 euroa paikallisilta kalastajilta. Panos-tuotostaulukossa tämä kokonaisuudessaan sisältyy lopputuotekesyntään paikallisten (kotitalouksien kulutuksien ostoina) ja muualta tulevien ostoina (vientinä).

Lupatulojen käytöstä on säädetty erillisessä laissa ”*Laki kalastuksesta Tenon vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta* (Voimaansaattamislaki 176/2017). Laissa määritellään kalastuslupatulojen käytön yhdeksi perusteeksi käyttökorkvaukset rajajokialueen vesialueen omistajille. Suomessa valtiolle, Tenon-Inarijokivarren 27 prosentin rantakilometrien mukaisena omistajana, menee 171 009 euroa vuoden 2018 lupatuloista ja loput 450 841 euroa tuloutetaan yksityisille vesialueen omistajille ja alueen osakaskunnille. Kalastuslupan hintaan ei sisälly arvonlisäveroa, joten tältä osin luvasta ei aiheudu tilitettävää valtiolle.

Osakaskunnat käyttävät lupatuloa hallinnollisiin menoihin kuten palkkoihin ja palkkioihin sekä muihin toimintakuluihin kuten tilitoimistopalveluihin. Näistä etenkin palkat ja palkkiot ovat tuloa paikallisille. Lupatulo on veronalaista tuloa, joten osakaskunta maksaa vähennyskelpoisten menojen jälkeen yhteisyyden 26,5 prosentin tuloveron (Tuloverolaki 124 §, Hyry 2020). Loput lupatulot ovat jakokelpoista tuloa vesialueen osakkaille osakkuusluvun mukaisesti. Osa osakkaista asuu Utsjoen ulkopuolella, joten heidän osaltaan lupatulo on pois kunnasta. Jos vesialueen omistajalle jaossa tuleva määrä olisi enintään 50 euroa, varoja ei jaeta omistajalle, vaan ne jäävät uudelle organisaatiolle, Tenon kalatalousalueelle. Panos-tuotostaulukossa se osa, mikä Tenon kalastuslupatulojen palautuksena tulee paikallisille osakaskunnille tai muille yksityisvesien omistajille, kirjataan Tenon lohen toimialan ”Panosten tuonti, arvonlisäys ja pääoman kuluminen” soluun. Osakaskuntien hankinnat ovat Tenon lohen toimialan ostoja kaupan ja yksityisten palveluiden toimialoilta.

Valtion lupatulo-osuus käytetään kalastusvalvonnasta ja lupamyynnin järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin sekä kalakantojen seurannasta ja tutkimuksesta sekä saalisrekisterin ylläpidosta ja kehittämisestä aiheutuviin kustannuksiin (Voimaansaattamislaki 176/2017 11§). Tulovero ei jää paikallistalouteen kiertämään vaan menee valtion yleiseen kassaan, josta on käytettävissä valtion menoihin esimerkiksi valtionosuusmaksuina Utsjoelle. Panos-tuotostaulukossa myös verot kirjataan Tenon lohen toimialan ”Panosten tuonti, arvonlisäys ja pääoman kuluminen” soluun.

Kalastuslupien tulostuksen arvioitu tulo, 29 472 euroa, on tuloa paikallisille yrittäjille. Tulo tulee Utsjoen ulkopuolelta kalastusmatkailijoilta ja sillä katetaan tulostuskustannuksia lopun jäädessä yrittäjän tuloksi. Tulostuspalkkiot ovat osa yrittäjän liikevaihtoa. Panos-tuotostaulukossa kalastuslupatulot kirjataan Tenon lohen toimialan ostoiksi Kaupalta sekä Majoitus- ja ravitsemistoiminnalta.

Lohisaalis kotitarvekäyttöön on virallisen määritelmän mukaan osa alueen tuotantoa, joten sille lasketaan arvo, vaikka se ei ole todellista tulovirtaa. Tilastokeskus käyttää Luonnonvarakeskuksen tuottamien ruoka- ja luonnonvaratilastojen hintatiedoista muodostettua hintaindeksiä kotitalouksien ja vapaa-ajankalastuksen saalisarvon määrittämiseen (Lindberg 2020). Tässä Tenon lohisaalis arvotetaan rannikon ammattimaisen kalastuksen, Itämerenlohen 6,08 euron kilohinnalla, jolloin laskennallinen tulo on 94 394 euroa (taulukko 3). Korkeampi hinta johtaisi lohen paikallistalousvaikutuksen yliarviointiin toteutuneesta tuotannosta. Panos-tuotostaulukossa lohisaalis kirjataan osaksi tuotosta.

Paikalliskalastajien lohenkalastuksen hankinnoiksi arvioitiin 36 347 euroa. Tavarahankinnoista esimerkiksi polttoaineet tuodaan Utsjoen ulkopuolelta, joten Utsjoen osuutta on paikalliskaupan välitysmarginaali. Seitsemän prosentin kaupan marginaalilla paikalliskaupan osuudeksi saatiin 2 544 euroa, josta arvioitujen verojen (arvonlisävero yht. 492 euroa) jälkeen kaupan kate eli paikallinen tuotos on näiden hankintojen osalta 2 052 euroa. Panos-tuotostaulukossa tämä kirjataan Tenon lohen toimialan hankinnaksi kaupan toimialalta.

Taulukko 9. Tenon lohenkalastuksen välitön tulovaikutus (€) Utsjoen kunnassa vuonna 2018.

Tulolähde	Euroa	Tietolähde	Mistä tulo tulee	Minne tulo menee	Miten tulo käytetään
Kalastuslupatulot	621 850 Ei sisällä alv:ia.	Lapin ELY-keskus 2018 ja 2019: •lupatulot 2018	•ulkopaikkakalastajat 593 650 € •paikkak. kalastajat 28 200 €	Tuloutetaan vesialueen omistajille: •osakaskunnat ja yksityiset vesialueen omistajat 450 841 € ja •valtio 171 009 €	•Osakaskuntien menoihin, tuloveroon, jakoon osakkaille. •Valtion osuus valtion kassaan. Liite 3
Kalastuslupien tulostuspalkkiot	29 472 josta alv. 5 704	LOHITA-hanke: 9 824 vapalupaa*à 3 €	•ulkopaikkak. kalastusmatkailijat (ei erityiskiintiöläiset)	Palvelun tuottavat paikallisyrittäjät	•tulostuksen kulut •yrittäjän tulot
Lohisaalis (vain pääuomasta)	94 394 Ei sis. alv	Luke: ruoka- ja luonnonvaratilastot lohen keskihinta (taulukko 3)	Laskennallinen tulo • ei todellista rahavirtaa	Laskennallinen tulo • ei todellista rahavirtaa	Laskennallinen tulo • ei todellista rahavirtaa
Paikalliskalastuksen hankinnat	36 347, josta paikalliskaupan marginaali 2 544, josta alvin (492) jälkeen kaupalle 2 052	LOHITA-hanke: •kirjanpitokalastus •haastattelut •Tilastokeskuksen yritykset-tilasto	Paikalliskalastajat	•Tavaran valmistajat Utsjoen ulkopuolella •paikallinen kauppa, alv valtiolle	Paikalliskauppa: sähkö- ym. kulut ja kaupan tulot
Ulkopaikkakuntalaisten kalastajien rahankäyttö Utsjoella	2 638 142, •josta alv:n osuus 361 130 • paikallistuotannon osuus 1 598 413	LOHITA-hanke: •kalastusmatkailijakysely •Tilastokeskuksen yritykset-tilasto	Ulkopaikkakuntalaiset kalastajat	•paikalliset yrittäjät •tavaravalmistajat Utsjoen ulkopuolella, alv valtiolle	Paikallisyrittäjän osalta tuotannon kulut ja tuotonmuodotus
Välitön yhteensä	2 340 477				

Taulukon 10 mukaan vuonna 2018 ulkopaikkakuntalaisten lohenkalastajien rahankäyttö Utsjoella oli 2 638 140 euroa ilman kalastuslupia. Eniten rahaa käytettiin majoittumiseen, 756 480 euroa. Lähes yhtä paljon eli 706 300 euroa käytettiin ruoka-, juoma- ja muihin päivittäistavaraostoihin. Rahankäyttö palveluihin kuten majoittumiseen luetaan kokonaan Utsjoella aiheutuvaksi tuloksi. Sen sijaan tavaraostoista esimerkiksi päivittäistavaraostoista Utsjoen osuudeksi luetaan vain kaupan välitysmarginaali aluetalouden virallisen tilastointiperiaatteen mukaisesti. Ulkopaikkakuntalaisten rahankäytöstä vähennetään myös välilliset verot (arvonlisävero), joita ei lueta paikallistalouden tuloksi.

Ulkopaikkakuntalaisten kalastajien rahankäyttö Utsjoella jakaantui noin puoliksi kauppatavaraostojen (polttoaineet mukaan lukien) 1 279 610 euroa ja palveluhankintojen 1 358 530 euroa kesken (taulukko 10). Kauppatavaraostoista Utsjoen osuudeksi arvioitiin 406 370 euroa ja palveluhankinnoista 1 192 040 euroa. Ulkopaikkakuntalaisten kalastajien Utsjoella käyttämästä rahasta (2 638 140 euroa) aiheutuu välitöntä paikallistuotantoa yhteensä 1 598 410 euroa. Toisin sanoen 60 % Utsjoella käytetystä rahasta on arvioitu paikallisten yrittäjien liikevaihdoksi.

Taulukossa 10 on esitetty kalastusmatkailijoiden rahankäyttö ja Utsjoelle jäävä osuus yksityiskohtaisemmin. Kalan, muiden luonnontuotteiden sekä käsitöiden ja matkamuistojen ostot olivat yhteensä 182 900 euroa. Lähituotteiden tavaroista osa voi olla valmistettu Utsjoen ulkopuolella. Kalan ja kalajalostustuotteiden suoraostoista, 26 790 euroa, osa lienee soutu- ja palvelukäytäntöön liittyviä lohivuolikkaita, joista arvioitiin kertyvän soutajalle tuloa 4 300 euroa.

Taulukko 10. Kalastusmatkailijoiden rahankäyttö (€) Utsjoen kunnassa vuonna 2018. Lähde: LOHITA: kalastusmatkailijakysely, kalastaja- ja yrittäjähaastattelut ja ELY-keskus 2018

	Euroa	Paikallistuotantoa, euroa
Ruoka-, juoma- ja päivittäistavaraostokset	706 301, 608 800 alv 0 %	kaupanmarginaalilla 29,6 %, 180 211
Polttoainekulut, korjaus- ja huoltopalvelut	243 402, 196 292 alv 0 %	polttoainekuluja 75 % kaupanmarginaalilla 7 % + huolto- ja korvauskuluja 25 % korjauspalveluiden paikalliskate 28,7 %, 24 836
Muut ostot ja menot	138 358, 111 579 alv 0 %	kaupan marginaalilla 29,6 %, 33 024
Muiden luonnontuotteiden suoraostot (esim. poronliha, luonnonmarjat, mehut)	89 318, 80 674 alv 0 %	määritetään paikalliseksi, sisältänee osin tuontia, puolet arvonnalisävelvolista 80 674
Käsityöt ja matkamuistot	75 441, 60 840 alv 0 %	määritetään paikalliseksi, sisältänee osin tuontia 60 840
Kalan ja kalanjalostustuotteiden suoraostot (mukaan luetaan soutu- ja palvelulohien puolikkaiden ostot noin 4 300 euroa)	26 788, 26 788 alv 0 %	26 788
Kauppatavara- ja polttoaineostot yhteensä:	1 279 608	406 373
Majoitus	756 483, 687 712 alv 0 %	687 712
Vene- ja perämoottorivuokrat, kalastusvälineet sekä kellunta- ja muut turvavarusteet	299 788, 241 764 alv 0 %	241 764
Grilli-, kahvila- ja ravintolaostokset	186 835, 163 890 alv 0 %	163 890
Lohensoutu- ja palvelut	83 108, 67 022 alv 0 %	67 022
Kalanjalostuspalvelut (esim. saaliin käsittely, vakuointi, pakastus, jäät)	8 904 alv 0 %	8 904
Muut ohjelma- ja virkistyspalvelut (esim. opastetut luontoretket, pääsymaksut uimahalliin ja saunaan, elokuviin, tapahtumiin, näyttelyihin jne.)	8 424 alv 0 %	8 424
Muut kalastuspalvelut (esim. yleisopastus, ostetut siirtokuljetukset)	7 633 alv 0 %	7 633
Lähimatkojen kustannukset (esim. bussi- tai taksimatkat, lentokenttäkuljetukset)	7 359, 6 690 alv 0 %	6 690
Palveluhankinnat yhteensä:	1 358 534	1 192 039
Yhteensä brutto	2 638 142	1 598 413
Alv 0 %	alv 361 130 2 277 012	

2.2.3. Tenon lohenkalastuksen kokonaisvaikutukset

Taulukon 11 mukaan vuonna 2018 Tenojoen lohen kalastuksen välitön vaikutus Utsjoella arvioitiin noin 2,3 miljoonan euron suuruiseksi. Tämän tuotoksen (=tulon) syntyminen edellyttää panoksia eli hankintoja Utsjoelta ja muualta. Paikalliset hankinnat aiheuttavat kerrannaisvaikutuksia Utsjoella.

Kerrannaisvaikutuksia kutsutaan myös välillisiksi vaikutuksiksi, jotka Tenon lohenkalastukselle arvioitiin noin 1,8 miljoonaksi euroksi (taulukko 11). Kaikkien toimialojen toiminta aiheuttaa toisilleen kerrannaisvaikutuksia, joita voidaan laskea panos-tuotosmallien avulla panos-tuotostaulukon aineistosta. Laskentamenetelmästä lisätietoa (Miller & Blair 2009, Vatanen 2011).

Tenojoen lohen kalastuksen kerrannaisvaikutukset ovat suhteellisesti ottaen suurimmat. Sen välitön vaikutus kertautui yli 4 miljoonaksi euroksi eli sen tuotantokerroin oli 1,75, kun muilla toimialoilla, kuten kauppa, liikenne ja rakentaminen suurimmat kertoimet olivat 1,17, 1,15 ja 1,13 (taulukko 11). Tuotantokertoimella ja absoluuttisena lukunakin mitattu Tenojoen lohenkalastuksen kokonaisvaikutus on Utsjoen paikallistaloudessa merkittävä sekä välittömän että kerrannaisvaikutusten vuoksi. Suuret kerrannaisvaikutukset aiheutuvat, koska kalastusmatkailijat käyttävät paljon rahaa paikallisten palveluiden, erityisesti majoituksen ostoon.

Taulukko 11. Utsjoen toimialojen välittömät, välilliset ja kokonaisvaikutukset vuonna 2018 (1 000 euroa).

	Maa- ja metsätalous	Tenon lohi	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Liikenne	Majoitus ja ravitsemistoiminta	Yksityiset palvelut	Julkiset palvelut	Taiteet, viihde virkistys Muu palvelutoiminta
Välitön	1 750	2364	2502	2772	5287	1267	3854	8269	15607	2717
Välillinen	146	1773	208	373	900	189	166	465	901	305
Kokonaisvaikutus	1 896	4137	2710	3145	6187	1456	4020	8734	16508	3023
Tuotantokerroin = Kokonaisvaikutus/välitön vaikutus	1,08	1,75	1,08	1,13	1,17	1,15	1,04	1,06	1,06	1,11

Lohenkalastajien paikalliset hankinnat aiheuttavat työllisyysvaikutuksia myös muilla toimialoilla. Joku aina myy tavarat ja palvelut ja käyttää aikaansa niiden tarjoamiseksi Utsjoella. Hankinnat kerrannaisvaikutuksineen lisäävät työllisyyttä, laskennallisesti 19 henkilötyövuoden verran eli huomattavasti enemmän kuin Tenon lohen kalastuksen välitön työllistävyys (viisi htv). Toisin sanoen Tenon lohi työllistää siksi, että kalastusmatkailijat tulevat ja ostavat Utsjoen kaupoista, ravintoloista, majoitusliikkeistä ja kalastusmatkailuyrittäjiltä palveluita.

Hankintojen kautta syntyy myös niin sanottuja johdettuja vaikutuksia, työntekijöiden käyttäessä saamiaan palkkatuloja ostoihin Utsjoella. Aikaisempien tutkimuksien perusteella tiedetään, että johdetut vaikutukset lisäävät paikallistaloudessa syntyviä kerrannaisvaikutuksia merkittävästi. Metsähallituksen Lemmenjoen (Inarin ja Utsjoen alue) kansallispuiston aineistolaskelmassa, kotitalouksien sisältyessä laskelmaan, kokonaistuotosvaikutukset olivat 1,4-kertaiset ja työllisyysvaikutukset 1,2-kertaiset suhteessa laskelmiin, joissa kotitalouksien johdettuja vaikutuksia ei otettu huomioon. Johdetut, kuten muutkin kerrannaisvaikutukset ovat suhteellisesti sitä pienemmät mitä pienempi tarkastelun kohteena oleva talous on.

Kaikkiaan erityisesti matkailijoiden Tenon lohen kalastuksella on suuri merkitys Utsjoen paikallistaloudessa. Utsjoen talouden tulonkierrosta poistuisi yli neljä miljoonaa euroa ja työllisyydestä yli 20 henkilötyövuotta, jos kalastusmatkailu loppuisi kokonaan.

2.3. Teno-Inarijoen lohisaalis-, lupa- ja kalastajamäärien vertailua edellisvuosiin

Tenojoen uusi kalastussopimus ja kalastussääntö tulivat voimaan keväällä 2017. Taulukossa 12 tarkastellaan lohienkalastuksen eräitä tunnuslukuja ennen ja jälkeen uuden kalastussäännön voimaantumisen. Tunnusluvut esitetään vuosilta 2014–2018 ja tutkimusvuoden 2018 lukuja verrataan uuden kalastussäännön voimaantumista edeltävän kolmen vuoden, 2014–2016 keskiarvoon.

Tenojoen Suomen puoleinen Teno-Inarijoen lohisaalis pieneni vuosien 2014–2016 keskimääräisestä 44 670 kilosta 18 265 kiloon vuonna 2018. Vähentymistä oli 59 %. Paikallisten lohisaalis väheni 10 500 kilolla (48 %) ja kalastusmatkailijoiden 15 900 kilolla (70 %) eli suhteellisesti paikkakuntalaisten lohisaalista enemmän (taulukko 12).

Vuodesta 2017 alkaen kalastusmatkailijoihin kuului niitä ulkopaikkakuntalaisia henkilöitä, joilla oli Utsjoella kalastusoikeudellinen kiinteistö. Aiemmin osa näistä henkilöistä, eli perintönä kalastusoikeuden saaneet olivat voineet kalastaa eri verkkopyyntitavoilla. Uusien säädösten mukaan ulkopaikkakuntalaisille kiinteistönomistajille varattiin kolmannes Suomen vuorokausikiintiöstä (erityiskiintiö: n. 3 600 vrk). Vuonna 2018 erityiskiintiön vuorokausilupia lunasti 220 kalastusmatkailijaa. Vuonna 2018 kalastusmatkailijoiden kokonaismäärä väheni vuosien 2014–2016 keskimääräisestä 7 624 henkilöstä 2 586 henkilöön. Vähennystä oli 5 038 kalastajaa eli 66 % (taulukko 12).

Suomen puolella kalastusmatkailijoiden kalastusvuorokaudet vähenivät vuosien 2014–2016 keskimääräisestä 32 533 lupavuorokaudesta 10 556 vuorokaudteen vuonna 2018. Vähentymistä oli 21 977 vuorokautta (68 %). Suomen lupakaupassa myytävien lupavuorokausien määrä uudessa kalastussäännössä kiintiöitiin 11 000 vuorokaudteen. Vuonna 2018 lunastettiin yhteensä 10 556 kalastusvuorokautta eli 96 % Suomen puoleisesta lupavuorokausikiintiöstä (taulukko 12).

Kalastusvuorokausikiintiöinnin tarkoitus oli säädellä Teno-Inarijoen rajajokialueen kalastusmatkailun kokonaiskalastuspaine 33 % aiempia vuosia pienemmäksi, yhteensä 22 000 lupavuorokaudteen. Käytännössä vuonna 2018 kalastusmatkailupaine vähentyi 50 %, kun molemmista valtioista ostetut lupavuorokaudet (16 537) huomioidaan. Uusissa säädöksissä vuorokausikiintiö jaettiin valtioiden kesken yhtä suuriksi, kummastakin maasta sai ostaa enimmillään 11 000 kalastusvuorokautta. Oleellinen muutos tehtiin myös lupamyyntikäytännössä, jossa ennen sääntömuutosta suomalaisten kalastusmatkailijoiden tuli ostaa luvat Suomen puolelta ja vastaavasti norjalaisten Norjan puolelta.

Kalastusmatkailukyselyn mukaan arvioituna kalastusmatkailijat olivat ostaneet 2 302 kalastusvuorokautta Norjan verkkolupakaupasta. Kysely kohdistettiin kuitenkin vain henkilöille, jotka olivat ostaneet kalastuslupansa Suomen puolelta ja mahdollista lisäkalastusaikaa Norjan lupakaupasta. Kysely ei tavoittanut kalastajia, joilla oli yksinomaan Norjan lupakaupasta ostettuja kalastusvuorokausia.

Aiempina vuosina (2010–2016) Norjan rajajokialueelle tilastoitiin norjalaisille kalastusmatkailijoille keskimäärin 770 kalastusvuorokautta (Länsman ym. 2014). Tällä perusteella voidaan arvioida, että vuoden 2017 kalastusvuorokausista (yht. 4 896 vrk) suomalaiset kalastusmatkailijat ostivat noin 4 000 vuorokautta ja vuoden 2018 kalastusvuorokausista (yht. 5 981 vrk) noin 5 200 vuorokautta. Norjan lupavuorokausien hyödyntäminen oli ymmärrettävää, koska ennen uusia kiintiösäädöksiä suomalaisten kalastusmatkailijoiden osuus Teno-Inarijoen rajajokialueen kalastusvuorokausista oli 98 % (taulukko 12).

Taulukko 12. Eräitä Teno-Inarijoen pääuoman (rajajokialueen) lohienkalastuksen tunnuslukuja Suomen puolella ennen ja jälkeen uuden kalastussäännön voimaantulon vuonna 2017.

	2014	2015	2016	2017	2018	Keskiarvo 2014– 2016	Muutos 2014– 2016/ 2018 kg, lkm, €	Muutos 2014– 2016/ 2018, %
1. Lohisaalis, kg¹	49 650	39 440	44 960	27 785	18 265	44 670	- 26 400	- 59
1a. Lohisaalis paikkakuntalaiset, kg ¹	23 585	19 175	23 260	13 615	11 500	22 000	- 10 500	- 48
1b. Lohisaalis kalastusmatkailijat, kg ¹	26 065	20 265	21 700	14 170	6 765	22 670	- 15 900	- 70
2. Kalastusmatkailijat, lkm¹	7 791	7 809	7 273	2 393	2 586	7 624	- 5 038	- 66
3a. Kalastusmatkailijoiden lupa-vrkt Suomen lupakaupasta¹	32 852	33 435	31 311	10 074	10 556	32 533	- 21 977	- 68
3b. Kalastusmatkailijoiden lupa-vrkt Norjan lupakaupasta¹	-	-	-	n. 4 000 (Norja: 4 896)	n. 5 200 (Norja: 5 981)	-	-	-
4. Kalastuslupatulot, yhteensä (4a+4b), €²	505 572	-	489 233	579 243	651 322	n. 500 000	n. + 150 000	n. + 23
4a. Kalastuslupatulot, € ³ + palkkiot (kts. 4c) Suomi kalastusmatkailijat	501 842	-	485 673	551 283	623 122	n. 500 000	n. + 100 000	n. + 16
4b. Kalastuslupatulot, € ⁴ paikkakuntalaiset, ei luvanmyyntipalkkioita	3 730 (lupia 746)	3 825 (lupia 765)	3 560 (lupia 712)	27 960 (lupia 490)	28 200 (lupia 507)	n. 3 700	+ n. 24 500	n. + 660
4c. Kalastusmatkailijoiden lupatuloihin sis. myynti-(2014-16)/tulostuspalkkiot (2017-18), € ⁵	71 000	-	67 200	28 100	29 472	n. 70 000	- n. 40 000	n. - 57
5. Paikallisten kalastajien hankinnoista Utsjoelle, €	-	-	-	-	2 052	-	n. - 1 000	n. - 48
6. Kalastusmatkailijoiden rahankäytöstä Utsjoelle, €	-	-	-	-	n. 1,6 milj. €	n. 4,7 milj. €	n. -3,1 milj. €	n. - 66
Arvio rahankäytön tulo vähennyksestä Utsjoelle (sisältäen välilliset vaikutukset)	-	-	-	-	-	-	n.-5,4 milj. €	-

¹ Luonnonvarakeskuksen Tenojoen lohiseurannat /Suomen ja Norjan kalastus- ja saalistilat v. 2014–2018.

² Kalastuslupatulokertymät: 2014 (HE 239/201), 2016 (Ely-keskus 2016b), 2017 (Ely-keskus 2017), 2018 (Ely-keskus 2018)

³ Kalastuslupatulot + myyntipalkkiot Suomi, kalastusmatkailijat: 2014 (HE 239/2016), 2016 (Ely-keskus 2016b). Kalastuslupatulot (kalastusmatkailijat ja paikalliset) ilman lupien myynti- tai tulostuskustannuksia vuosilta 2017 ja 2018 (Ely-keskus 2017, Ely-keskus 2018).

⁴ Kalastuslupatulot paikkakuntalaiset (arviot):2014 (lupia 746*5€=3 730 €), 2015 (lupia 765*5€=3 825 €), 2016 (lupia 712*5€=3 560 €), 2017 (Ely-keskus 2017) ja 2018 (Ely-keskus 2018). Ei myyntipalkkioita, koska paikallisluvat myyty virkatyönä.

⁵ Vuoden 2017 tulostuspalkkio (arvio kalastusmatkailijoiden vuorokausille pois lukien erityiskiintiövrkt (9367*3 €=28 100 €) ja vastaavasti vuoden 2018 (arvio 9824*3 €=29 472 €) Vuosien 2017 ja 2018 tulostuspalkkioarviot perustuivat kalastusvuorokausien määrään. 2017 (Ely-keskus 2017) ja 2018 (Ely-keskus 2018).

Ennen vuotta 2017 Teno-Inarijoen rajajokialueelta molemmista valtioista kertyneet kalastuslupatulot kerrytettiin yhteiseen ns. ”Lohikassaan”, joka sitten puolitettiin Suomen ja Norjan kesken. Lohikassa karttui lähes yksinomaan (97 %) Suomen puolelta myydyistä kalastuslupatuloista. Taulukon 12 mukaan valtioiden lupatuloosuus oli 505 572 euroa (v. 2014) ja 489 233 euroa (v. 2016) (HE 239/2016 ja Ely-keskus 2016b).

Lupatuloihin sisältyi myös kalastusmatkailijoiden lupien myynnistä ja/tai tuloutuksesta aiheutuneet kulut (taulukko 12). Vuonna 2014 ”Lohikassan” Suomen puolikkaasta, 505 572 eurosta, suomalaisten kalastusmatkailuyrittäjien saamat luvanmyyntipalkkiot olivat 71 000 euroa. Jäljelle jäänyt osuus jaettiin Tenon kalastustoimikunnan II osamietinnön mukaisesti vesialueen omistajille eli valtiolle 120 811 euroa ja yksityisille, kalastusoikeuksien omistajille 313 761 euroa.

Kalastuslupiin liittyvät tulot yhteensä, tulostuspalkkiot mukaan lukien kasvoivat vuosien 2014–2016 noin 500 000 euron keskimääräisestä tulosta 651 322 euroon vuonna 2018. Kasvua oli noin 150 000 euroa eli noin 23 % (taulukko 12).

Kalastusmatkailijoista johtuvat kalastuslupatulot olivat vuosina 2014–2016 keskimäärin noin 570 000 euroa kun myös kalastuslupien noin 70 000 euron tulostuspalkkiot huomioidaan. Vuonna 2018 tulostuspalkkioineen kalastusmatkailijoihin liittyvät kalastuslupatulot olivat 623 122 euroa eli noin 53 122 euroa (9 %) enemmän kuin vuonna 2014–2016 keskimäärin.

Taulukon 12 mukaan paikallisten kalastajien maksamat lupatulot puolestaan kasvoivat 24 495 eurolla eli 661 % vuosien 2014–2016 keskimääräiseen verrattuna. Tämä johtui paikallisten kalastajien kalastusluvan huomattavasta hinnan noususta (viidestä eurosta 40 euroon kalastusoikeudellisilla ja 150 euroon kalastusoikeudettomilla kalastajilla).

Paikallisyrittäjien kalastusmatkailijoiden lupapalveluista saamat tulot vähenivät noin 57 % eli 40 000 eurolla, noin 70 000 eurosta noin 29 472 euroon. Lisäksi vuoden 2018 tulostuspalkkio on mahdollisesti arvioitu todellista suuremmaksi, mikäli useampi kalastusvuorokausi on tulostettu yhdelle tulosteelle. Toisaalta Norjan lupakaupasta kalastusvuorokausien myynti- ja tulostusmahdollisuus kompensoi suomalaisten matkailuyrittäjien luvanmyyntipalkkioiden tulovähennystä (taulukko 12).

Paikallisten kalastajien kalastusta varten tekemissä hankinnoissa tapahtunutta muutosta ennen ja jälkeen kalastussäännön muutoksen voidaan arvioida suhteuttamalla hankinnat lohisaaliiseen. Paikalliskalastajien lohisaali pieneni 10 500 kilolla, noin 22 000 kilosta 11 500 kiloon. Paikalliskalastukseen liittyvien hankintojen vaikutuksen Utsjoen tuloihin voidaan arvioida pienentyneen noin 1 000 eurolla. Hankintojen vaikutus on pieni, sillä tavaraostot kuten polttoaineet tulevat Utsjoen ulkopuolelta.

Lohisaaliin osalta uuden kalastussäännön tavoite toteutui eli lohen kalastuskuolevuus väheni. Lohisaaliin pieneminen tarkoitti utsjokelaisille sitä, että he joutuivat tyytymään tunturijärvien kalansaaliiseen tai ostamaan entistä enemmän korvaavia elintarvikkeita kaupasta.

Kalastuslupiin liittyvien tulojen kasvu noin 0,15 milj. eurolla ei kompensoi kalastusmatkailijoiden rahankäytön vähenemisen vaikutusta Utsjoen paikallistalouteen. Suomen puolelta kalastusluvan ostaneiden kalastusmatkailijoiden lukumäärä ja kalastusvuorokausimäärä pieneni 66–68 prosentilla.

Jos rahankäyttövaikutuksen arvioidaan pienenevän samassa suhteessa, niin vuonna 2018 Utsjoen tulot olivat yli 5 milj. euroa vähäisemmät kuin ennen kalastusmatkailua rajoittavia vapakalastusvuorokausikiintiöitä. Paikallistalouden arvio perustuu kuitenkin vain niiden ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajankalastajien rahankäyttöön, jotka ostivat kalastuslupia Suomen lupakaupasta. Osa Tenolla kalastaneista kalastusmatkailijoista lunasti kuitenkin kaikki vuorokausilupansa Norjan lupakaupasta, mutta ostivat kuitenkin kaikki varsinaiset palvelut, kuten mökki- ja venevuokraukset Suomen puolen

tutuilta yrittäjiltä, koska Tenojoen Norjan puolella ei ole juurikaan lohimatkailuyrittäjyyttä eikä myöskään villi leirintä ole enää jokivarressa yleistä. Nämä suomalaiset kalastusmatkailijat eivät näin ollen olleet mukana tässä aluetalouden tarkastelussa.

Vuoden 2018 rahankäyttötietojen perusteella aiemman, 66 % suuremman, kalastusmatkailijamäärän rahankäytöstä Utsjoella olisi jäänyt noin 3,1 milj. euroa enemmän eli yhteensä 4,7 milj. euroa (1,6 milj. euroa/0,34). Kerrannaisvaikutukset mukaan lukien paikallistalouteen jää rahankäytöstä 5,4 milj. euroa vähemmän (Tenonlohen toimialan kokonaisvaikutuskerroin $1,75 \cdot 3,1$ milj. euroa).

3. Kalastusmatkailijoiden näkemykset Tenon matkoista

3.1. Kalastusmatkailijakyselyn toteutus

Tietoa kalastusmatkailijoiden rahankäytöstä, tyytyväisyydestä matkoja kohtaan ja tulevaisuuden näkymistä Tenon kalastusmatkailun suhteen kerättiin Internetissä Harava-kyselyjärjestelmällä toteutetulla sähköisellä kyselytutkimuksella keväällä 2019. Kutsu kyselyyn lähetettiin yhteensä 2 594 Tenojoen lohenkalastusluvan kalastuskaudelle 2018 Suomen lupakaupasta hankkineelle ulkopaikkakuntalaiselle. Kutsu kyselyyn lähetettiin sähköpostitse.

Kyselyä suunniteltiin yhteistyössä hankkeen ohjausryhmän kanssa. Syksyllä 2018 ohjausryhmän jäsenillä oli mahdollisuus kommentoida kyselyä oman asiantuntijuutensa ja paikallistuntemuksensa pohjalta. Saatu palaute huomioitiin kyselyn toteuttamisessa. Hankkeen ohjausryhmään kuului Tenojoen lohenkalastuksen sidosryhmien edustajia: perinnekalastaja, kalastusmatkailuyrittäjä, kunnan edustaja sekä Lapin liiton ja Lapin ELY-keskuksen edustaja. Kyselyn suunnittelussa hyödynnettiin aiempia aiheeseen liittyviä kyselyjä, kuten Luonnonvarakeskuksen toteuttamia kyselyjä vapaa-ajankalastajille ja luontomatkailijoille.

Ennen kyselyn lähettämistä koko kalastajajoukko, kyselyä testattiin lähettämällä pilottikysely 200 luvan ostaneelle maaliskuussa 2019. Lopullinen kysely viimeisteltiin pilottikyselyn kokemusten avulla ja lähetettiin huhtikuussa kaikille lopuille, 2 394 luvan ostaneelle. Ensimmäisen lähestymisen jälkeen lähetettiin yhteensä kaksi muistutusviestiä niille, jotka eivät vielä olleet vastanneet kyselyyn. Vastausaktiivisuuden nostamiseksi arvottiin vastaajien kesken 15 Tenojokivarressa sidottua perhoa.

Pilottiin saatiin 76 ja lopulliseen kyselyyn 1 777 vastausta, joten kyselyyn vastasi yhteensä 1 853 ulkopaikkakuntalaista vapaa-ajankalastajaa. Vastausprosentiksi muodostui 71,4 %. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan vastanneet kaikkiin kysymyksiin, minkä vuoksi saatujen vastausten määrä vaihteli kysymyskohtaisesti.

Kyselyn alussa kartoitettiin kalastusmatkailijan suhdetta Utsjoen ja Tenon alueeseen selvittäen muun muassa vapaa-ajan asumiseen liittyviä asioita. Seuraavana esitettiin kysymyksiä matkoista Tenojoelle vuonna 2018 ja aiemmin. Viimeisimpään kalastusmatkaan kohdistettiin joukko tarkempia kysymyksiä, jotka liittyivät matkan ominaisuuksiin ja seurueeseen. Matkasta aiheutuneita erilaisia kustannuksia on käsitelty raportin talousosiossa.

Kalastajilta kysyttiin, kuinka tärkeitä alueen ominaisuudet, palvelut ja luonnonolot olivat kohteen valinnan kannalta. He arvioivat tyytyväisyyttään näihin tekijöihin ja matkaan kokonaisuutena. Kalastajilta kysyttiin myös ajatuksia siitä, mistä muista aktiviteeteista lohenkalastuksen lisäksi he voisivat olla Utsjoella kiinnostuneita. Lopuksi kysyttiin taustatietoja liittyen kalastukseen ja sosioekonomiseen taustaansa. Avoimissa kysymyksissä lohenkalastajilla oli mahdollisuus ottaa kantaa alueen palveluihin ja kalastuksen säätelyyn. Kalastajilta pyydettiin myös yleistä palautetta täyttämästään kyselystä.

Kyselyn tulokset esitetään luvussa 3.2, jossa keskitytään kuvaamaan Tenon kalastusmatkailijoita ja luvussa 3.3, jossa esitetään tulokset kalastusmatkailijoiden kokemuksista matkojaan, eri palveluja ja vetovoimatekijöitä kohtaan.

3.2. Tenon kalastusmatkailijat ja matkat 2018

3.2.1. Tenon kalastusmatkailijat 2018

Perustietoja Tenojoella kalastaneiden ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajankalastajien sosioekonomisesta taustasta on esitetty taulukoissa 13–17. Taustatietoina ovat vastaajien sukupuoli, ikä, koulutus, ammatti, tulot ja kotitalouden tyyppi.

Taulukoissa ja tekstissä *vastaajat* -termi sisältää kaikki ulkopaikkakuntalaiset vapakalastajat, jos toisin ei ole mainittu. Tapauskohtaisesti käsitellään erikseen ns. tavallisia kalastusmatkailijoita ja ulkopaikkakuntalaisia kiinteistönomistajia, joista jälkimmäiset voidaan tarkentaa termeillä kesämökkiläinen tai syntynyt Utsjoella. Erottelu tehdään, koska näiden kalastajaryhmien sidokset alueelle ja kalastus- ja lupakäytännöt eroavat toisistaan.

Kyselyn vastausten perusteella enemmistö, 93 % Tenojoen kalastusmatkailijoista oli miehiä. Ikärakenne painottui varttuneempiin ikäluokkiin ja kalastajien keski-ikä oli 53 vuotta. Taulukon 13 mukaan kalastusmatkailijoissa oli eniten 55–64 -vuotiaita (30 % vastanneista). Eläkeikäisiä eli 65-vuotiaita tai vanhempia oli kyselyyn vastanneista noin viidennes (21 %), vanhin vastaaja oli 96-vuotias. Kalastusmatkailuelinkeinon jatkuvuuden kannalta on huolestuttavaa nuorten kalastusmatkailijoiden vähäinen määrä. Alle 25-vuotiaita oli kyselyyn vastanneissa 1 % (17 vastaajaa) ja 25–34 -vuotiaitakin vain 8 %.

Tenon lohienkalastuksen harrastajien ikääntyminen on havaittu jo vuodesta 1990 lähtien, jolloin yli 60-vuotiaiden osuus oli 5 % ja vuonna 2016 vastaavasti 22 %. Kalastusmatkailijoiden ”ukkoontumiseen” on vaikuttanut kuitenkin myös vuoden 2017 uusien säädösten tuomat vuorokausikiintiöt ja kalastuslupien laadulliset muutokset, koska ennen em. säädösmuutosta Tenojoen kalastukseen osallistui myös puolisoita ja lapsia/nuoria, joille myytiin edullisempia lupia. Suurin muutos Tenon kalastusmatkailijoissa onkin uuden kalastajapolven, alle 30-vuotiaiden osuuden (vuonna 2016: 20 %) huomattava pieneneminen, mikä ainakin osittain on johtunut säädösmuutoksista (Länsman ym. 2017).

Yli puolet (52 %) kalastusmatkailukyselyn vastaajista eli kahden hengen kotitaloudessa, todennäköisesti perheissä, joista lapset olivat jo itsenäistyneet. Lapsia oli 30 %:lla kotitalouksista (taulukko 14).

Taulukko 13. Kalastusmatkailukyselyyn vastanneiden ikäjakauma (n = 1336)

Ikäluokka	Vastausten lukumäärä	% vastaajista
15-24 v	17	1
25-34 v	103	8
35-44 v	234	18
45-54 v	297	22
55-64 v	407	30
65-74 v	251	19
75 v ->	27	2

Taulukko 14. Kalastusmatkailukyselyyn vastanneiden kotitalous (n = 1356)

Kotitalouden tyyppi	Vastausten lukumäärä	% vastaajista
Lapsiperhe	404	30
Pariskunta	702	52
Yksinäistalous	180	13
Muu aikuistalous (kaikki täysi-ikäisiä)	58	4
Muu	12	1

Suurin osa kyselyyn vastaajista (73 %) oli vastaushetkellä työelämässä. Työelämän ulkopuolella oleviksi luokiteltiin opiskelijoiden ja työttömien lisäksi myös eläkeläiset. Kalastajien keskitulot olivat noin 3 990 euroa kuukaudessa, mutta eniten (29 %) kalastajia oli tuloluokassa 2 500–3 499 euroa (taulukko 15).

Taulukoiden (15,16,17) mukaan Tenon lohenkalastuksen harrastajat näyttivät edustavan monipuolisesti eri sosiaaliluokkia, tavallisista työntekijöistä johtavissa asemissa oleviin henkilöihin. Korkeakoulututkinto oli 42 %:lla vastaajista, joten vastaavasti ylempiä tai alempia toimihenkilöitä oli 45 %. Ammattillisen koulutuksen saaneita oli 30 % vastaajista ja saman verran oli ammattiasemaltaan työntekijöitä. Kyselyyn vastaajista 20 % oli yrittäjiä, joista 3 % toimi maa-, metsä- tai kalatalouden alalla.

Taulukko 15. Kalastusmatkailukyselyyn vastanneiden tulojakauma (n = 1321)

Kuukausitulot ennen verotusta	Vastausten lukumäärä	% vastaajista
Ei tuloja	18	1
Alle 1 000 €	26	2
1 000-2 499 €	226	17
2 500-3 499 €	382	29
3 500-4 499 €	254	19
4 500-5 999 €	208	16
6 000-7 999 €	109	8
Yli 8 000€	100	8

Salinin (2003) mukaan Tenojoen kalastusmatkailijoiden ammattiasemat vuonna 2002 olivat vastaavanlaisia kuin tutkimusvuonna 2018: työntekijöitä oli 30 %, alempia toimihenkilöitä 16 % ja yrittäjiä 13 %. Ylempiä toimihenkilöitä, johtajia oli aiemmin noin 20 %, mutta nyt heitä oli 30 %, osa erosta

johtuu kuitenkin siitä, että vuonna 2002 eläkeläiset oli erotettu omaksi ammattiasemaryhmäkseen, johon kuului 12 % kalastusmatkailijoista. Tässä tutkimuksessa eläkeläiset ilmoittivat entisen ammattiasemansa.

Vuosien 2016 ja 2018 välinen vertailu osoittaa, ettei kalastuslupien huomattava hinnannousu (Inarijoen lupavrk 10 € →25 €, Tenojoen rantavrk 25 €→50 € ja Tenojoen venevrk 40 €→60–80 €) johtanut Tenojoen kalastusmatkailijoiden maksukyvyyn mukaiseen valikoitumiseen. Yritysassiakkaita oli kuitenkin aiempaa vähemmän, lähinnä lupavuorokausien alueellisen kiintiöinnin vuoksi.

Taulukko 16. Kalastusmatkailukyselyyn vastanneiden koulutustaso (n = 1341)

Ammatillinen koulutus	Vastausten lukumäärä	% vastaajista
Ei ammatillista tutkintoa tai koulutus kesken	84	6
Opistotasoinen tutkinto	307	23
Ammattikoulu	399	30
Yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinto	551	42

Taulukko 17. Kalastusmatkailukyselyyn vastanneiden ammattiasema (n = 1327)

Ammatti (eläkeläisillä ja työttömillä aiempi)	Vastausten lukumäärä	% vastaajista
Alempi toimihenkilö	199	15
Ylempi toimihenkilö/johtava asema	397	30
Työntekijä	391	30
Maa-, metsä- tai kalatalousyrittäjä	39	3
Muu yrittäjä	231	17
Kotiäiti/koti-isä	3	0,2
Opiskelija/koululainen	19	1
Muu	48	4

3.2.2. Tenojoen kalastusmatkat, -perinne ja sidokset

Suuri osa kalastusmatkailijoista oli perinteisiä Tenon kävijöitä, sillä ensimmäisestä Tenon matkasta oli kulunut keskimäärin jo 21,8 vuotta. Vastaajista 70 %:lla Tenon ensimmäisestä matkasta oli kulunut yli 10 vuotta.

Kalastusmatkailukyselyyn vastanneista vain 7 % vieraili Tenolla ensimmäistä kertaa, mikä johtunee vapakalastuksen kiintiöinnistä. Aiempina vuosina, esimerkiksi vuonna 1982 Tenon kalastusmatkailijoista noin 30 % oli ensikertalaisia ja myöhempinäkin vuosina vasta-alkajien määrä on ollut huomattavasti suurempi.

tava (Niemelä & Niemelä 1984). Kalastuskaudella 2018 Tenon perinteiset lohestajat olivat verkkolu-pakaupan avautuessa todennäköisesti aktiivisimpia lupavuorokausien varaajia, jolloin kalastaja saat-toi varmistaa kalastusmahdollisuuden itselle sopivimmalle kalastusalueelle ja ajankohdalle.

Myös yleisemmässä kalastusharrastuksessa kyselyn vastaajilla oli pitkät perinteet, he olivat harrasta-neet kalastusta keskimäärin 41 vuotta (taulukko 18). Koska vastanneiden keski-ikä oli 53 vuotta, vai-kuttaa siltä, että suuri osa vastanneista oli harrastanut kalastusta jo lapsuudessaan.

Oman tai perheen yhteisen loma-asunnon Utsjoella omisti 16,9 % eli 304 kalastajaa ja Utsjoelta ko-toisin olevia oli 25 kalastajaa (1,4 % vastaajista)

Taulukon 18 mukaan Tenolle rekisteröity kalastusvene oli 175 ulkopaikkakuntalaisella kalastajalla (10 %:lla kyselyyn vastaajista). Ennen sääntömuutosta ulkopaikkakuntalaisilla kalastajilla, lukuun otta-matta perinnön kautta kalastusoikeuden saaneita henkilöitä, ei ollut oikeutta rekisteröidä Tenon kalastukseen käytettävää venettä eikä näin ollen myöskään mahdollisuutta veneen vuokraustoimin-taan. Vuoden 2017 uusien säädösten myötä laajeni Tenon kalastusveneiden rekisteröintioikeus, jolloin Tenoon liittyvää elinkeinotoimintaa, esimerkiksi veneen tai mökkien vuokrausta saattoi harjoittaa myös ne 21 kyselyyn vastannutta kalastusmatkailijaa, joilla oli kalastusoikeudellinen kiinteistö Utsjo-ella. Soutupalveluun oli kuitenkin oikeutettu vain paikkakunnalla vakituisesti asuva henkilö.

Taulukko 18. Sidokset Utsjoelle.

Sidokset Utsjoelle	Kyllä - vastausten lukumäärä	% vastaa-jista tai keskiarvo	Keskihajonta	Vastausten määrä
Syntynyt Utsjoella	25	1,4 %		1 793
Itsellä tai perheellä loma-asunto Utsjoella	304	16,9 %		1 797
Rekisteröity kalastusvene Tenolla	175	10 %		1 795
Harjoittaa Tenojokeen liittyvää elin-keinotoimintaa	21	1,2 %		1 719
Teki ensimmäisen kalastusmatkan Tenolle vuonna 2018	122	7 %		1 713
Vuosia ensimmäisestä Tenon matkasta	-	21,8 vuot-ta	14,9	1 699
Kuinka monta vuotta harrastanut yleensä jotain kalastusta	-	41 vuotta	14,4	1 317

Taulukon 19 mukaan Tenon matka vaikutti olevan useille kalastusmatkailijoille vuosittainen perinne. Viimeisen viiden vuoden aikana kalastusmatkailijat olivat tehneet Tenolle keskimäärin 6,9 matkaa. Utsjoella kesämökin omistavat olivat tehneet matkoja selvästi enemmän kuin muut: heille matkoja oli kertynyt keskimäärin 15,9 matkaa ja muille ulkopaikkakuntalaisille lohenkalastajille 5,8 matkaa.

Kalastuskaudella 2018 kalastusmatkailijat olivat tehneet keskimäärin 1,4 matkaa Tenolle eli yhtä useasti kuin aiempina vuosina. Vastaajista 78 % oli tehnyt yhden matkan Tenolle, 15 % teki kaksi ja 7 % kolme tai useamman lohenkalastusmatkan.

Taulukon 19 mukaan kalastusmatkailijoiden kyselyssä Tenon kalastajakohtainen kalastusaika oli keskimäärin 6,1 kalastusvuorokautta. Suomen puoleisessa virallisessa tilastossa, joka perustuu tutkimusvuoden lunastettuihin kalastusvuorokausiin ja kalastajamääriin, keskimääräinen kalastusaika oli 4,1 kalastusvuorokautta (Luonnonvarakeskus/Tenojoen lohiseuranta). Toisistaan poikkeavien kalastusaikojen oleellisimpana syynä oli se, että kalastusmatkailukyselyyn vastanneista reilu neljännes (27 %) ilmoitti, että Norjan puolella ostetut kalastusvuorokaudet sisältyivät ilmoitettuihin kalastusvuorokausiin. Tenon kalastusmatkailijoiden aiempien kyselyjen perusteella tiedetään lisäksi, että pidemmän kalastusajan lohenpyytäjät vastaavat muita aktiivisemmin, joten voidaan otaksua, että myös vuoden 2018 kalastusmatkailukyselyyn vastasi Tenon perinteisimmät kalastajat (Länsman ym. 2020).

Kesämökkiläiset kalastivat keskimäärin 7,4 ja tavalliset kalastusmatkailijat 5,7 lupavuorokautta.

Noin 1 % vastanneista (16 henkilöä) oli lunastanut Tenon vapakalastusluvan, mutta eivät olleet kyselyvastausten perusteella kalastaneet lainkaan Tenolla. Muutamia lupia oli verkkolupakaupasta todella ostettu, mutta niitä ei ole tulostettu, joten lohenkalastus oli jäänyt jostain syystä todentumatta (Luonnonvarakeskus /Tenojoen lohiseuranta).

Taulukko 19. Matkat Tenolle ja kalastusvuorokaudet.

Muuttuja	Keskiarvo tai % vastaajista	Keskihajonta	Vastaajien määrä
Kalastusmatkat Tenolle viimeisen 5 vuoden aikana, lkm	6,9	7,5	1 705
Kalastusmatkoja Tenolle vuonna 2018, lkm/kalastaja	1,4	1,9	1 709
Kalastusvuorokausien määrä Tenolla vuonna 2018 (sisältää myös kalastusvuorokaudet Norjan puolella)	6,1	6,0	1 690
Kävi vuonna 2018 kalastamassa myös Norjan puolella	27 % (448 vastaajaa)		1 685

Suurin osa kyselyyn vastanneista oli matkustanut Tenolle eteläisemmästä Suomesta, sillä puolet vastaajista oli matkustanut Tenolle vähintään 1 000 kilometriä. Vastanneista 14 % oli matkustanut 500 kilometriä tai vähemmän. Kalastajan kotipaikan ja Utsjoen välinen etäisyys oli keskimäärin 900 kilometriä. Enemmistö vastanneista oli matkustanut Tenolle henkilöautolla (79 %) tai asuntoautolla (9 %). Kalastusmatkailijoista 6 % oli tehnyt osan matkasta lentokoneella ja 4 % junalla, jolloin 200–500 kilometrin loppumatkaan Rovaniemeltä tai Ivalosta on täytynyt tukeutua myös toiseen kulku-
neuvoon.

Taulukon 20 mukaan 838 kalastajaa (52 %) oli tehnyt viimeisimmän Tenon kalastusmatkan kalakavereidensa tai muun seurueen kanssa ja 236 kalastajaa 236 (15 %) oli matkustanut yksin. Muiden kalakavereiden kanssa matkustaneista 13 %:lla (109 kalastajalla) oli Utsjoella kesämökki ja vastaavasti yksin matkustaneista 18 %:lla (42 kalastajalla) oli alueella oma kiinteistö.

Oman perheen tai perheenjäsenten kanssa oli matkustanut 33 % (540 kalastajaa) kyselyyn vastanneista. Tässä yhteydessä on huomioitava, että matkaseurue ei ole välttämättä sama kuin kalastus-

seurue. Perheen kanssa matkustaneista 23 % (124 kalastajalla) oli loma-asunto alueella, jolloin Utsjoki ja Tenojokivarsi oli osalle perheenjäsenistä myös muunlaisena kesälomakohteena. Kyselyyn vastanneista 162 henkilöä (9 %) ilmoitti, että mukana oli alle 12-vuotiaita lapsia ja seurueessa olleiden lasten lukumäärä oli keskimäärin 1,7.

Kyselyyn vastanneet olivat voineet luokitella lohenkalastusmatkaseurueen myös siten, että perhe muodostui aikuisista isä-poika -seurueesta tai veljeksistä, joilla oli mahdollisesti kuitenkin jo omat uudet ydinperheet. Näissä tapauksissa perheenjäsenet myös kalastivat yhdessä.

Tenon kalastusmatkaseurueissa oli keskimäärin 2,9 henkilöä.

Taulukko 20. Matkaseurue viimeisimmällä Tenon matkalla (n = 1614).

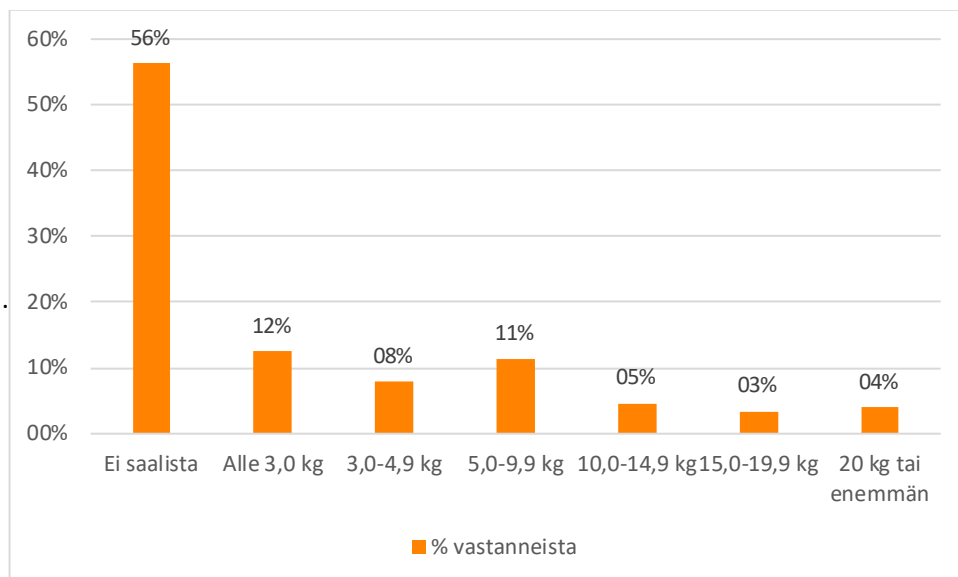
Matkaseurue	Vastausten lukumäärä	% vastaajista
Perheenjäsenet	540	33
Kalakaverit tai muu seurue	838	52
Yksin	236	15

3.2.3. Lohisaalis

Kuvassa 2 on esitetty kyselyyn vastanneiden kalastajien raportoimat lohisaaliit kokojakaumana. Kalastusmatkailukyselyyn vastanneista 23 % oli saanut yli 5 kiloa lohisaalista, 12 % alle kolme kiloa ja 9 % 3-5 kiloa lohisaalista.

Noin 810 kalastusmatkailijaa raportoi saaneensa lohisaalista, yhteensä noin 6 845 kiloa. Kalastuskauden 2018 kalastusmatkailijoiden tilastoitu lohisaalis Teno-Inarijoesta, Suomen puolelta oli 6 765 kiloa (taulukko 12). Vaikka kalastusmatkailukyselyssä saatu lohisaalis näyttää luotettavalta, siihen sisältyy Norjan kalastusluvilla saatua lohisaalista, joka virallisissa tilastoissa rekisteröityy Norjan lohisaaliiksi. Toisaalta kalastusmatkailukyselyllä ei tavoitettu kaikkia Suomen puolelta kalastusluvan lunastaneita kalastajia, joten kyselyyn koostetusta lohisaaliista puuttuu noin 800 matkailijan tiedot lohisaaliistaan.

Kuvan 2 mukaan noin 44 % kaikista kyselyyn vastanneista oli saanut lohisaalista, mikä näyttää yliraportoidulta, johtuen siitä, että kalastuskyselyihin vastaavat aktiivisimmin saalista saaneet kalastajat. Lisäksi matkailukyselyn vastaajat eivät välttämättä raportoineet vain omaa osuuttaan lohisaaliistaan, vaan saattoivat ilmoittaa myös kalastuskumppanin ja/tai muun seurueen yhteisen soutu lohisaaliin.

Kuva 2. Tenon kalastusmatkailijoiden (n=1853) ilmoittaman henkilökohtaisen lohisaaliin kg-jakauma (%) viimeisimmällä Tenon matkalla vuonna 2018.

3.2.4. Muut harrastukset Utsjoella

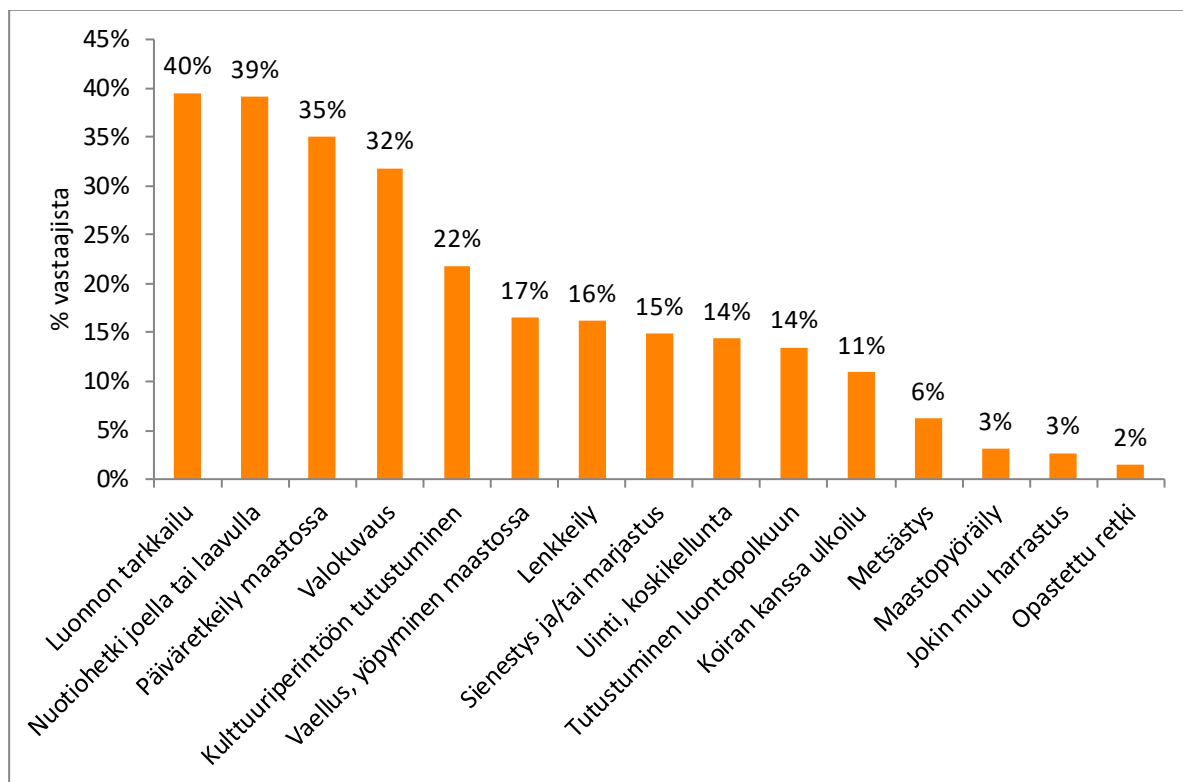
Kyselyssä tiedusteltiin myös, ovatko kalastajat osallistuneet kalastuksen lisäksi joihinkin muihin harrasteisiin Utsjoella. Kalastajille esitettiin lista mahdollisista harrasteista ja pyydettiin merkitsemään kaikki ne harrasteet, johon he ovat joskus Utsjoella osallistuneet.

Kuvan 3 mukaan luonnon tarkkailu, nuotiohetki jokivarressa tai laavulla, päiväretkeily maastossa ja valokuvaus nousivat esiin suosituimpina aktiviteetteina. Lähes 40 % kalastusmatkailijoista oli viettänyt aikaa luonnon tarkkailun parissa ja nuotio-äärellä, joista molemmat voidaan kuitenkin mieltää Tenon lohenkalastuksen tavanomaiseksi sidokseksi, ei erilliseksi aktiviteetiksi. Vesiluonnon tarkkailuksi voidaan sisällyttää monta eri elementtiä, kuten lohien nousuväylien havainnointi ja säätilojen vaikutus lohien ”ottiin”. Niin ikään nuotio- ja laavuhetket on vietetty todennäköisesti lohenkalastusta taotettaessa.

Muuna harrasteena voidaan yksiselitteisemmin pitää maastossa tapahtunutta päiväretkeilyä ja valokuvausta, joita oli harrastanut yli 30 % vastanneista. Toki valokuvauskin saattoi liittyä vain lohisäälisäviin, dokumentteihin, joilla saatiin uskottavuutta kalastusmatkan kannattavuudesta. Noin viidenes vastanneista oli tutustunut alueen kulttuuriperintöön, mikä oli sikäli yllättävää, että Utsjoella on hyvin vähän rakennettua kulttuurin kohteita. Kytkeettiinkö kulttuuriperinnöksi myös henkisen kulttuurin osa-alueita, kirjallisuutta tai paikkakuntalaisten tarinaperinnettä?

Opastettuja retkiä Utsjoella ei ilmeisesti ollut tarjolla, koska retkille oli osallistunut vain alle 2 % vastanneista. Muutamia, opasteilla varustettuja luontopolkuja omaehtoiseen luontoretkeilyyn oli kuitenkin tarjolla.

Koska metsästys, sienestys tai marjojen (hillan) poiminta ei ajoitu aktiivisimpaan lohenkalastusaikaan, on todennäköistä, että niitä olivat harrastaneet enimmäkseen loma-asunnon omistavat kalastajat tai kotiseudullaan myöhemmin vierailleet henkilöt myöhemmin syksyllä.

Kuva 3. Tenon kalastusmatkailijoiden osallistuminen (%) muihin aktiviteetteihin kuin varsinaiseen lohienkalastukseen Utsjoella (n=1853)

3.3. Tenon kalastusmatkailupalvelut kalastusmatkailijan silmin

3.3.1. Palveluiden tärkeys ja tyytyväisyys palveluihin

Matkailuliiketoiminnan kehittämisen kannalta on olennaista tietää, mitkä asiat kohteessa ovat matkailijoille erityisen tärkeitä ja kuinka tyytyväisiä he ovat niihin olleet. Tässä tutkimuksessa Tenon kalastusmatkailijoiden tyytyväisyyttä matkoihinsa selvitettiin tärkeyden ja tyytyväisyyden viitekehysten (engl. importance-performance analysis, IPA) avulla.

IPA on matkailututkimuksessa yleisesti käytetty työkalu, jolla analysoidaan matkailukohteen eri palveluiden ja ominaisuuksien tärkeyttä matkailijoille ja matkailijoiden kokemaa tyytyväisyyttä niitä kohtaan (Boley ym. 2017, Lai & Hitchcock 2015). Kerätty tieto auttaa matkailutoimijoita tunnistamaan palvelut, jotka ovat matkailijoiden kokemuksen ja siten myös matkailuliiketoiminnan menestymisen kannalta erityisen tärkeitä ja arvioimaan, kuinka hyvin ne vastaavat matkailijoiden mieltymyksiä.

Kyselyssä kalastusmatkailijoita pyydettiin arvioimaan ensin asteikolla 1–5 (ei lainkaan tärkeä – hyvin tärkeä) yhteensä 22 palvelun tai muun Tenon vetovoimatekijän tärkeys heidän lohienkalastusmatkansa kannalta. Lisäksi kalastajia pyydettiin arvioimaan, kuinka tyytyväisiä he olivat kuhunkin palveluun tai vetovoimatekijään vastaavalla asteikolla 1–5 (ei lainkaan tyytyväinen – erittäin tyytyväinen).

Tärkeyttä ja tyytyväisyyttä kysyttiin seuraavien palveluiden ja vetovoimatekijöiden osalta:

1. Vaeltavien luonnonlohien kalastusmahdollisuus
2. Saaliskalan terveys ja laatu
3. Lohisaaliin määrä
4. Muiden saaliskalojen saanti
5. Maiseman omaleimaisuus ja luonnonrauha
6. Alueen kulttuuriperintö ja kulttuuriperintökohteet
7. Retkeilykohteet
8. Yleinen turvallisuus ja siisteys
9. Kalastuslupien saatavuus
10. Kalastuslupajärjestelmän toimivuus
11. Kalastusluvan hinta
12. Soveltuvuus perhokalastukseen
13. Soveltuvuus venekalastukseen
14. Ruoka ja muut vähittäiskauppapalvelut
15. Majoituspalvelut
16. Huoltamopalvelut
17. Kahvila- ja ravintolapalvelut
18. Kalatuotteiden ostosmahdollisuudet
19. Paikallisten käsitöiden ostosmahdollisuudet
20. Kalastuspalvelut kuten opas- ja soutupalvelut
21. Muut opas- ja vapaa-ajan palvelut

Vastausten keskiarvot sekä tärkeyden että tyytyväisyyden suhteen, on esitetty kuvassa 4, jonka koordinaatistossa vaaka-akseli mittaa palvelun tärkeyttä ja pystyakseli vastaajien tyytyväisyyttä palvelua kohtaan. Mitä lähempänä kuvan oikeaa laitaa palvelu on, sitä tärkeämpänä vastaajat palvelua pitivät. Vastaavasti mitä ylempänä kuvassa palvelu on, sitä tyytyväisempiä vastaajat siihen olivat.

Palvelut ja vetovoimatekijät, joiden tärkeyden arvo on yli kolme, ovat tekijöitä, joita vastaajat pitivät keskimäärin vähintään melko tärkeinä. Palvelut ja vetovoimatekijät, joiden tärkeyden arvo on alle kolme, ovat puolestaan niitä, joita vastaajat eivät keskimäärin pitäneet kovin tärkeinä. Vastaavasti, jos tyytyväisyyden arvo on suurempi kuin kolme, olivat vastaajat ainakin melko tyytyväisiä palveluun tai vetovoimatekijään ja jos pienempi kuin kolme, vastaajat eivät olleet kovin tyytyväisiä. Palvelut ja vetovoimatekijät voidaan jakaa kuvassa (kuva 4) neljään osioon sen perusteella, mihin ne asettuvat.

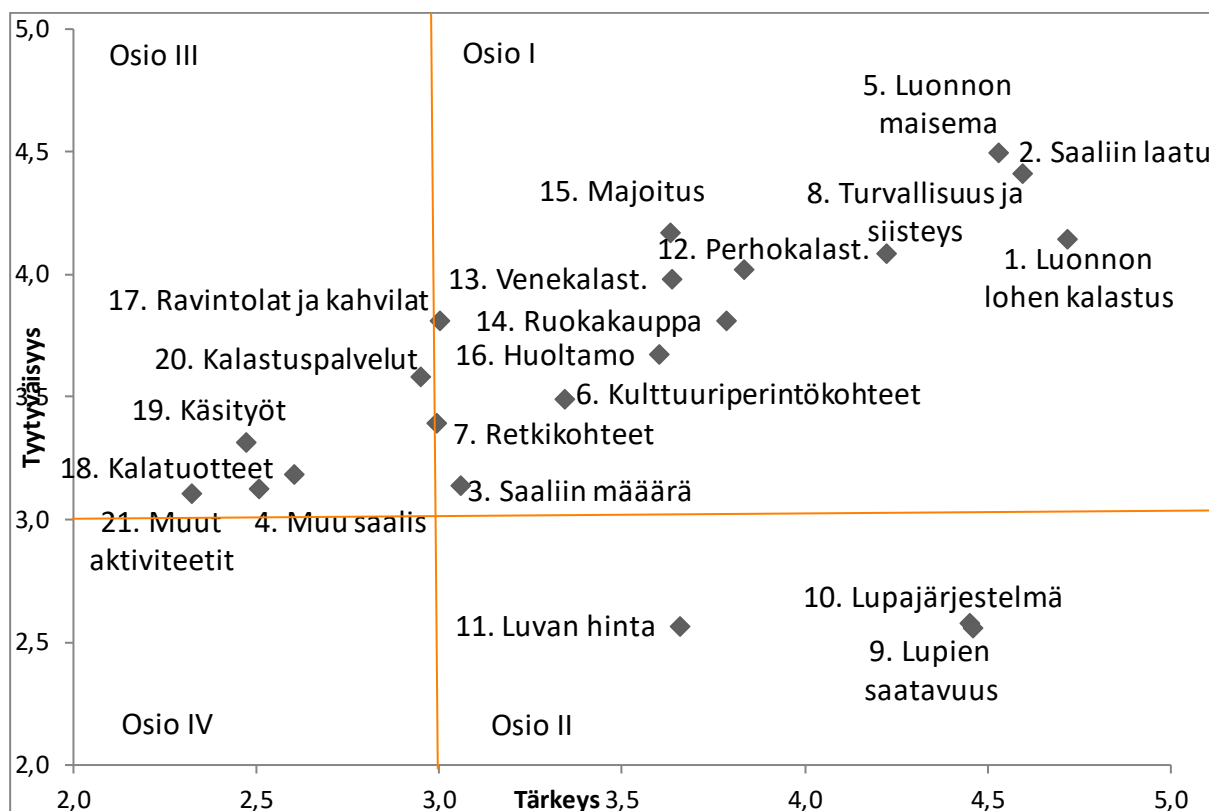
Oikeassa yläkulmassa (osio I) olevat palvelut ja vetovoimatekijät olivat vastaajille tärkeitä ja he olivat niihin myös tyytyväisiä. Näiden palveluiden ja vetovoimatekijöiden ylläpitäminen on tärkeää jatkosakin. Vasemmassa yläkulmassa (osio II) on palvelut, joita vastaajat eivät pitäneet kovin tärkeinä, mutta joihin he olivat kuitenkin vähintään melko tyytyväisiä. Oikeassa alakulmassa (osio III) on palvelut, joita vastaajat pitivät tärkeinä, mutta joihin he eivät olleet tyytyväisiä. Näiden palveluiden kehittäminen on erityisen tärkeää. Vasemmassa alakulmassa (osio IV) olisivat sellaiset palvelut, jotka eivät olleet vastaajille tärkeitä ja joihin he eivät myöskään olleet tyytyväisiä. Tällaisia palveluita ei tulosten perusteella ollut kyselyssä esitettyjen palveluiden joukossa lainkaan.

Tenon kalastusmatkailun kannalta on positiivista, että suurin osa kalastusmatkailijoiden tärkeinä pitämistä palveluista ja vetovoimatekijöistä löytyy kuvan 4 (osio I) oikeasta yläkulmasta eli vastaajat olivat suurimmaksi osaksi tyytyväisiä tärkeinä pitämiinsä tekijöihin. Kalastajille erityisen tärkeitä palveluita ja vetovoimatekijöitä, joihin he olivat myös tyytyväisiä, olivat maiseman omaleimaisuus ja luonnon rauha, saaliskalan terveys ja laatu, valetavan luonnonlohen kalastusmahdollisuus ja alueen yleinen turvallisuus ja siisteys. Lähes yhtä tärkeitä kalastajille olivat majoituspalvelut, soveltuvuus

perho- ja venekalastukseen, ruoka- ja muut vähittäiskauppapalvelut, huoltamopalvelut sekä kulttuuriperintö ja kulttuuriperintökohteet. Osioista I löytyvät myös retkikohteet ja lohisaaliin määrä. Niiden keskimääräinen tärkeyden ja tyytyväisyyden arvo on lähellä neutraalia arvoa 3. Osioon I sijoittuvista palveluista ja vetovoimatekijöistä kehittämisen varaa voi löytyä esimerkiksi retkeily- ja kulttuuriperintökohteista sekä huoltamo- ja ruokakauppapalveluista. Keskimääräinen tyytyväisyys näihin oli positiivisen puolella (yli 3), mutta ei kuitenkaan aivan yhtä korkealla tasolla kuin esimerkiksi tyytyväisyys alueen maisemaan. Myöskään lohisaaliin määrään ei oltu aivan yhtä tyytyväisiä kuin esimerkiksi maisemaan tai saaliin laatuun.

Selkein kehittämistarve oli kalastuslupiin liittyvissä tekijöissä, johon liittyvät teemat löytyvät kuvan 4 (osio II) oikeasta alalaidasta. Vastaajat pitivät kalastuslupiin liittyviä käytäntöjä, kuten lupien saataavuutta, luvanmyyntijärjestelmän toimivuutta ja lupahintoja tärkeinä, mutta olivat niihin selvästi tyytymättömiä. Keskimääräinen tyytyväisyys kaikkiin muihin palveluihin ja vetovoimatekijöihin, mukaan lukien lohisaaliin määrä oli vähintään neutraalilla tasolla.

Vasemman yläkulman palveluita (kuva 4, osio III) vastaajat eivät pitäneet erityisen tärkeinä, mutta olivat niihin vähintään jokseenkin tyytyväisiä. Tällaisia palveluja olivat esimerkiksi kalastuspalvelut kuten opas- ja soutupalvelut ja käsitöiden ostosmahdollisuudet. Erityisesti käsitöiden ostosmahdollisuuksia, kala ja muiden luonnontuotteiden ostosmahdollisuuksia tai muita opas- ja ohjelmalveluita ei pidetty kovin tärkeinä. Nämä palvelut eivät todennäköisesti ole kalastusmatkan kannalta välttämättömiä. Toisaalta on myös mahdollista, ettei vastaajilla ollut tietoa näistä palveluista tai etteivät he olleet tutustuneet näihin palveluihin, minkä takia eivät pitäneet niitä myöskään tärkeinä. On todennäköistä, että kaudella 2018 aiempaa rajoitetumman kalastusajan puitteissa kalastajat keskittyivät omaan lohenkalastukseensa ja käyttivät alueen muita, vähemmän välttämättömiä oheispalveluja niukasti. Myöskään muiden saaliskalojen kuin lohen saantia ei pidetty erityisen tärkeänä.

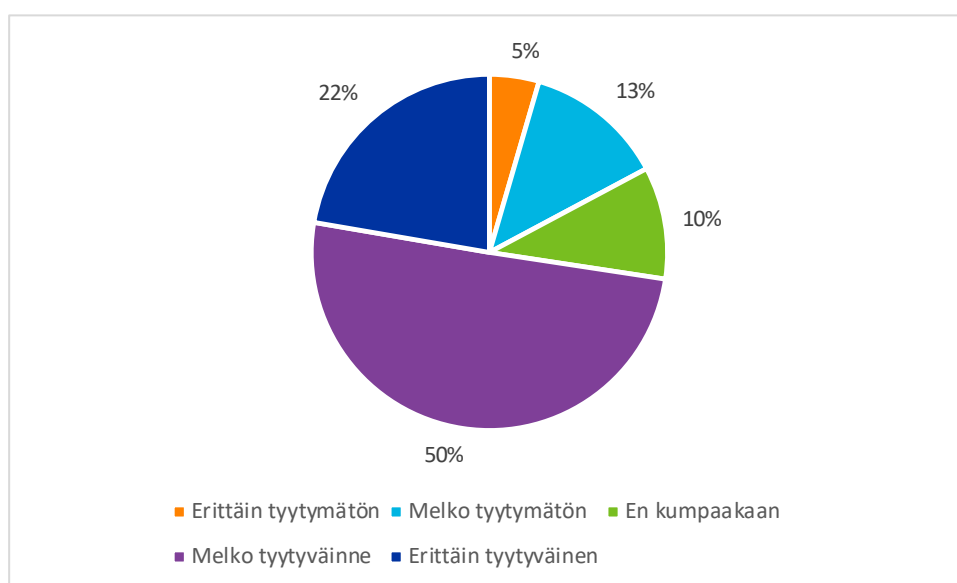

Kuva 4. Utsjoen eri palveluiden ja vetovoimatekijöiden tärkeys Tenon kalastusmatkailijoille ja tyytyväisyys niihin vuonna 2018.

3.3.2. Kokonaistyytyväisyys viimeisintä matkaa kohtaan ja kokonaistyytyväisyyteen vaikuttavat tekijät

Sen lisäksi, että tutkimuksessa selvitettiin kalastajien tyytyväisyyttä yksittäisiin palveluihin ja veto-voimatekijöihin, selvitettiin myös kuinka tyytyväisiä kalastajat olivat kokonaisuudessaan matkoihinsa ja mitkä asiat kokonaistyytyväisyyteen vaikuttivat.

Kokonaistyytyväisyyttä mitattiin samalla asteikolla kuin tyytyväisyyttä yksittäisiä palveluja ja veto-voimatekijöitä kohtaan eli asteikolla: 1–5 (erittäin tyytymätön–erittäin tyytyväinen). Kalastusmatkailijoiden tyytyväisyysarvosanan keskiarvo oli 3,7 eli keskimäärin he vaikuttivat olevan suhteellisen tyytyväisiä matkaansa. Selvä enemmistö (72 %) vastaajista oli matkaansa erittäin tai melko tyytyväinen) (kuva 5), mutta 18 % oli kuitenkin melko tai erittäin tyytymättömiä.

Kuva 5. Kalastusmatkailijoiden tyytyväisyys viimeisimpään Tenon kalastusmatkaansa vuonna 2018.

Tunnistaaksemme, mitkä Tenojoen alueen palvelut ja veto-voimatekijät vaikuttavat kokonaistyytyväisyyteen eniten, muodostettiin tilastollinen malli, jossa kokonaistyytyväisyyttä selitettiin tyytyväisyydellä eri palveluihin ja veto-voimatekijöihin sekä erilaisilla kalastusmatkailijaa kuvaavilla taustamuuttujilla, kuten sillä, omistiko vastaaja Utsjoella kesämökkin vai ei. Tilastollisen mallin tulokset ja sen sisältämät muuttujat on esitetty liitteessä 4. Analyysin tuloksena saatiin arvio siitä, mitkä palvelut ja veto-voimatekijät vaikuttivat vastaajien kokonaistyytyväisyyteen matkojaan kohtaan. Analyysin yksinkertaistamiseksi yksittäiset palvelut ja veto-voimatekijät ryhmiteltiin kuudeksi palveluryhmäksi:

- Matkamuistot ja paikallistuotteiden ostosmahdollisuudet
- Lohenkalastusmahdollisuudet ja saalis
- Peruspalvelut
- Maisema ja kulttuuri
- Kalastusluvat
- Kalastuskäytännöt

Taulukossa 21 on esitetty kuhunkin palveluryhmään sisällytetyt palvelut tai veto-voimatekijät. Kunkin palveluryhmän osalta muodostettiin muuttujat, jotka mittaavat kalastusmatkailijan keskimääräistä tyytyväisyyttä ryhmään kuuluviin palveluihin asteikolla 1–5 (erittäin tyytymätön–erittäin tyytyväinen). Keskimääräiset tyytyväisyydet on esitetty myös taulukossa 21.

Taulukko 21. Palveluryhmät ja kalastajien keskimääräinen tyytyväisyys niihin.

Matkamuistojen ja paikallistuotteiden ostosmahdollisuudet ja muut opaspalvelut	Lohenkalastusmahdollisuudet ja saalis
<ul style="list-style-type: none"> - Muut opas-, ohjelma- ja virkistyspalvelu - Lähiliikennepalvelut - Käsitöiden ostosmahdollisuudet (esim. saamelaiskäsityöt, puukot, kuksat, kudonnaiset) - Kalan ja muiden luonnontuotteiden ostosmahdollisuudet 	<ul style="list-style-type: none"> - Lohisaaliin määrä - Saaliskalojen terveys ja laatu - Muiden saaliskalojen saanti - Vaeltavien luonnonlohien kalastusmahdollisuus
Tyytyväisyyden keskiarvo (keskihajonta): 3,23 (0,80)	Tyytyväisyyden keskiarvo (keskihajonta): 3,7 (0,80)
Peruspalvelut	Maisema ja kulttuuri
<ul style="list-style-type: none"> - Ruoka-, juoma- ja muut vähittäiskauppapalvelut - Kahvila- ja ravintolapalvelut - Polttoaine- ja muut huoltamopalvelut - Majoituspalvelut 	<ul style="list-style-type: none"> - Maiseman omaleimaisuus ja luonnonrauha - Alueen kulttuuriperintö ja kulttuuriperintökohteet - Retkeilykohteet
Tyytyväisyyden keskiarvo (keskihajonta): 3,85 (0,70)	Tyytyväisyyden keskiarvo (keskihajonta): 3,92 (0,64)
Kalastusluvut	Kalastuskäytännöt
<ul style="list-style-type: none"> - Kalastuslupien saatavuus - Kalastusluvan hinta - Kalastuslupajärjestelmän toimivuus 	<ul style="list-style-type: none"> - Soveltuvuus venekalastukseen - Soveltuvuus perhokalastukseen - Kalastuspalvelut (kuten opastus- ja soutupalvelut, veneenlaskupaikat ja vuokrattavat veneet, kalastusvarusteiden huolto, kalan jalostus)
Tyytyväisyyden keskiarvo (keskihajonta): 2,57 (1,33)	Tyytyväisyyden keskiarvo (keskihajonta): 3,93 (0,75)

Tilastollisen analyysin perusteella (Liite 4) eri palveluryhmien vaikutus kokonaistyytyväisyyteen oli suuruusjärjestyksessä.

1. Lohenkalastus ja saalis
2. Maisema ja kulttuuri, Kalastusluvut
3. Peruspalvelut
4. Kalastuskäytännöt

Suurin vaikutus kokonaistyytyväisyyteen oli tyytyväisyydellä lohenkalastukseen ja saaliiseen. Toisena, saman suuruusluokan vaikutuksilla oli maisema ja kulttuuri sekä kalastusluvut. Kolmantena olivat peruspalvelut ja neljäntenä kalastuskäytännöt. Tulosten perusteella matkamuistojen ja paikallistuotteiden ostosmahdollisuuksilla sekä muilla opas- ja virkistyspalveluilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta kalastusmatkailijoiden kokonaistyytyväisyyteen.

Kalastajia ja hänen matkaansa kuvaavista tekijöistä kokonaistyytyväisyyteen osoittautui vaikuttavan positiivisesti kalastajan saama saaliin määrä Tenon matkallaan ja se, että kalastajalla on kalastuksen lisäksi muitakin syitä matkustaa Utsjoelle. Vastaavasti, jos kalastajalla oli Tenon lohenkalastukselle vaihtoehtoinen kalastuskohde, kokonaistyytyväisyys väheni viimeistä matkaa kohtaan. Tulosten pe-

rusteella vaikuttaa siltä, että mielessä olleet vaihtoehtoiset kalastuskohteet lisäsivät kalastajan kriittisyyttä.

Kokonaistyytyväisyys oli sitä alhaisempi, mitä pidempi aika kalastajan ensimmäisestä Tenon matkasta oli. Tenolla jo pitkään kalastaneet olivat siis jonkin verran tyytymättömämpiä viimeisimpään Tenon kalastusmatkaansa kuin muut. Vastaajat, jotka olivat työelämässä, olivat tyytyväisempiä viimeisimpään matkaansa kuin muut. Tenon kalastusmatka tuonee toivottua vastapainoa kiireiseen arkeen. Kalastajan iällä, kalastusharrastuksen aktiivisuudella, Utsjoella sijaitsevalla kesämökillä tai sillä, että vastaaja oli kotoisin Utsjoelta ei ollut vaikutusta kokonaistyytyväisyyteen.

3.3.3. Tenon kalastusmatkojen määrät tulevaisuudessa

Utsjoen kalastusmatkailuelinkeinon kannalta on oleellista kalastusmatkailijoiden tekemien matkojen määrä. Tulevaisuuden hahmottamiseksi kalastusmatkailijoilta kysyttiin, kuinka monta matkaa he aikovat tehdä Tenojoelle seuraavan viiden vuoden aikana.

Tulevien viiden vuoden matkojen kalastajakohtainen lukumäärä oli keskimäärin 4,9 eli yksi matka kalastuskaudessa. Kun edellisten viiden vuoden aikana tehtyjä Tenon matkoja oli keskimäärin 6,9 kalastusmatkailijaa kohti, vaikuttaa siltä, että matkojen määrässä saattaa olla odotettavissa hienoista laskua.

Tuleviin matkamääriin vaikuttavat tekijät

Tenojoen kalastusmatkailun tulevaisuuden hahmottamiseksi analysoitiin myös, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, kuinka monta matkaa kalastajat aikovat tehdä Tenolle tulevan viiden vuoden aikana. Analyysiä varten muodostettiin tilastollinen malli (liite 5), jossa tulevien käyntien määrää selitettiin tyytyväisyydellä eri palvelu- ja vetovoimatekijäryhmiä kohtaan (palvelu ja vetovoimatekijäryhmät esitetty taulukossa 21) sekä erilaisilla vastaajaa ja hänen matkojaan kuvaavilla muuttujilla. Tilastollisen mallin tulokset ja sen sisältämät muuttujat on esitetty liitteessä 5. Näin voitiin selvittää, ovatko jotkin palveluryhmistä tai vetovoimatekijöistä erityisen kriittisiä tulevien matkamäärien suhteen tai löytyykö muita tekijöitä, jotka näyttäivät vaikuttavan tuleviin matka-aikomuksiin.

Siinä missä kokonaistyytyväisyyteen vaikutti usea eri palvelu- ja vetovoimatekijäryhmä, tulevien matkojen määrään oli yhteydessä vain kalastusmatkan kannalta kaikista oleellisimmat asiat: Mitä tyytyväisempi kalastusmatkailija oli kalastuslupiin, lohenkalastukseen ja saaliiseen, sitä useamman matkan hän suunnitteli tekevänsä tulevien viiden vuoden aikana. Muilla palveluryhmillä ei ollut vaikutusta tuleviin matka-aikomuksiin. Vaikka sekä tyytyväisyydellä peruspalveluihin että kalastuskäytäntöihin oli vaikutusta kokonaistyytyväisyyteen, tulevien matkojen määrään niillä ei näyttänyt olevan vaikutusta. On mahdollista, että esimerkiksi peruspalvelut eivät ole kriittisiä tekijöitä, kun kalastaja pohtii tulevia kalastusmatka-aikomuksiaan tai niihin ollaan jo nyt siinä määrin tyytyväisiä, ettei niillä ole oleellista vaikutusta aiottujen matkojen määrään.

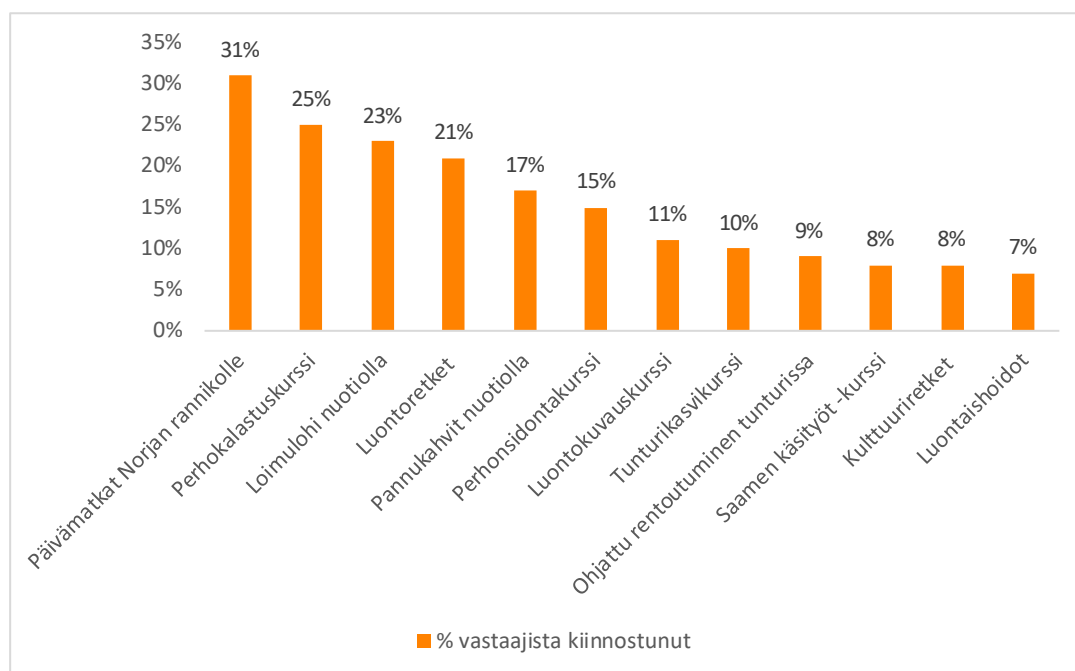
Kun selvitettiin erilaisten taustamuuttujien vaikutusta tulevien kalastusmatkojen määrään, osoittautui, että ne kalastajat, jotka olisivat matkustaneet Tenolle muutoinkin kuin kalastamaan, suunnittelevat tekevänsä tulevaisuudessa useampia matkoja kuin muut. Todennäköisesti näillä henkilöillä, jotka olisivat matkustaneet Utsjoelle joka tapauksessa, oli jonkinlainen paikkasidonnaisuus alueeseen. Utsjokeen liittyvien siteiden vaikutus tulevien matkojen määrään näkyi myös suoraan siten, että kesämökin omistus ja Utsjoella olevat juuret osoittautuivat kasvattavan tulevien matkojen määrää.

Ne vastaajat, jotka olisivat menneet kalastamaan jonnekin muualle, jos eivät olisi menneet kalaan Tenolle, suunnittelevat tekevänsä tulevaisuudessa Tenolle vähemmän matkoja kuin muut. Heillä on todennäköisesti mielessä useita eri kalastuskohteita, joista valita seuraavat matkakohteet. Lisäksi

tulevien matkojen määrää lisäsi vastaajan vanhempi ikä ja aktiivinen kalastuksen yleinen harrastaminen (harrastaa mitä tahansa kalastusta yli 50 kertaa vuodessa).

3.3.4. Kalastusmatkailijoiden ajatuksia Utsjoen matkailun yleisemmästä kehittämisestä

Kalastajilta kysyttiin Tenojen kalastusmatkailun lisäksi myös Utsjoen muun matkailun kehittämisestä eli mitä muuta he halusivat alueella tehdä kalastuksen lisäksi. Kalastajille esitettiin erilaisia palveluita, joista heitä pyydettiin valitsemaan kaikki, joista he itse tai heidän perheenjäsenensä tai ystävänsä olisivat kiinnostuneita.

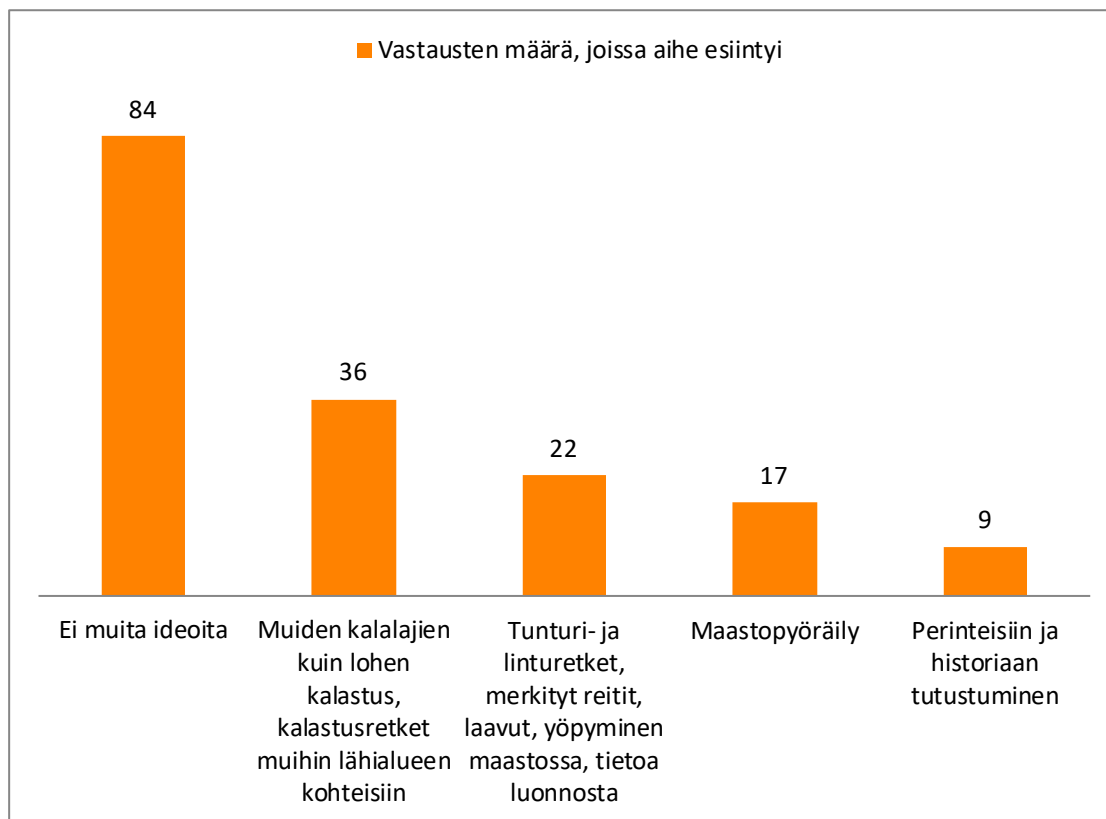
Kuva 6. Tenojen kalastusmatkailijoiden kiinnostus muita aktiviteetteja kuin kalastusta kohtaan

Kuvasta 6 mukaan suurimman suosion sai päivämatkat Norjan rannikolle, joista oli kiinnostunut noin kolmannes kalastusmatkailijoista. Huomattavaa kiinnostusta herättivät kalastukseen liittyvät palvelut sekä luonnossa oleskelu ja retkeily. Joka neljäs vastaaja oli kiinnostunut perhokalastuskurssista, reilu viidennes loimulohesta nuotiolla ja luontoretkestä lähiseudulle kuten Pulmankijärvelle, Nuvvuksen Äiligastunturille tai Kevon luonnonpuistoon. Perhonsidontakurssista oli kiinnostunut 15 % vastaajista ja noin 10 % luontokuvaus- ja tunturikasvikurkseista. Saamen käsityökurssi, ohjattu rentoutuminen tunturissa, kulttuuriretket tai luontaishoidot herättivät kiinnostusta alle 10 %:ssa vastaajista.

Kalastusmatkailijoiden kiinnostuksen kohteita selvitettiin myös avoimella kysymyksellä ”mistä muista palveluista tai aktiviteeteista he tai heidän lähipiirinsä voisivat olla kiinnostuneita Utsjoella”. Vastauksia tuli yhteensä 168, joista noin puolessa todettiin, ettei uusia ideoita ole (kuva 7). Yleisimmän (36 vastausta) nousi esiin muiden kalalajien kuin lohien kalastusmahdollisuus ja kalastusretket lähialueen kohteisiin. Reilussa 20 vastauksessa esitettiin erilaiset luontoretket ja -reitit ja vajaassa 20 vastauksessa maastopyöräily. Yhdeksän vastaajaa oli kiinnostunut kulttuuriperintöön ja historiaan tutustumisesta.

Yksittäisissä vastauksissa ehdotettiin esimerkiksi Lapin gourmet-ruokakurssia, paikallisten luonnontuotteiden hyödyntämistä ravintoloissa, ruokapalveluiden tarjoamista mökeille, porotalouteen tutustumista, jokiveneajelua, hierontapalvelua, frisbeegolf -rataa ja esitteitä luontopoluista. Joitakin ehdotetuista aktiviteeteista, kuten frisbeegolf-rata ja hierontapalvelut Utsjoella jo onkin, mutta ilmeisesti

tieto näistä ei ollut tavoittanut kaikkia matkailijoita. Utsjoen kunnan alueen yleiset matkailufot, joissa oli myös kaivattuja luontopolkuesitteitä toimivat Karigasniemen ja Utsjoen kirkonkylän kyläaloilla, mutta nähtävästi näihin ei ehditty tutustua.

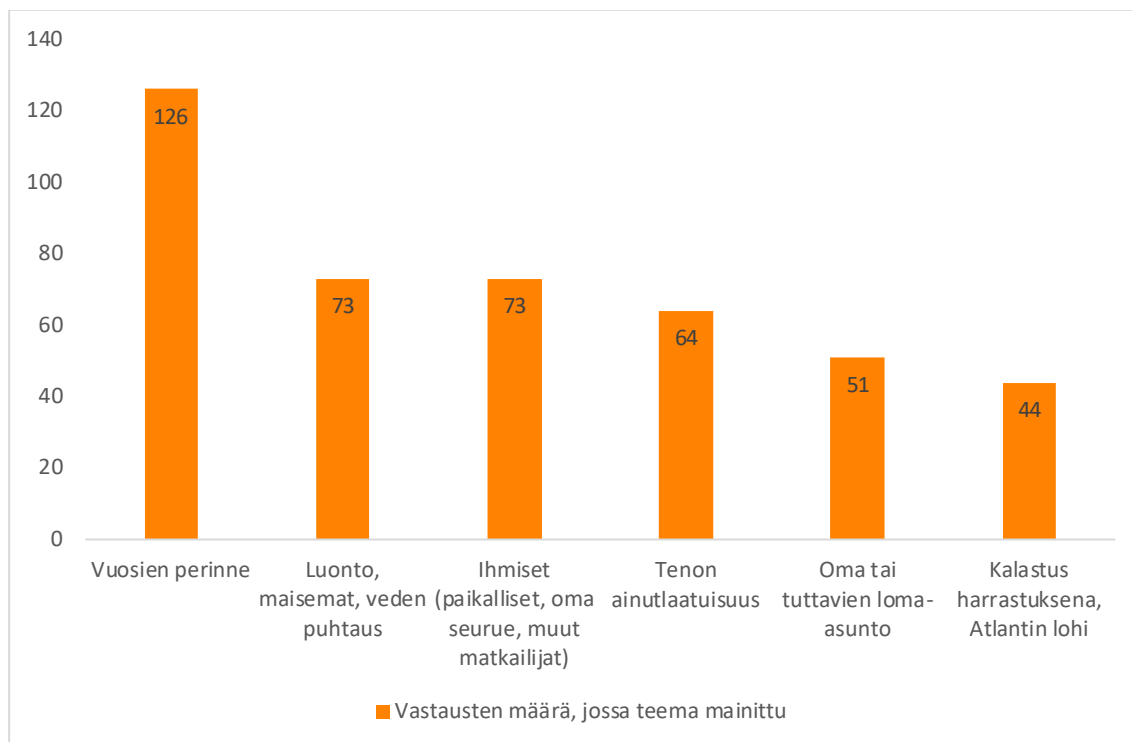
Kuva 7. Tenojoen kalastusmatkailijoiden esittämiä uusia palveluja tai aktiviteetteja kysymykseen: ”Tuleeko mieleesi muita palveluja tai aktiviteetteja, joista sinä, perheesi tai muu matkaseurueesi olisitte kiinnostuneita vieraillessanne Utsjoella?”

3.3.5. Kalastajien avoimia palautteita Tenon kalastuksesta

Kyselyssä selvitettiin ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajankalastajien eli kalastusmatkailijoiden ja mökkiläisten ajatuksia Tenojoen matkoistaan myös kolmella avoimella kysymyksellä:

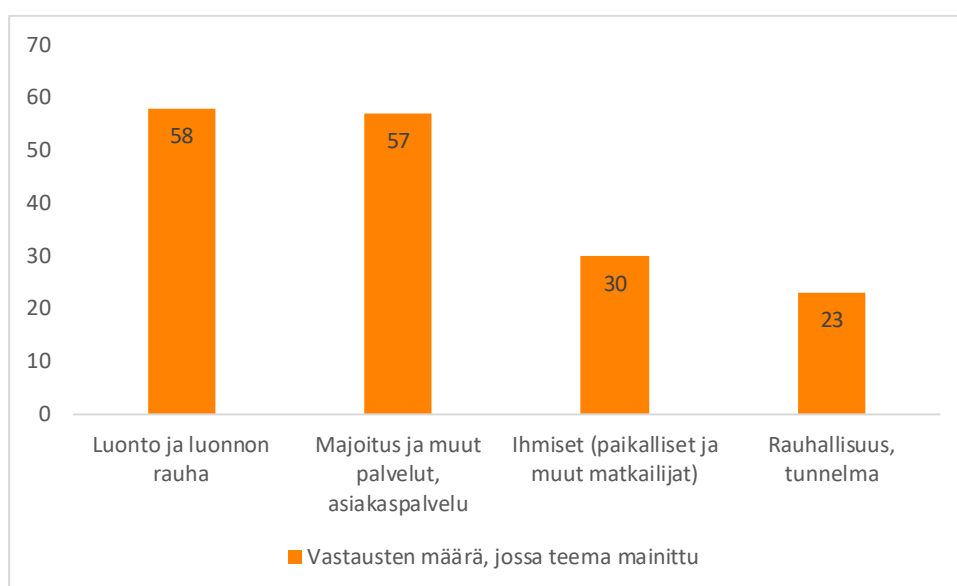
- Oliko sinulla muita syitä, miksi valitsit juuri Tenon kalastuskohteeksi?
- Olitko johonkin muuhun erityisen tyytyväinen, mihin?
- Olitko johonkin erityisen tyytymätön, mihin?

Kysymykseen muista syistä matkustaa Tenolle vastasi yhteensä 464 kalastajaa. Yleisin vastauksissa mainittu syy tai teema (Kuva 8) oli vuosien perinne Tenon matkoihin. Myös luonto ja maisema, muut ihmiset, niin paikalliset kuin muut kalastusmatkailijat, alueen ainutlaatuisuus, oma tai tuttavien loma-asunto ja kalastus harrastuksena nostettiin useissa vastauksissa esiin.

Kuva 8. Tenon kalastusmatkailijoiden yleisimmät vastaukset kysymykseen ”Oliko sinulla muita syitä miksi valitsit juuri Tenon kalastuskohteeksi?”

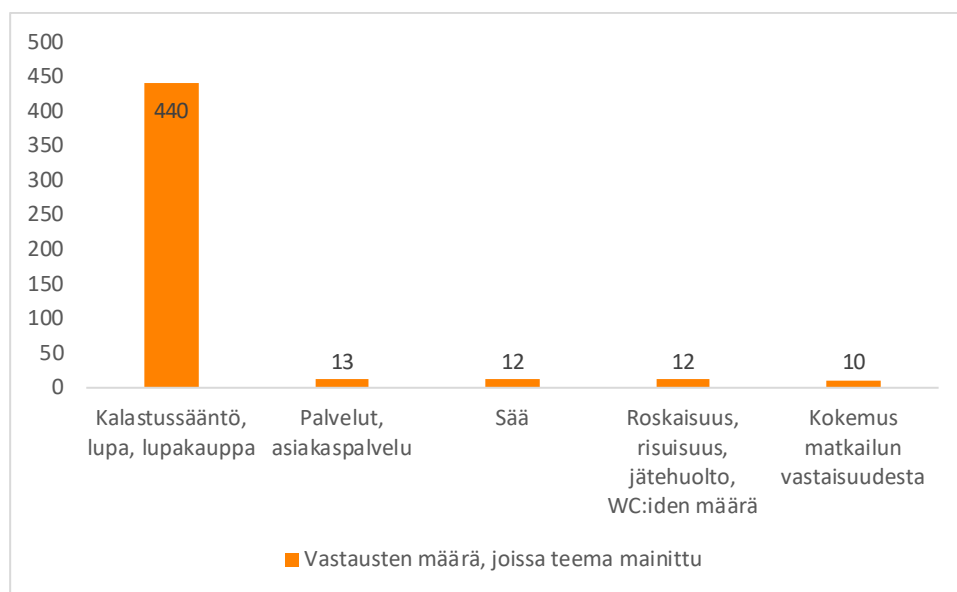
Kysymykseen erityisistä tyytyväisyyden aiheista Tenon matkalla vastasi yhteensä 187 kalastajaa. Kolmannes heistä nosti esiin luonnon ja maiseman ja majoituspalvelut. Myös matkojen sosiaaliseen puoleen sekä alueen rauhallisuuteen ja tunnelmaan oltiin erityisen tyytyväisiä (kuva 9).

Kuva 9. Tenon ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajankalastajien yleisimmät vastaukset kysymykseen ”Olitko johonkin erityisen tyytyväinen, mihin?”

Kysymykseen erityisistä tyytymättömyyden aiheista Tenon matkalla vastasi yhteensä 529 kalastajaa (kuva 10). Lähes kaikissa vastauksissa käsiteltiin jollain tapaa muuttuneita kalastussäädöksiä ja kalastuksen järjestämistä. Vastauksia, joissa oli muita tyytymättömyyden syitä, kuten palvelut ja asiakas-

palvelu, roskaisuus, jätehuolto, risuisuus ja vessojen määrä, annettiin vain vähän. Joitakin vastaajia harmitti sää ja kokemus matkailuvastaisuudesta alueella.

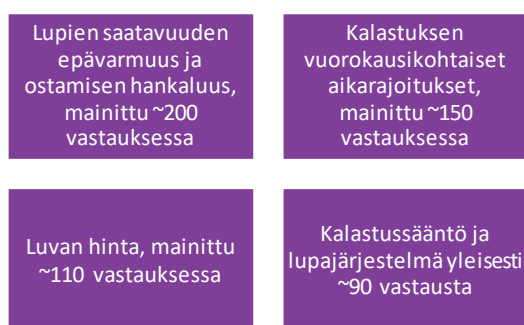

Kuva 10. Tenon kalastusmatkailijoiden yleisimmät vastaukset kysymykseen ”Olitko johonkin erityisen tyytymättön, mihin?”

Kalastuslupiin liittyen kalastajat olivat tyytymättömiä erityisesti lupien saatavuuteen sekä ostamisen hankaluuteen (noin 200 vastausta). Lisäksi hieman alle sadan kalastajan vastaukset käsittelivät kalastussääntöä ja lupajärjestelmää yleisesti ilman tarkempaa kuvausta sitä, mihin asioihin niissä kalastaja oli tyytymätön (kuva 11). Noin 150 vastauksessa mainittiin vapakalastuksen vuorokausikohtaiset aikarajoitukset ja reilussa sadassa mielipiteessä lupavuorokauden korkea hinta.

Vuonna 2018 kalastusmatkailijoiden lupamyyntijärjestelmä ei toiminut moitteettomasti, koska internetin verkkokauppaan siirtyneen lupamyynnin alkaessa se ruuhkautui innokkaita kalastajia ollessa huomattavasti enemmän kuin tarjolla olevia lupavuorokausia. Seuraavina vuosina tilanne on korjautunut, lupamyyntiä on mm. porrastettu siten, että vene- ja rantakalastusluvut tulevat myyntiin eri ajankohtina. Myös tietotekniset ongelmat on ratkaistu.

Kalastusvuorokausien ajallista tai alueellista kiintiöintiä ei toistaiseksi ole muutettu, mutta Norjan lupakaupan kautta useat kalastusmatkailijat voivat toteuttaa lohenkalastusmatkansa. Ajallisesti puoliteltusta kalastusvuorokaudesta kalastajat maksavat nyt kuitenkin kaksinkertaisen hinnan entiseen verrattuna.

Kuva 11. Tenon kalastusmatkailijoiden mielestä yleisimmät tyytymättömyyttä aiheuttaneet kalastuslupiin ja -säädöksiin liittyvät asiat

4. Johtopäätökset

4.1. Paikallistaloudelliset vaikutukset

Tutkimuksessa selvitettiin Tenojoen lohenkalastukseen sitoutuneen rahan määrää, tuotannon arvoa (tuloa) ja työllistävyyttä Utsjoen kunnan paikallistaloudessa. Lohenkalastuksen välittömän vaikutuksen arvioimisen lähteenä käytettiin vuoden 2018 kalastusmatkailijoiden rahankäyttötietoja, jotka saatiin kaikille Tenon lohenkalastuslupan Suomen lupakaupasta ostaneille lähetetyn kyselyn vastauksista. Lisäksi käytettiin paikallisten kotitarvekalastajien kysely- ja haastattelutietoja, paikallisten matkailuyrittäjien haastatteluja, Lapin ELY-keskuksen tilastoja lohenkalastusluvista, Luonnonvarakeskuksen lohitalastoja sekä Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpidon väestön ja yritysten tilastoja.

Tenon lohta pyytävät kalastusmatkailijat käyttivät rahaa Utsjoella kaikkiaan noin 2,6 milj. euroa ja matkan varrella 1,6 milj. euroa. Kalastuslupia matkailijat ostivat miltei 0,6 miljoonalla ja paikalliset miltei 30 000 eurolla. Kalastusmatkailijoiden rahankäyttö Utsjoella jakaantui noin puoliksi kauppatavaraostojen (polttoaineet mukaan lukien) vajaan 1,3 milj. euron ja palveluhankintojen reilun 1,3 milj. euron kesken.

Osa Utsjoella käytetystä rahasta valuu muualle esimerkiksi muualla valmistettuina kauppatavaroina. Kauppatavaraostoista Utsjoen osuudeksi kaupan tuotantona arvioitiin noin 0,4 milj. euroa ja palveluihin käytetystä rahasta vajaan 1,2 milj. euroa. Ulkopaikkakuntalaisten kalastajien Utsjoella käyttämästä noin 2,6 milj. eurosta aiheutuu siten välitöntä paikallistuotantoa yhteensä noin 1,6 milj. euroa. Toisin sanoen 60 % Utsjoella käytetystä rahasta on arvioitu paikallisten yrittäjien tuotokseksi. Lisäksi Tenon lohesta Utsjoella aiheutuvaksi tuotokseksi, mukaan luetaan maksetut luvat ja niiden tulostus ilman arvonlisäveroa, arviolta yhteensä 645 600 euroa, noin 18 tonnin lohisaaliin arvo Itämeren lohen kalastajahinnalla vajaan 95 000 euroa ja paikalliskalastajien hankinnat, joista arvonlisäveron vähennyksen jälkeen jää kaupan kate 2 000 euroa. Paikalliskalastajien hankinnoista suurin erä ovat polttoaineet, joissa kaupan marginaali on erittäin pieni.

Kansantalouden tilinpidon käsittein Utsjoella lohen kalastukseen liittyvät toiminnot loivat tuotosta noin 2,3 milj. euron edestä, joka on noin 5 % arvioidusta Utsjoen paikallistalouden 46 miljoonan euron kokonaistuotoksesta. Tenojoen lohenkalastuksen kerrannaisvaikutukset ovat eri toimialoista suhteellisesti ottaen suurimmat. Sen välitön vaikutus kertautui yli 4 miljoonaksi euroksi eli sen tuotantokerroin oli 1,75. Tuotantokertoimella ja absoluuttisena euromääräisenä lukunakin mitattu Tenojoen lohenkalastuksen kokonaisvaikutus on Utsjoen paikallistaloudessa merkittävä sekä välittömän että kerrannaisvaikutusten vuoksi. Suuret kerrannaisvaikutukset ovat seurausta siitä, että kalastusmatkailijat käyttävät paljon paikallisia palveluita.

Vapaa-ajankalastusta ja kotitarvekalastusta ei työllisyydeksi tilastoida, joten Tenon kalastuksen välittömän työllistävyyden arvioidaan olevan viisi henkilötyövuotta. Sen sijaan välillisesti Tenon lohen kalastus työllistää 19 työvuoden verran ja täten sen kokonaistyöllistävyyks on 23 vuotta.

Tenon lohen kalastuksella – erityisesti matkailijoiden vakalastuksella – on suuri merkitys Utsjoen paikallistaloudessa. Utsjoen talouden tulonkierrosta poistuisi yli neljä miljoonaa euroa ja työllisyydestä yli 20 henkilötyövuotta, jos Tenon lohenkalastusmatkailu loppuisi kokonaan. Huomattavaa on myös se, että vuoden 2018 kalastusmatkailijamäärät Suomen puolella ovat vähentyneet kolmanneksen kalastussopimuksen ja -säännön muutosta edeltävien vuosien määristä. Pelkästään Norjan luvilla Suomen puolella kalastaneet eivät sisällyneet tutkimukseen. Jos kalastusmatkailijoiden rahankäyttö on vähentynyt samassa suhteessa, ovat Tenon lohen aiheuttamat kokonaisvaikutukset Utsjoen taloudessa vähentyneet yli 5 miljoonaa euroa uudistuksen seurauksena.

4.2. Kalastusmatkailijoiden näkemykset Tenon kalastusmatkoista

Tässä tutkimuksessa selvitettiin kyselytutkimuksen avulla Tenon kalastusmatkailijoiden näkemyksiä Utsjoen matkailupalveluiden ja muiden alueen vetovoimatekijöiden tärkeydestä matkojensa kannalta ja heidän tyytyväisyyttään niitä kohtaan. Samalla selvitettiin, mitkä palvelut ja vetovoimatekijät ovat merkityksellisimpiä kalastusmatkailijoiden kokonaistyytyväisyyden ja tulevien matka-aikomusten kannalta.

Kyselyn vastausten perusteella Tenon kalastusmatkailijoille tärkeimpiä palveluita ja vetovoimatekijöitä ja siten tekijöitä, joiden ylläpitäminen on olennaista kalastusmatkailuelinkeinon ylläpitämiseksi, ovat luonnon lohen kalastusmahdollisuus, luonnon maisema sekä kalastuslupien saatavuus ja lupajärjestelmän toimivuus. Tulevien matkojen määrään vaikutti tulosten perusteella eniten tyytyväisyys luonnon lohen kalastusmahdollisuuksiin ja kalastuslupa-asioihin. Myös esimerkiksi majoitus- ja ruokakauppapalvelut koettiin melko tärkeiksi, mutta tyytyväisyydellä niihin ei ollut vaikutusta tuleviin matka-aikomuksiin. Ne ovat todennäköisesti tärkeitä matkan onnistumisen kannalta, mutta ovat jo tällä hetkellä riittävän hyvä tasoisia niin, ettei niillä ole merkitystä, kun kalastusmatkailija tekee päätöksen Tenolle matkustamisesta.

Kyselyn vapaista vastauksista kävi ilmi, että kyselyssä esitettyjen Tenojen vetovoimatekijöiden lisäksi kalastusmatkailijoille tärkeitä syitä Tenolle matkustamiseen olivat myös perinne käydä Tenolla säännöllisesti, paikallisten ihmisten ja muiden matkailijoiden tapaaminen sekä alueen tuttuus. Palveluita, joita vastaajat eivät pitäneet kovin tärkeinä, olivat paikallisten käsitöiden ostosmahdollisuudet, kala ja muiden luonnontuotteiden ostosmahdollisuudet, muut aktiviteetit ja muu kuin lohisaalis.

Tarkasteltaessa kalastusmatkailijoiden tyytyväisyyttä eri palveluita ja vetovoimatekijöitä kohtaan ilmeni, että kalastusmatkailijoiden näkökulmasta tärkein kalastusmatkailuun liittyvä kehittämistarve on kalastuslupiin liittyvissä asioissa kuten kalastuslupien saatavuudessa ja lupajärjestelmän toimivuudessa. Vastaajat pitivät kaikkia kyselyssä esitettyjä kalastuslupiin liittyviä teemoja: kalastuslupien saatavuutta, kalastuslupien hintaa ja kalastuslupajärjestelmän toimivuutta tärkeinä, mutta olivat niihin tyytymättömiä.

Kaikkiin muihin palveluihin ja vetovoimatekijöihin vastaajat olivat tyytyväisyyden suhteen vähintään neutraaleja. Kaikista tyytyväisimpiä vastaajat olivat luonnon maisemaan ja saaliin terveyteen ja laatuun. Matkailun peruspalveluista vastaajat olivat tyytyväisiä erityisesti majoituspalveluihin. Myös muihin kyselyssä esitettyihin matkailun peruspalveluihin eli ruoka- juoma- ja muihin vähittäiskauppapalveluihin, kahvila- ja ravintolapalveluihin, polttoaine- ja muihin huoltamopalveluihin matkailijat olivat melko tyytyväisiä, vaikka tyytyväisyys jäi hieman majoituspalveluita alhaisemmaksi.

Matkailuliiketoiminnan tulevaisuuden kehittämisen näkökulmasta tutkimuksessa selvitettiin myös, olisivatko kalastusmatkailijat tai esimerkiksi heidän perheenjäsenensä kiinnostuneita kalastuksen lisäksi joistain muista aktiviteeteista Utsjoella. Kiinnostavimmiksi osoittautuivat päivämatkat Norjan rannikolle, perhokalastuskurssi, loimulohi nuotiolla sekä retket lähiluontoalueille. Näistä oli kiinnostuneita 20–30 % vastanneista. Kiinnostusta esimerkiksi kulttuuriretkiä tai ohjattua rentoutushetkeä tunturissa kohtaan osoitti alle 10 % vastaajista.

Kaiken kaikkiaan kyselytutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että kalastusmatkailijan kannalta Tenon matkassa tärkeintä on päästä kalastamaan luonnon lohta ja nauttimaan luonnonrauhasta. Jotta tämä onnistuu, kalastusmatkailijan kannalta on tärkeää, että kalastusluvan saa hankittua ongelmitta ja peruspalvelut kuten majoitus- ja ruokakauppapalvelut ovat riittävällä tasolla. Tulosten perusteella kalastusmatkailijat eivät osoita erityisen suurta kiinnostusta muista aktiviteeteista kuin kalastusta kohtaan tai pidä esimerkiksi matkamuistojen ostosmahdollisuuksia erityisen tärkeinä. Kysyntä' muille

kuin kalastukseen liittyville palveluille voi kuitenkin löytyä muista matkailijaryhmistä, joita tämä kalastusmatkailijoille kohdistettu kyselytutkimus ei tavoittanut.

Vaikka kalastusmatkailijat olivat varsin tyytyväisiltä paikallispalveluihin, eivätkä osoittaneet voimakasta kiinnostusta uusien palvelujen käyttöön, paikallistalouden analyysin perusteella nimenomaan palvelujen lisämyynnillä paikallistalouden tulot kasvaisivat. Tässä mielessä kalastuksen ulkopuolisten palvelujen tarjoaminen kalastusmatkailijoille ja heidän perheenjäsenilleen on suositeltavaa.

Kiitokset

Lämpimät kiitokset noin kymmenelle Teno–Inarajokivarren kalastusmatkailuyrittäjälle aktiivisesta osallistumisesta LOHITA-hankkeen työpajaan sekä mahdollisuudesta tutustua yrityksen toimintaan kesällä 2019. Tärkeäksi alueellisen yritystalouden tutkimusaineistoksi muodostuivat tutkimuskäyttöön saadut yrityskohtaiset tilinpäätöstiedot.

Vuodelta 2019 kirjanpitokalastustietoa saatiin seitsemältä Teno-Inarajokivarren paikalliskalastajalta, jotka kirjasivat kattavasti sekä lohenkalastukseen kulunutta aikaa että erilaisia uushankintoja ja jo aiemmin tekemiään lohenkalastukseensa liittyviä investointeja. Lämpimät kiitokset kirjanpitokalastajille kotitarvekalastukseensa uhratusta kirjallisesta ajasta.

Giitu Tenojokivarren osakaskunnille LOHITA-hankkeelle toimitetuista vuoden 2018 tilinpäätöstiedoista, joista saatiin tuntumaa kalastusoikeuden omistajayhteisön toimintoihin.

Suuret kiitokset Lapin Ely-keskuksen kalatalousasiantuntijalle, Kare Koivistolle Tenojoen kalastuslupatuloihin ja vuosittaiseen lupatulojen palautukseen liittyvistä tiedoista. Lapin Ely-keskuksen ylläpitämään lupamyyntijärjestelmään kirjautuneiden kalastajien tiedot saatiin LOHITA-hankkeen kalastusmatkailun palvelujen ja aluetalousvaikutuksen tutkimuskäyttöön, kiitos kalatalouspäällikölle, Pentti Pasaselle.

Lämpimät kiitokset Luonnonvarakeskuksen, Utsjoen koetoiminta-aseman tutkimusassistentille, Jorma Kuuselalle, joka koosti edellä mainitut Tenon lupavuorokausikohtaiset tiedot kalastusmatkailija-kohtaisiksi (10 000 vrk → 2 400 kalastajaa).

Tutkimusprofessori Artti Juutiselle Luonnonvarakeskuksesta kiitokset raportin talousosion kommentoinnista.

Erytiskiitokset LOHITA-hankkeen ohjausryhmän paikallisille jäsenille, Väinö Guttormille ja Petteri Vallelle, joilla oli aikaa osallistua ja antaa asiantuntija-apua muissakin yhteyksissä kuin ohjausryhmän kokouksissa.

Viitteet

- Arbore, A. & Busacca, B. 2010. Rejuvenating importance-performance analysis. *Journal of Service Management* 22, 409–430.
- Boley, B., McGehee, N. & Hammet, A.I. 2017. Importance-performance analysis (IPA) of sustainable tourism initiatives: The resident perspective. *Tourism Management* 58, 66–77.
- ELY-keskus 2016a. Lausuntopyyntö koskien luonnonvaraisen/villin lohen hintaa Tenojoella ja Itämerellä sekä kalastajahinnan kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä erityisesti Tenojoella. Dnro 2474/00 04 05/2015.
- ELY-keskus 2016b. Tenojoen kalastuslupamaksut vuonna 2016. 26.10.2016. Viite: Tanavassdragets fiskeforvaltningin kirje 21.09.2016. Dnro 1453/3179-2016
- ELY-keskus 2017. Tenojoen kalastusmaksut 2017. 8.11.2018. Viite: Tenojoen kalastussopimus 42/2017) ja kalastussääntö (SopS 42/2017). Dnro 1453/3179-2018.
- ELY-keskus 2018. Lapin Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 11.12.2018. Tenojoen kalastuslupamaksut vuonna 2018. Dnro 1581/3179-2018.
- ELY-keskus 2019. Päätös Tenojoen kalastusta koskevan sopimuksen tarkoittamista kalastusluvista vuonna 2018 kertyneistä tuloista osakaskunnille ja yksityisille vesialueen omistajille palautettavista varoista. Dnro 1450/3179-2019. Annettu 7.11.2019.
- Haab, T.C & McConnell, K.E. 2002. *Valuing environmental and natural resources*. Edward Elgar, Cheltenham
- HE 239/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuksesta Tenojoen vesistöissä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta sekä kalastuslain muuttamisesta. <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160239>
- Hyyry, Tiina. 2020. Oulun verotoimisto. Soitettu 11.2.2020.
- Kalahavainnot. Luonnonvarakeskus. <http://kalahavainnot.luke.fi/fi/seurannat/tenojoen-lohisaaliit/>
- Kalan tuottajahinta 2018. Luonnonvarakeskus. SVT: Luonnonvarakeskus, Kalan tuottajahinta. <https://stat.luke.fi/kalan-tuottajahinta>
- Kietäväinen A., Vatanen E. & Ronkainen S. 2013. Porotalouden taloudelliset ja työllistävät vaikutukset sekä muut arvot – kohti kokonaisarvoa? Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 63. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-710-0>
- Kotikuntalaki 11.3.1994/201. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940201>
- Lai, I., K., W. & Hitchcock, M. 2015. Importance-performance analysis in tourism: A framework for researchers. *Tourism Management* 48, 242–267.
- Leskinen, Jari. 2020. Maija Länsman soittanut 27.2.2020.
- Lindberg, N. 2020. Tilastokeskus. Sähköpostiviesti 21. helmikuuta 2020.
- Länsman, M. 2012. Tenojoen lohenkalastuksen omistajat – maanomistuksellinen osakkuus Suomen puolella. RKT:n työraportteja 7/2012.
- Länsman, M. 2020. Asiantuntija-arvio.
- Länsman, M., Kuusela, J. & Niemelä, E. 2020. Tenojoen vesistöalueen lohisaaliit Suomessa 1972–2016. Osa III: Kalastusmatkailijoiden lohenkalastus Teno-Inarijoessa. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus x/2020. Käsikirjoitus.
- Länsman, M., Kuusela, J., Ollila, J. & Johansen, N. 2014. Tenojoen kalastus- ja saalistilastoinnin vertailua Suomessa ja Norjassa 2013. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen työraportteja 40. 29 s.
- Länsman, M., Kuusela, J. & Niemelä, E. 2017. Tenojoen kalastusmatkailu Suomessa. Kalastussäädösten vaikutuksia kalastusmatkailuun. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 37. 37 s + liitteet.
- Maa- ja metsätalousvaliokunta. Valiokunnan mietintö MmVM 2/2017 vp– HE 239/2016 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/MmVM_2+2017.pdf

- MMM 2019. Maa- ja metsätalousministeriön asetus (233/2018) lupatulojen jakamiseen laskentaperusteista.
- Miller, R. & Blair, P. 2009. Input-output analysis: Foundations and Extensions. New York, USA: Cambridge University Press.
- Niemelä, E. & Niemelä, M. 1984. Ulkopaikkakuntalaisten virkistyskalastus Tenojoen kalastusalueella Suomen puolella vuosina 1981 ja 1982. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Kalantutkimusosasto. Monistettuja julkaisuja 22. 70 s.
- Perustuslakivaliokunta. Perustuslakivaliokunnan lausunto.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_5+2017.pdf
- Salin, T. 2003. Kalastusmatkailu Tenojoella vuonna 2002. Tutkintotyö. Environmental Management. Tampereen Ammattikorkeakoulu. 85 s. + liitteet (5).
- Tenojoen lohisaalis seuranta 2018. Luonnonvarakeskus. Tutkimustulostietokannat. Kala ja riista. Tenojoen lohisaalis seuranta.
http://px.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/kala_ ja_riista/kala_ ja_riista__kala__Tenojoki/
- Tenon kalastustoimikunnan II osamietintö.
- Tenon kalastussopimuksen vaikutukset. Sopimuksen toimivuuden arviointi eri osapuolten näkökulmasta. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2020:2.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162060/MMM_2020_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tenon kalakorvauslaki (501/1991). Laki Tenojoen kalastussääntöä koskevan sopimuksen ja kalastussäännön eräiden määräysten aiheuttamien menetysten korvaamisesta.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1991/19910501>
- Tenojoen kalastussopimus 42/2017). Laki kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170176>
- Tenojoen kalastussääntö 42/2017. Valtioneuvoston asetus kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain voimaantulosta. Tenojoen kalastussopimuksen liite 2.
- Tietosuojalaki 1050/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>
- Tilastokeskus 2017. Työssäkäyntitilasto. <https://www.stat.fi/til/tyokay/index.html>
- Tilastokeskus 2018. Aluetilinpito. Suomen virallinen tilasto (SVT): Aluetilinpito [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-3393. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 10.3.2020]. Saantitapa:
<http://www.stat.fi/til/altp/index.html>
- Tilastokeskus 2019a. Väestötilasto. <https://www.stat.fi/til/vrm.html>
- Tilastokeskus 2019b. Suomen virallinen tilasto (SVT): Kansantalouden tilinpito [verkkojulkaisu]. ISSN=1795-8881. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 4.3.2020]. Saantitapa:
<http://www.stat.fi/til/vtp/kas.htm>
- Tilastokeskus 2020a. Tietoja tilastoista. Käsitteet. <http://tilastokeskus.fi/meta/kas/tuotos.html>
- Tilastokeskus 2020b. Toimialaluokitus TOL 2008. <https://www.stat.fi/fi/luokitukset/toimiala/>
- Tilastokeskus. Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto. <https://www.stat.fi/til/yrti/index.html>
[://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin_Passiivi/StatFin_Passiivi__hin__khi/Tilastokeskus.](https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin_Passiivi/StatFin_Passiivi__hin__khi/Tilastokeskus)
- Tyrinopoulos, Y. & Antoniou, C. 2008. Public transit user satisfaction: Variability and policy implications. Transport Policy 15, 260–272.
- Trafi. Tenojoen venerekisteri.
- Tuloverolaki 1992/1535. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535>
- Vapaa-ajankalastus 2018. Luonnonvarakeskus. SVT: Luonnonvarakeskus, Vapaa-ajankalastus.
https://stat.luke.fi/vapaa-ajankalastus-2018_fi
- Vatanen, E. 2001. Puunkorjuun ja puunkuljetuksen paikallistaloudelliset vaikutukset Juvan, Keuruun ja Pielisen Karjalan seutukunnissa. Metla, Joensuun tutkimuskeskus. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 825. 73 s.

- Vatanen, E. 2011. Tuotosmalli panos-tuotosanalyysin välineenä – menetelmä, teoria ja paikallistaloudelliset sovellukset. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies. 176 s.
- Vatanen, E. & Kajala, L. 2020. Kansallispuistojen, retkeilyalueiden ja muiden luontomatkakohteiden paikallistaloudellisten vaikutusten arviointisovelluksen kertomien päivitys 2019. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 232. Metsähallitus.
- Voimaansaattamislaki 176/2017. Laki kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta. Lupatulojen käytöstä säätäminen <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170176>
- Yung, E.H.K, Ho, W.K.O. & Chan, E.H.W. 2017. Elderly satisfaction with planning and design of public parks in high density old districts: An ordered logit model. *Landscape and Urban Planning* 165, 39–53.

Liitteet

Liite 1. Rahankäyttöä koskevat kysymykset kalastusmatkailijoiden kyselyssä

Kysymys	Vastaus-%
6.9 Arvioi kuinka monta euroa matkustaminen Tenon kalastuskohteeseen ja takaisin tuli sinulle maksamaan? (Arvioi edestakaiset matkakustannuksesi, esim. polttoaine ja matkaliput ja mahdollinen majoitus matkan varrella. Jos jaettu kustannuksia, ilmoita vain oma osuutesi.)	-
a) Polttoaineet, matkaliput ym. matkustamisen kustannukset, €	91
b) Mahdollinen majoitus matkan varrella (ei perillä Utsjoella), €	76
7.1 Oletko käyttänyt rahaa tähän (viimeisimpään) matkaan liittyviin erilaisiin menoihin (pois lukien kalastuslupien kustannukset) Utsjoen kunnan alueella?	87
7.2 Arvioi alla kuinka paljon tähän (viimeisimpään) kalastusmatkaan liittyviä kuluja sinulla on ollut Utsjoen kunnan alueella. Arvioi siis kulusi (euroa) siltä ajalta, kun saavuit Utsjoen kunnan alueelle ja lähdet sieltä pois. Älä huomioi rahankäyttöä matkan varrella. Jos jaettu kustannuksia, ilmoita vain oma osuutesi.	-
a) Kalastusluvat, lunastuspalkkiot (huom. myös Tenon sivujokialueet), €	87
b) Vene- ja perämoottorivuokrat, kalastusvälineet sekä kellunta- ja muut turvavarusteet, €	77
c) Lohensoutupalvelut, €	70
d) Muut kalastuspalvelut (esim. yleisopastus, ostetut siirtokuljetukset), €	68
e) Kalanjalostuspalvelut (esim. saaliin käsittely, vakuointi, pakastus, jäät), €	69
f) Kalan ja kalanjalostustuotteiden suoraostot, €	69
g) Muiden luonnontuotteiden suoraostot (esim. poronliha, luonnonmarjat, mehut), €	73
h) Käsityöt ja matkamuistot, €	74
i) Majoitus, €	81
j) Ruoka-, juoma- ja päivittäistavaraostokset, €	87
k) Grilli-, Kahvila- ja ravintolaostokset, €	83
l) Polttoainekulut, korjaus- ja huoltopalvelut, €	82
m) Lähimatkojen kustannukset (esim. bussi- tai taksimatkat, lentokenttäkuljetukset), €	68
n) Muut ohjelma- ja virkistyspalvelut (esim. opastetut luontoretket, pääsymaksut uimahalliin ja saunaan, elokuvaan, tapahtumiin, näyttelyihin jne.), €	69
o) Muut ostot ja menot, €	69
Mitä muihin kuluihin ja ostoksiin kuului?	372 vastaus-ta

Liite 2. Utsjoen toimialojen ja toimialaluokituksen toimialojen vastaavuus¹

Aluetilinpidon toimialat seutukuntatasolla	Utsjoen toimialat
01 Maatalous ja metsästys	Maa- ja metsätalous
02_03 Metsätalous ja kalatalous	
	Tenon lohi
10_12 Elintarviketeollisuus ym.	Teollisuus
16_18 Puuteollisuus, paperiteollisuus ja painaminen	
24_30 Metallien, metallituotteiden, elektroniikan, sähkölaitteiden, koneiden, laitteiden ja kulkuneuvot	
MUU_TEO Muu teollisuus (31_39+05_09+13_15+19_23)	
41_43 Rakentaminen	Rakentaminen
45_47 Tukku- ja vähittäiskauppa, moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	Kauppa
49_53 Kuljetus ja varastointi	Liikenne
55_56 Majoitus- ja ravitsemistoiminta	Majoitus- ja ravitsemis-toiminta
58_63 Kustannustoiminta; Audiovisuaalinen toiminta	Yksityiset palvelut
64_66 Rahoitus- ja vakuutustoiminta	
68201_68202 Asuntojen vuokraus ja hallinta	
PALV_YHDISTKiinteistötoiminta; (681+68209+683+69_82 Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta)	
84 Julkinen hallinto ja sosiaalivakuutus	Julkiset palvelut
85 Koulutus	
86_88 Terveys- ja sosiaalipalvelut	
90_96 Taiteet, viihde ja virkistys; Muu palvelut	Taiteet, viihde ja virkistys; Muu palvelut

¹Toimialaluokituksesta enemmän Tilastokeskus 2020

Liite 3. Arvio Tenojen vuoden 2018 lohenkalastuslupatulon (621 850 euroa) jakaantumisesta valtion, osakaskuntien sekä yksityisten vesialueen omistajien kesken, euroa.

Suomen lupatulo 2018 (ELY 2018)	Valtion osuus (Kalastussopimus 2017)	Osakaskunnat ja yksityiset vesialueen omistajat (ELY 7.11.2019)	Osakaskunnan kulut (tilinpäätökset)	Tulovero (tilinpäätökset)	Osakaskuntien jakovara (tilinpäätökset) ¹
621 850	171 009	Osakaskunnat 370 393	n. 75 000	n. 75 000	n. 220 400
		Yksityiset vesialueen omistajat ¹ 80 448			

¹Ei mahdollista jakaa paikkakuntalaisten ja ulkopaikkakuntalaisten osuuteen, koska tietoja ei käytettävissä.

Liite 4. Eri palveluiden ja vetovoimatekijäryhmien vaikutus kalastusmatkailijoiden kokonaistyytyväisyyteen

Eri palveluiden ja vetovoimatekijöiden vaikutusta Tenojoen kalastusmatkailijoiden kokemaan kokonaistyytyväisyyteen Tenon matkaansa kohtaan tutkittiin ordred logit -regressiomallin avulla. Ordred logit regressiomallilla voidaan tutkia, kuinka eri selittävät muuttujat vaikuttavat järjestysasteikolla mitattavaan selitettävään muuttujaan (Tyrinopoulos & Antoniou 2008, Yung et al. 2017). Tässä tapauksessa tutkittiin kuinka tyytyväisyys eri palveluihin ja vetovoimatekijöihin sekä kalastajan erilainen tausta ja matkaa kuvaavat muuttujat vaikuttivat kalastusmatkan kokonaistyytyväisyyteen. Kalastusmatkailijat arvioivat kyselyssä tyytyväisyyden asteikolla 1 (Erittäin tyytymätön) – 5 (Erittäin tyytyväinen). Regressioanalyysin tulokset ja kaikkien selittävien muuttujien keskiarvot ja vaihteluväli on esitetty alla olevassa taulukossa. Raportoitu malli muodostettiin siten, että ensin malliin sisällytettiin useita selittäviä muuttujia. Tilastollisesti ”ei merkitsevät”-muuttujat pudotettiin mallista pois yksi kerrallaan ja lopulliseen malliin jäi vain tilastollisesti merkitsevät selittävät muuttujat.

Muuttuja	Kerroin	Keskivirhe	P-arvo	95 % Luottamusväli		Muuttujan keskiarvo ai-neistossa
Tyytyväisyys majoitus- ja ravitsemuspalveluihin	0,322	0,095	0,001	0,135	0,508	3,85 (0,70) 1-5
Tyytyväisyys kalastuslupiin	0,402	0,048	0	0,309	0,495	2,57 (1,33) 1-5
Tyytyväisyys lohenkalastukseen ja saaliseen	1,019	0,091	0	0,841	1,198	3,70 (0,80) 1-5
Tyytyväisyys maiseman ja kulttuuriin	0,486	0,107	0	0,277	0,696	3,91 (0,64) 1-5
Tyytyväisyys kalastuskäytäntöihin	0,213	0,092	0,021	0,032	0,393	3,93 (0,75) 1-5
Saaliin määrä, kg	0,034	0,009	0	0,017	0,051	4,4 (7,59) 0-45
Vuosia ensimmäisestä Tenon matkasta	-0,010	0,004	0,014	-0,019	-0,002	21,7 (14,8) 0- 72
Olemassa vaihtoehtoinen kalastusmatkakohde (1= Kyllä)	-0,543	0,122	0	-0,782	-0,304	0,55 (0,50) 0-1
Olisi matkustanut Tenolle, vaikka ei olisi mennyt sinne kalastamaan (1 = Kyllä)	0,641	0,269	0,018	0,112	1,169	0,06 (0,24) 0-1
Työelämässä (1=Kyllä)	0,269	0,137	0,050	-0,001	0,538	0,73 (0,5) 0-1
n	1172					
Log-uskottavuusfunktion arvo	-1261,18					
Pseudo R ²	0,170					

Liite 5. Eri palveluiden ja vetovoimatekijäryhmien vaikutus kalastusmatkailijoiden tuleviin matka-aikomuksiin

Eri palveluiden ja vetovoimatekijöiden vaikutusta tulevien matkojen määrään tutkittiin negatiivisella binomi regressiolla, joka on tilastollinen malli, jolla voidaan tutkia selitettävää muuttujaa, joka voi saada vain nollia ja sitä suurempia kokonaislukuarvoja kuten matkojen lukumäärä (Haab and McConnell 2002). Regressioanalyysin tulokset ja kaikkien selittävien muuttujien keskiarvot ja vaihteluvälit esitetään alla olevassa taulukossa. Raportoitu malli muodostettiin niin, että ensin malliin sisällytettiin useita selittäviä muuttujia. Tilastollisesti ”ei merkitsevät” muuttujat pudotettiin mallista pois yksi kerrallaan ja lopulliseen malliin jäi vain tilastollisesti merkitsevät selittävät muuttujat.

Muuttuja	Kerroin	Keskivirhe	p-arvo	95 % luottamusväli		Muuttujan keskiarvo (keskihajonta) ja vaihteluväli
Tyytyväisyys kalastuslu-piin	0,074	0,018	0	0,038	0,110	2,57 (1,33) 1-5
Tyytyväisyys lohenkalas-tukseen ja saaliiseen	0,267	0,034	0	0,201	0,333	3,70 (0,80) 1-5
Saalin määrä, kg	0,011	0,003	0,001	0,004	0,017	4,4 (7,59) 0-45
Aktiivikalastaja (1 = Kyllä)	0,092	0,052	0,077	-0,010	0,194	0,28 (0,45) 0-1
Olemassa vaihtoehtoinen kalastusmatkakohde (1 = Kyllä)	-0,139	0,049	0,005	-0,235	-0,042	0,55 (0,50) 0-1
Olisi matkustanut Tenolle, vaikka ei olisi mennyt sinne kalastamaan (1 = Kyllä)	0,468	0,093	0	0,286	0,650	0,06 (0,24) 0-1
Ikä	0,007	0,002	0,002	0,002	0,011	53 (12,83) 15-96
Kesämökki Utsjoella (1=Kyllä)	0,584	0,058	0	0,471	0,698	0,17 (0,38) 0-1
Kotoisin Utsjoelta (1=Kyllä)	0,418	0,229	0,068	-0,030	0,866	0,14 (0,12) 0-1
Työssä (1=Kyllä)	0,125	0,062	0,042	0,004	0,246	0,73 (0,5) 0-1
Vakio	0,559	0,495	0,259	-0,411	1,530	
Alpha	0,343	0,075		0,296	0,398	
n	1104					
Log-uskottavuusfunktion arvo	-2745.555					
Pseudo R ²	0,053					
Likelihood-ratio testi, että $\alpha=0$: $\chi^2(1) = 782,77$, p-arvo= 0,000						

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000